TEGN

KULTURTIDSSKRIFT OM OG MED TEGNESERIER

BATMAN + SNURRE SPRETT = SANT

BAARD ENOKSEN

PETER HAARS

JASON

PETER BAGGE & DANIEL CLOWES

ART SPIEGELMAN

AVISSERIER

SVENSKE SERIER

HISTORISKE SERIER

SERIENORGES MEST ELSKEDE OG HATEDE SERIER...

KRAFTIG KOST

ANMELDELSER

TEGN I TIDEN

OG ENDA MER...

96 SIDER

NR. 1-2/94 (31/32) KR 72,-

9 770801 687007 01

TEGNESERIEINTERESSERT?

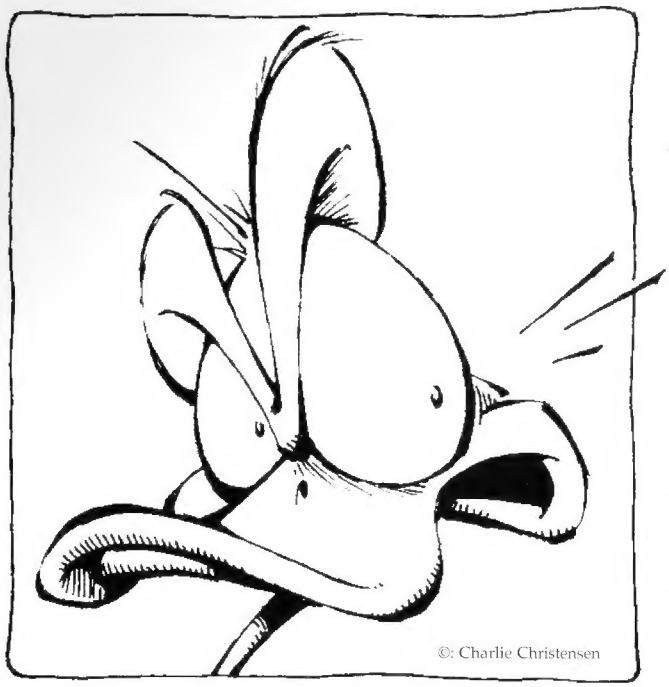

TEGN

Nordens mest tekstrike og omdiskuterte tidsskrift, om og med tegneserier! Et absolutt ***must*** for kultursnobber og tegneseriefriks!!!

Kr 42,- pr. løssalgsnr. og
kr 160,- i abonnement (4nr. - ett år).

Norsk Tegneserieforum

Landsdekkende med eget medlemsblad. Lokalforeninger landet over! Mange rare og spennende aktiviteter. Be om velkomstpakke!

Junior kr 60,-, senior kr 100,- og
støttemedlemmer kr 400,-

TEGN A/L Bum

Norske kvalitets-tegneserier? Nasjonalroman-tikk? Vold? Action? Kunst? og mer til i TEGN A/L Bum's

Steffen Kverneland:
Jonas Fjeld - De knyttede never
Kun kr 98,-

Landsforeningen Tegneserievennen

Bli medlem og få spesialtilbud på tegneserier, pins og mye annet. Støtt tegneseriene i Norge!

Kun kr 200,- for livsvarig medlemskap
Kun kr 20,- for vanlig medlemskap

Det Nasjonale Tegneseriearkiv

Komplett samling av norske tegneserier fra 1986. Stor samling av fagtidsskrifter, fagbøker, presseklipp m.m. Vi mottar gjerne trykksaker, serier og bøker som gaver til arkivet.

Alt av interesse!

Norsk Tegneserieindex

Ny ajourført utgave på 340 sider. Katalog over alle norske tegneserieutgivelser siden 1912 og frem til i dag. En uunværlig kilde til kunnskap om den norske tegneseriekulturen.

Utgitt av NTI, Bodø
kr 200,-

FellesAntikvariatet

Bøker - tidsskrifter - tegneserier - salg - kjøp - bytte! Fører alle skandinaviske tegneserie-tidsskrifter. Spesialist på krimbøker, humor og norsk skjønnliteratur.

Be om lister!

ALT SAMLET I WESTYE EGEBERGS GT. 8c
V/ TELTHUSBAKKEN, OSLO 1, TLF.: 22 36 07 70

Kryss av for en eller flere bestillinger. Klipp ut og send inn

- ❑ JA! Jeg vil bli medlem av *Tegneserievennen*
- ❑ JA! Jeg vil bli medlem av *Norsk tegneserieforum*
- ❑ JA! Jeg vil abonnere på *TEGN*
- ❑ JA! Jeg vil motta albumet *De knyttede never*
- ❑ JA! Jeg vil ha bokliste fra *Fellesantikariatet*
- ❑ JA! Jeg vil ha tegneserieliste fra *Fellesantikariatet*
- ❑ JA! Jeg vil ha tegneserieindex fra *NTI*

Navn : _____
Adresse: _____
Postnr./Sted: _____

BREV

Kan sendes ufrankert i Norge. Adressaten vil betale porto.

SVARSENDINGSAVTALE NR. 150260/19

FORENINGSSERVICE, Fellesinvest
St. Hanshaugen postkontor
0131 OSLO

Kjære leser...

Velkommen til nok et nummer av TEGN! Og hvilket nummer! Tidenes dobbeltnummer!
Vi har intervjuer med albumaktuelle Baard Enoksen, forsideillustratør Ruben Eliassen, Sproing-vinnere og alltid aktuelle Peter Haars.

Vi presenterer svenske serieskapere, Peter Bagge to ganger(!) og Daniel Clowes.

Vår «up-and-coming» serieskaper, Jason, blir behørig presentert med intervju og utdrag fra et ufullført albumprosjekt, samt et par andre ting,

Vi ser på avisserier, art spiegelman og momskonflikten (som kanskje ikke er noen konflikt likevel...).

Vår ferd med tegneserier gjennom historien nærmer seg slutten, nest siste del i dette nummeret (som egentlig er en introduksjon til neste del).

Og til slutt: Salg!

Innhold

Innholdsfortegnelse	**3**
Informasjon og Leder	**4**
TEGN I TIDEN	**5**
Dårenes forfatter -Baard Enoksen intervjuet	**10**
Peter Haars intervjuet	**16**
Svenske pølser - fire svenske serieskapere	**22**
Hat og svette - Peter Bagge & Daniel Clowes	**28**
Peter Bagge - en hatefull person?	**34**
Trash/Treasure	
- de mest elskede og hatede serier	**38**
Krig mot Sigbjørn	**44**
Rått, dødt & art spiegelman	**46**
Hårek - aviserobreren	**50**
På spranget - Ruben Eliassen intervjuet	**53**
Snurre Sprett tatt på sengen	**54**
Batman - en pederast?	**56**
Herodot og tegneserien del 4	**58**
Kraftig Kost ved Erik Falk	
Jason intervju	**64**
Jason serier	**68**
Anmeldelser	**82**
Det store TEGN-salget!	**94**
Ego-annonse	**95**

Forside, s. 53, 57, bakside: R.Eliassen, s.3, 14-15: Enoksen/Dokken, s. 29-30, 34-37: P. Bagge, s.4: S.I. Havraas, s.5: O.A. Hegdal, Witty World, J. O'Barr, R. Borvik, s.6: W. Disey Corp., Warner/Time, s.7: W. Wood, W. Disney Corp., Columbia Pictures Ind. Inc, s. 8: B. Ousland, S. McCloud, Universal Press, s. 11: S. Dokken, s.12-13: Enoksen/Elling, s.18: P. Haars, s.19: Pax, Cappelen, P. Haars, s.20: Haars/Kverneland, s. 23: Tagö, U. Lundkvist, s. 24: G. Lindkvist, s.25: Ulf Lundkvist, s. 26: Lars Sjunnesson, s. 27: Max Andersson, s.31-33: D. Clowes, s. 38: Casterman, s.39: W. Disney Corp., Moebius, W. Eisner, s.40: F. Miller, M. Toonder, s.40/41: DC Comics, s. 41: Universal Press, Casterman, s. 42: Quino, T. Sydsæter, s. 43: J. Pirinen, a. spiegelman, s.45: Miller/Gibbons, 46 - 47: a. spiegelman, s. 50-52: Bulls, PIB Copenhagen, Universal Press, 54-55: Warner, s.56-57, 86: DC Comics, s. 58-60: Carlsen, s. 60: King Feature Press, s. 61: Hermann/Gregg, Adamov/Cothias, Loisel, Tardi, s.63, Enoksen/Elling, Burr/Vance, s. 64 - 81: Jason, s. 82-84: S. McCloud, s. 85: Nilsson/Liljemark, s.87: Cosey, s. 88: J. Hernandez, s. 89: T. LaBan, s.90: U. Lundkvist, s. 91: W. Disney Corp., A. Moore/ R. Veitch /S. Bissette, s.92: R. Sabin, s.93: S. Kverneland. Alt annet materiale forøvrig er © TEGN og dets bidragsytere. Er det noen som nå er glemt og forbanna for det, så møtesvi i retten...

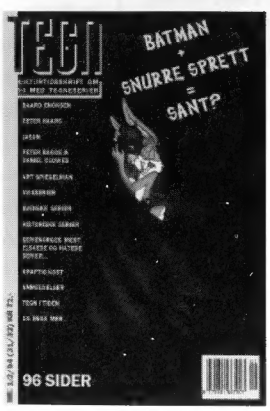

TEGN

KULTURTIDSSKRIFT OM OG MED TEGNESERIER.

TEGN nr.31/32, (1-2/94).
8. årgang
TEGN utgis av TEGN A/L,
Westye Egebergsgt. 8C,
0172 Oslo.

TEGN utkommer kvartalsvis og utgis med støtte fra Norsk Kulturråd. ISSN 0801-6879.

Redaksjonen:
Tor Sandberg
(Ans. red.)
Tor Arne Hegna
(Red. sekr.)
Per J. Olsen
(Øko. ans.)
Jon Gisle
(Sen. red.)
Finn Bjørklid
(Innpisker)
Erik Falk
(Red. Kraftig Kost)
Tom Helgerud
(Klippsentral).
Avsluttet 21. april

Medarbeidere:
Øyvind Holen
Morten Harper
Kurt Østergaard

Layout:
Telemark
Tegneserieverksted:
Tor Arne Hegna

Repro og Trykk:
Bø Trykk A/S, Bø i T.

Post til TEGN:
TEGN A/L,
Westye Egebergsgt. 8C,
0172 Oslo.

Telefon og fax:
22 36 07 70
Alltid tilgjengelig!

TEGN setter pris på å høre fra sine lesere, og mottar gjerne brev om ditt og datt. Det er mulig å bli TEGN-skribent, ta kontakt for ditt bidrag.

Annonsering:
Kontakt over telefon eller skriv til TEGNs kontoradresse (se over). TEGN er behjelpelig med utforming av annonse om ønskelig.

Abonnement på TEGN:
For kr 160,- mottar man fire nummer (ett år), som betales til TEGN, Westye Egebergsgt. 8C, 0172 Oslo.
Postgiro: *0814. 43 72108*

Jenter

DU RAGNAR, HVILKE SEMIOTISKE SÆRTREKK HAR VINDENS PASSASJERER OG IKKE STARLET, SETT FRA ET FEMINISTISK SYNSPUNKT?
JIPPI!!!! EKSTRA!!!
TEGN

De er mange - de er halvparten - av alle her i byen - av alle her i landet. Jeg snakker om jenter - du vet, slike skapninger som tar seg best ut sekundet etter at de er truffet av en vannbombe med avsenderadresse terroristorganisasjonen R.Ø.L.P.

Ja, slike skapninger som tullet rundt med dokker og strikketøy og neglelakk og eyeliner. Før. Ikke nå. Nå gjør de helt andre ting - disse jentene.

- Jenter er blitt mer interesserte i tegneserier og hadde ikke disse kommet til ville vi ha sett en markant nedgang. Sier Terje Nordberg til Arbeiderbladet om tegneserienes situasjon i Norge. Og Nordberg sier mer:

- Det er slutt på at tegneserier er kjernen i livet hos 12-årige gutter. De vil heller trykke på knapper enn å bla i blader. Sitat slutt.

(Javisst, ja. Jeg syntes de så litt rare ut de gutta som stod og leste i tegneseriene sist jeg besøkte Tronsmo. Da var det antagligvis ikke epler de gjemte under genseren likevel)

Men hva leser så disse tegneserie-interesserte jentene? Skal vi dømme ut i fra leserbrev-sida i Tommy og Tigern utgjør jentene en stor andel av de rundt 85.000 som kjøper hvert sitt hefte hver gang et nytt nummer av Tommy og Tigern foreligger. Og Donald trekker sikkert små jente-lesere, i likhet med andre mer typiske barne-serier som Hakke Hakkespett, Tom og Jerry.

Men så har vi alle de seriene som en kvisete guttunge ikke ville nærme seg for alle Playboy-bladene i verden - Archie, Min Hest og ikke minst - skrekk-eksempelet Starlet. Mer jentete jenter enn jentene du finner i tegneseriene i Starlet finnes ikke.

Er det ved å tilby tenåringsjenter i dun-alderen slike imbesile og fullstendig stupide serier at forlagene skal sikre rekrutteringen av lesere i årene framover? I så fall frykter jeg at tegneserie-interesserte jenter som fenomen kun vil eksistere i aldersgruppen opp til 15 år.

I stedet for å fortsette å tilby dårlig tegnede og dårlig fortalte hjerte-smerte-historier burde forlagene ta utfordringen og forsøke å finne fram til flere gode serier som kan falle i jentenes smak, som kan vekke interessen for TEGNESERIEN og som kan holde på dem som tegneserie-lesere ut over tenårene.

Håkon Aasnes har allerede vist at det er mulig å skildre tenåringsjenters dagligliv med intelligens gjennom sin serie Annika. Og denne serien i Norsk Barneblad er dessuten populær.

Om ikke annet burde mulighetene for flere kroner i kassa anspore forlagene til en innsats for å nå jentene. Foreløpig har utviklingen vært den motsatte. Hva gjorde Semic da de 12-årige guttene begynte å trykke på knapper? Semic la seg på rygg og begynte å gi ut game-blader!

Tor Sandberg

IKKE MOMS

Jon Gisle og Jon Bing har ikke bare fornavn og justisfaget felles, de er begge i kulturrådet og begge konkluderer med at det ikke skal være moms på tegneserier i album og bøker. Basta!

NIELSEN UTVIDER

Nå har vi omsider funnet ut hva Christopher Nielsen har planer om: Verdens mest omfangsrike tegneserie! Ja, det dreier seg om hans meget omtalte - gjennom flere år - serie om Prins Albert og Monaco. Det ryktes at No Comprendo Press er villige til å gi ut albumet som vil få telefonkatalogen til å arte seg som ei lefse i forhold.

STEFFEN AVKREFTER

Natt og Dag kunne for en tid tilbake opplyse at Steffen Kverneland hadde bestemt seg for å lage et oppfølgeralbum til tidenes verdensbeste album - De Knyttede Never. Vår kandidat til Nobels litteratur-pris avkrefter dette. Han har slett ikke planer om et album - en barnebok derimot - det kunne være tingen, fabulerer haugesunderen. Kan Kverneland bli 90-årenes Anne-Cath Vestly med boka om Lille Jonas Fjeld - den mer kjente doktorens sønn?

STUDIE-TUR?

Mer OL-stoff. Spørsmål: Hvem heiet Waldemar Hepstein på mens Ulvang og Koss svettet seg kilometervis av sted på Lillehammer? Svar: Ingen. Han satt nemlig over en duggfrisk en i London. Studietur i forbindelse med Delfinkvinnens kyss, onkel? Ja, og han slapp forresten å sitte der alene og sture - Kvernen Jesus Steffeland var også med.

HEGDALS BEGRENSNINGER

Det finnes grenser for Ola A. Hegdals oppfinnsomhet! Dette for noen sikkert helt utrolige faktum ble verifisert i gratisavisa Natt og Dag for en tid tilbake da trønder- tegneren skulle illustrere - «Frihandelsavtalen GATT går i boks» - av alle ting. Hegdal ga opp etter sikkert mange tunge stunder og konkluderte med en uryddig spiral, samt en lakonisk parantes: «Umuleg å illustrere». Egentlig skjønner vi Hegdal godt. Den som kan komme opp med en holdbar illustrasjon får premie!

Vittig konkuranse

Tidsskriftet Witty World International Cartoon Magazine inviterer til konkurranse. Det hele går ut på kreativ bruk av magasinets logo (som er vist til høyre). Både 2 og 3-D illustrasjoner kan brukes, ellers ingen krav. Send bidrag til: «Witty-World-Wound-up», P.O. Box 1458, North Wales, PA 19454, USA.

Vår alles kjære Kurt Østergaard kan hjelpe deg med flere opplysninger. Han bor i Horten og har telefon (tror vi...).

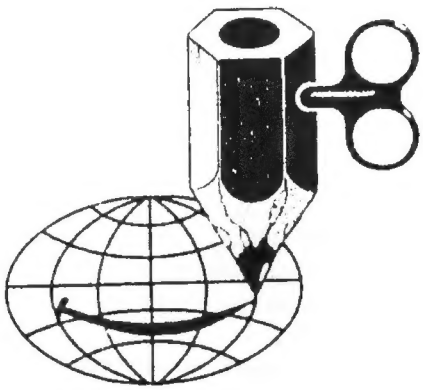

ROCK OG FILM

Om du nå skulle leve i den villfarelsen å tro at du ser på en rockestjerne, så tar du feil, det er nemlig seriefiguren The Crow. Som her nevnes fordi det har, etter mye om og men, blitt gjort en film basert på James O'Barr noe uvanlige seriehelt. Forøvrig går Batman nok en gang til filmen, men det ryktes om at også Catwoman får en film på egen hånd. Vi vet hvilken vi vil velge.

Alice Cooper derimot, det er en rockestjerne. De som har lest Alan Moores Swamp Thing fikk kanskje med seg noen av Coopers tekster dengang. Vi vet også at den godeste (!) Cooper også har brukt seg selv som seriefigur på et omslag tidlig på 70-tallet. I disse dager er hans siste plate ute, et konseptalbum (hvem sa 70-åra?), med en bok av Neil Gaiman vedlagt, cover av McKean.

IDRETTSGLEDE

NTF har arrangert sin årlige seriekonk. Årets tema var idrett i ordets videste forstand. Temaet ble vidt tolket, fra science ficton gladiatorkamper til Blitz-demonstrasjoner (om det nå er så stort spenn...). Vinner ble Rune Borvik, kjent fra bl.a. TEGN med tresideren «Idrettsglede». Ole Flu Hartberg var beste junior med treffsikker OL-satire.

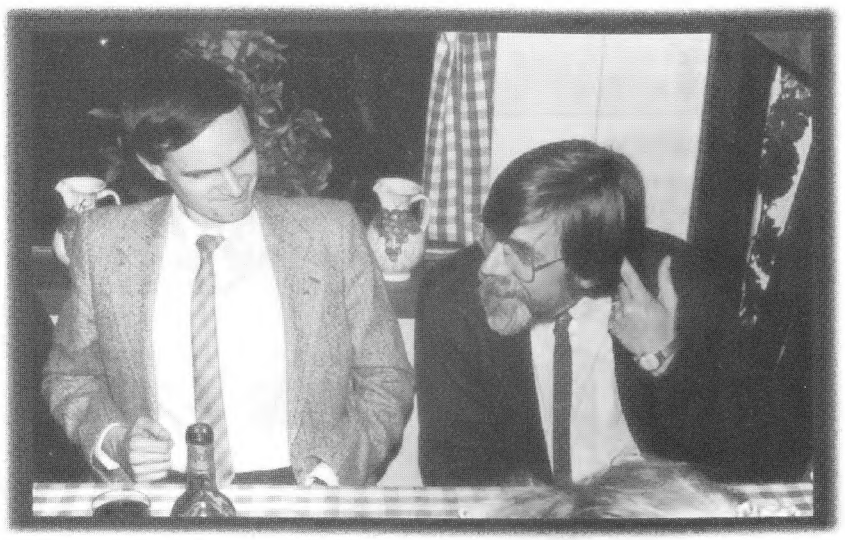

Saueøye og angstskrik

Hvilket ord i det norske språket inneholder flest vokaler etter hver andre? Og hvilket ord har flest konsonanter på tilsvarende måte? Svaret finner du i tittelen på dette korte notatet - som egentlig handler om TEGNs fjerde postjulebord.

Arrangementet fant sted på restauranten La Guitarra i Oslo i slutten av januar - å så lenge siden nå - og var en gedigen suksess - også oppslutningsmessig.

Verdens flinkeste haugesunder, Steffen Kverneland, var glisende til stede. Det samme var tilfellet med klodebeboeren Ola A. Hegdal (som blant annet bidro med vokal- og konsonantopplysningene) og alltid like hyggelig lavmælte Bjørn O. Ousland.

TEGNs moiraner - Finn Bjørklid - kastet seg innbitt ut i hver eneste diskusjon, mens kostelig kraftige Erik Falk, antitann-trollet Per Jørgen Olsen og Tronsmos smarting på rutefronting, Håkon Strand, til tider var mer opptatt av mat enn av noe annet.

Øyvind Holen - TEGNs ungdomsalibi - inntok alkoholen i likhet med andre oppover bordrekka. I farten husker vi tydelig at vi skimtet foreningsgründeren Jan P- Krogh med medbragt - dame, Kar-El Skogstad, historikeren Henrik Sørensen, forfatteren Tore Bareksten og... ja, hvem flere? Det husker ikke undertegnede i farten. Håper de det gjelder bærer over med min anti-elefantistiske hukommelse.

Jon Gisle var imidlertid ikke til stede. Av den grunn bringer vi et bilde av ham. (Vi utlyser en konkurranse om det beste forslaget til dialog mellom Jan P. Krogh og Jon Gisle.)

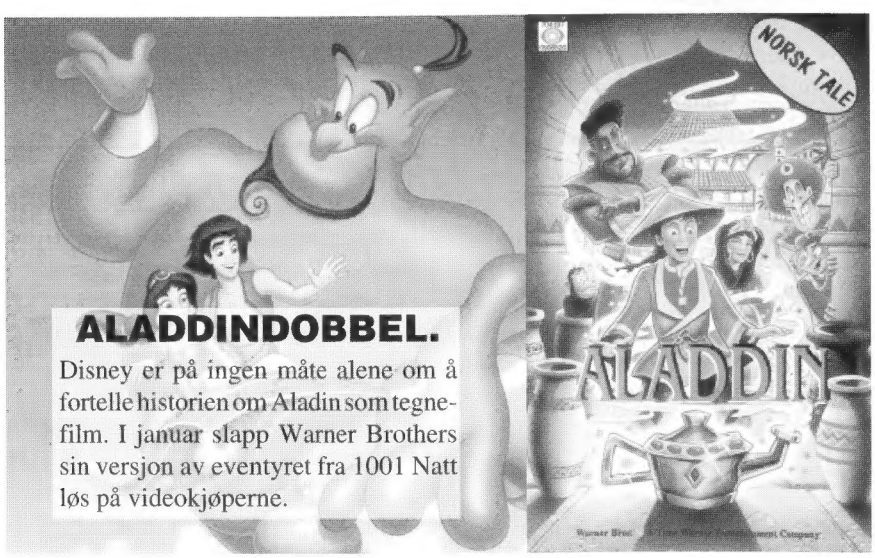

ALADDINDOBBEL.

Disney er på ingen måte alene om å fortelle historien om Aladin som tegnefilm. I januar slapp Warner Brothers sin versjon av eventyret fra 1001 Natt løs på videokjøperne.

HAMSTER-DØDAREN

Pass opp for Christopher Nielsen - iallfall hvis du er en nyfødt hamster. I et intervju med gratisavisa Natt og Dag kan Nielsen fortelle om en episode fra sin barndom. Sitat: «Jeg husker en gang jeg kastet naboens nyfødte hamsterbarn på t-banen»!

NEVE-NYTTIGE NÆRUM

1993 begynner å bli fryktelig støvete, men underTEGNede klarer likevel ikke å la være å nevne at da Knut Nærum på anmodning fra den tidligere nevnte gratisavisa Natt og Dag skulle velge 1993s beste tegneserie, valgte han (ikke overraskende etter som TEGN alltid har betraktet Nærum som en skarping) «De knyttede never» av Steffen Kverneland.

FIDUSLAND

Euro-Disney går til helvete raskere enn du kan si Mikke Mus, og derfor er det ekstra hyggelig å konstatere at dette faktum ikke skremmer norske serieentrepenører fra å satse stort. I løpet av året åpner nemlig temaparken Fidusland. Der vil barna blant annet få anledning til å la seg fotografere sammen med To Trøtte Typer. Denne sensasjonelle nyheten kommer redaktør og favorittonkel Waldemar Hepstein med til den ikke helt uefne gratisavisa Natt og Dag.

VONDT FOR NIELSEN.

Weltschmertz - intet mindre enn det kan Christopher Nielsen tilby i sin nye bladserie for No Comprendo Press. Første nummer tar for seg en manns fødsel, barndom og oppvekst. Neste nummer omfatter flere løsrevne serier, ifølge Arbeiderbladet. Ute cirka nå?

WALDEMAR GURU.

Selveste Waldemar Hepstein (ikke ukjent for lesere av denne spalten) var konferansier med særs opphovnede øyenbryn (iallfall så det slik ut fra underTEGNedes plass) da tre rockegrupper som aldri kommer til å entre VG-lista inntok hovedstaden i mars (When/ZGA/Faust). Hepstein bidro også musikalsk med en heisvingende sinnsyn versjon av Ella Guru først innspilt av Captein Beefheart. Og Hepstein - fra hvilken høstutstilling hadde du egentlig stjålet den dressen?

FAUST-PUBLIKUM

På samme konsert var forøvrig både Steffen - Større enn Gud - Kverneland og Per Jørgen Olsen fra NTF til stede blant det noe glisne publikummet. Kvinnene svermet rundt Kverneland som vanlig, men han lot til å være fullstendig oppslukt av sementblander-sangene (bokstavlig talt!) til den tyske og noe særpregede gruppe. Det skremte imidlertid ikke herr Olsen fra å gå til innkjøp av en CD.

BILLØS.

Samme Olsen ble forøvrig noe lang i ansiktet - i likhet med de øvrige i TEGNs pakke-team, da forrige nummer av TEGN var ferdig etikketert og sortert. Da bladkassene skulle inn i Olsens bil - var den ikke der lenger. Det oppdaget imidlertid ikke Jon Gisle som plasserte sin første kasse bak en bil som lignet nokså mye - iallfall litt. Dagen etter oppsøkte Olsen Trafikksjefens etat og brukte opp tegneserie-budsjettet for resten av måneden. (Fra nå av: UB Olsen: Uten bil-Olsen, evt. No-car-Olsen, red. sek.)

FORBUDT MIKKE

Mikke Mus er bannlyst fra parkene i den tyske byen Dachau. -Hvorfor skal det være nødvendig for bayerske og tyske underholdningssteder å dekorere sin virksomhet med disse smakløse dekorasjonene? Det skriver borgermester Lorenz Reitmeier i et brev til eierne av byens parker, ifølge Dagbladet. (Mikke selv gir blaffen, red. sek & Wally Wood).

LILLEHAMMER-AND.

Ikke bare besøker Don Rosa Norge - han lar anda han tegner gjøre det samme. Under de olympiske vinterleker på Lillehammer utkom Donald Duck med et OL-spesial hvor Donald selv testet Lysgårdsbakkene. Don Rosa studerte arkitekttegninger og bilder fra anlegget før han satte seg ned og begynte å tegne - ifølge Arbeiderbladet godt nok til en firer på terningen. UnderTEGNede er ikke like imponert. Husker du forresten i hvilken serie Carl Barks sendte familien Duck til Norge?

DØDELIGE DAGOBERT.

Siden juni har en forbryter som opererer under dekknavnet Dagobert drevet tysk politi til vanvidd med sine bomber og utpressingsforsøk av tyske kjøpesentre, skriver Aftenposten (til en avveksling noe interessant der også). Tyske donaldister mener helt klart at Dagobert må ha blitt inspirert av B-gjengen - ikke minst etter at Dagobert forsøkte å stikke av med utpressingspengene ved hjelp av et hjemmelaget minitog. Slikt har også B-gjengen prøvd seg på, påpeker donaldistene. I Tyskland er forøvrig Onkel Skrue kjent under navnet Dagobert.

Det du aldri får se

Amerikanske Mike Mignola avslører at det er det leseren ikke ser som interesserer han! Til nå har omtrent 50% av hans arbeid vært sorte flater. Det er denne spennende skyggebruken som har gjort Mignola kjent som serietegner, nå sist sett i tegneserieversjonen av Coppolas Dracula. Grunnen til dette er at han måtte skjule ting han ikke klarte å tegne. Etterhvert, delvis under inspirasjon av kontrastfylte malerier, utviklet det seg til en mer bevisst stil. Så enkelt kan det altså være, det er det man ikke klarer som etterhvert blir ens styrke...

Skisomme opplevelser

At TEGNs red. sek. og nynorskprosent kommer fra Telemark skulle være kjent for de fleste. At han, som Telemarkinger flest, har en hang til det skisomme er vel mindre kjent. En heller tvilsom karriere som skiinstruktør ble kontant avbrutt tidligere i vinter, og siden har han vært å se med en krykke ved sin side.

Rekonvalesensen ble bl.a. tilbrakt ved det nyåpnede Norsk Skieventyr i Morgedal, fakkelidrettens vugge. Stor var oppdagelsen da ingen andre enn Bjørn Ouslands vel-tegnede figurer fortalte skiidrettens historie. Ikke nok med det, men den samme kommunen som huser opplevelsessenteret har også planer om en nynorsk tegneseriefestival.

Litteratur/tegneserier: Farlig Mix

En polsk professor har skrevet en polsk litteraturhistorie. Ikke noe spesielt i det. Men boken har likevel vakt uvanlig mye oppmerksomhet, og fått kritikk, fordi den bruker tegneserier som virkemiddel til å gjøre unge interessert i litteraturen. En del kritikere mener at det er prinsipielt feil - og en forflatelse av en kunstform, å bruke seriemediet i en bok om litteratur. Man forstår ikke hvordan forlaget kan forsøke å lage en syntese av bokens 1000 sider i en tegneserie.

Men det er en misforståelse av opplegget, sier man fra forlaget. Forfatteren ønsket ikke å samle bokens innhold i tegneseriene, men kun å peke ut noen grunnleggende forhold, karakterer og situasjoner.

Forfatterens ide var å nå ungdommen, gjennom en frisk og fri skrivestil og en lett grafisk form, som inkluderer tegneserier. Han ville ikke lage ennå en tung og seriøs bok, som kun ville bli lest

av de få. Han ville lage et verk som skulle bli lest av de unge og få dem til å få mersmak på den polske litteraturen. Og skal vi tro TEGNs kontaktmann i Polen, Witold Tkaczyk, har resultatet blitt bra.

OG SÅ SKILLER VI OSS.

Tegneseriehelter som dør og som på mirakuløst vis våkner til live igjen, holder ikke lenger for å holde på de tegneserie- lesende massene. Nei, verre saker må til - som skilsmisser! I serien Vi-Skiller-Oss har vi forlengst notert at Sala og ånden som går går hver sin vei, og at Dick Tracy og hans kone gjennom 45 år - Tess - gjør det samme. Hvem blir neste par ut? Tommy og Tigern?

SPROING-GOSSIP

VELFORTJENT

Steffen Kverneland – alle tiders favoritt- haugesunder – fikk selvfølgelig og helt fortjent Sproing-prisen for beste norske tegneserie 1993 med «De knyttede never». Tildelingen av NTFs honnør fant sted fredag11. mars. Ryktene vil ha det til at Kverneland feiret tildelingen lenge og vel, både før og etter utdelingen på Deichmanske hovedbibliotek i Oslo. Art Spiegelman fikk prisen for beste utenlandske serie med Maus. Opptellingen av stemmer ble forøvrig ikke avsluttet før noen få timer før prisutdelingen på grunn av fire ukers forsinkelse på den utgaven av fanzine-TEGN som inneholdt kupongen med nominerte serier.

BRA BOK

Bilals siste (anmeldt i for-forrige) ble i fjor hyllet som beste bok i Frankrike. Dette kunne Tor Edvin Dahl røpe under utdelingen av årets Sproing-pris. Nå nådde ikke Bilal opp i Norge, betyr det at De Knyttede Never er en enda bedre bok?

LITT FOR SEN

Finn Bjørklid fra TEGN A/L Bum skulle være til stede under Sproing-utdelingen for å ta imot diplom for vinner-utgivelsen (og aller første utgivelse på forlaget) - De knyttede never. Bjørklid kom imidlertid litt for sent til å rekke dette - ett døgn for sent.

Kverneland og forlegger Bjørklid - to fornøyde fyrer.

Heger da han mottok Sproing-prisen i 1990 på vegne av Bourgeon.

Verdige Sproing-vinnere

Årets Sproingutdeling fikk en dramatisk opptakt da Deichman ble oppringt få minutter før utdelingen skulle skje av en advokat som ønsket å få stoppet arrangementet. Heldigvis, eller desverre, så fikk de ikke gjort det.

Uansett så ble arrangementet gjennomført som før. Årets vinnere var som tidligere nevnt Steffen Kverneland og art spiegelman.

TEGNs utsendte fikk tid til en prat med både Kverneland og forlagssjef Anders Heger som mottok prisen på vegne av Cappelen.

Helt topp!

Steffen Kverneland var fornøyd med å få tildelt Sproing.

-Det er helt topp! Nå kan jeg legge meg ned og hvile på laurbærne. Neida, men det er en annerkjennelse, noe som gir meg tro på at jeg er på rett vei.

Hvorfor ble det Knyttede Never?

-Det var rent telfeldig at jeg kom over den, men formen, all patosen og overdrivelsen var veldig fristende å ta tak i. Selv om jeg måtte kuttet ut 75% av innholdet i boka.

Kverneland jobber som tegner i både Nationen og Nå, men han har alltid hatt en forkjærlighet for tegneserier.

-Som Hepstein sier, det går ikke an å leve av serier i Norge, det kan sammenlignes med å være jazzmusiker i Norge. Men man kan jobbe med serier.

Akkurat nå er det Fidus og samlealbumet «Amputerte klassikere» som tar mestparten av Kvernelands tid.

-Det betyr ikke at jeg ikke vil lage lengre serier, eller album. Jeg har lyst til å jobbe med det, men det er mye annet jeg vil prøve også.

-Jeg har masse planer, men som vanlig er det dårlig med tid.Likevel føler jeg at det jeg gjør er i kjærlighet til mediet.

Kverneland kunne avsløre at han hittil hadde konsentrert seg om kortere serier for å lære seg det å skrive for serier. Når han følte at tiden var inne så ville han prøve på en lengre serie på egenhånd.

Steffen Kvernelands siste ord går til de høyere makter:

-Gud velsigne Kulturrådet, før han legger til med lav røst og mørke øyne:

-Hvor blir royalty-pengene av? (De har han fått, red.)

TEGNs vikarierende reporter flykter fra Kvernelands mørke og kalde åsyn og møter Cappelens sjef, Anders Heger. Han kan avsløre at Cappelen aldri var i tvil om at de skulle gi ut Maus. Planene hadde vært der i fem år, siden første bind kom ut. Kombinasjonen av form og innhold var av en slik karakter at det ville være galt å ikke gjøre et slikt verk tilgjengelig for det norske publikum.

Maus er en utrolig flott utstyrt serie. Jeg har aldri sett en slik luksusutgivelse på norsk før. Hvorfor valgte dere å presentere serien slik?

-Det er et signal om at dette er et verk på høyden med alle andre kulturuttrykk. Men det er klart at det er en dyr utgivelse, og vi regner ikke med å få pengene tilbake.

Så dere sponser denne utgivelsen?

-Ja, men ikke mer en hva som er vanlig med skjønnlitterære bøker. Med unntak av bestselgerne så selger skjønnlitteratur generelt dårlig. Det som er tragisk med tegneserier er at det i tillegg kommer moms, så det å gi ut serier i Norge i dag er å sammenligne med økonomisk ruin. Men samtidig ønsker vi å være tilstede i markedet og sette vårt preg på det.

Mangler kultur

Betyr det at Cappelen vil fortsette å gi ut tegneserier?

Cappelen vil gi ut serier som fortjener å bli gitt ut rent kulturpolitisk. Skal vi satse på serier i dag må vi inn i kioskene og det ønsker vi ikke. Problemet med å gi ut serier er ikke bare det at vi har momsen å slite med, men også det at det ikke er en kultur rundt tegneseriene. Se på Danmark. Der er Will Eisner bestselger, i Norge selger han ikke i det hele tatt! Vi mangler et støtteapparat rundt seriemediet slik film, litteratur og andre uttrykk har. Vi har idealister og kommersialister, men mangler de seriøse.

Ser du en løsning på momsproblemet?

- Det er å håpe at man kan klare å se at det finnes kvalitetsserier, og at disse ikke blir momsbelagt. Nå må kulturdepartementet skjære gjennom og si at tegneseriealbum og -bøker ikke skal momsbelegges. De må kunne skille mellom kvalitet og kommersielle serier.

TAH

DÅRENES forfatter

Under tegneseriefestivalen i Tønsberg sist sommer ble det arrangert et panel med presentasjon av i alt seks debutanter som tilsammen sto for fem album. En av de seks, Baard Enoksen, skilte seg ut ved å være manus-forfatter og bare det. Fyren tegner simpelthen ikke, men du verden for noen manus! I høst var han på markedet med «Dårenes formynder» sammen med Lars Elling (intervju i forrige TEGN). Og til høsten slippes han løs i bokhandlerhyllene igjen, denne gang med «Kongens Mann» sammen med Siri Dokken.

egge albumene er historiske serier. «Dårenes formynder» er en kriminalhistorie fra første del av 20-åra, da det var totalforbud mot alkohol i Norge. «Tyveårene var en tid med Chaneldrakter og charleston,» skriver Enoksen i forordet, «men også en tid med angiveri, korrupsjon og organisert kriminalitet. Grossister, skipsredere og stortingsrepresentanter ble avslørt som bakmenn i velorganiserte forbryterligaer med bilpark og hurtige båter, regnskapsførere og sekretærer». I dette miljøet driver hovedpersonen, presten Harald Lundmo, sin høyst private og lite vellykkede detektivvirksomhet.

Handlingen i «Kongens Mann» foregår på 1600-tallet. Ulrik Frederik Gyldenløve har en negerslave ved navn Christian Hansen Ernst. Han gir ham friheten, og som et utslag av misforstått sympati utnevner han ham til postmester i Kragerø. En postmester i en småby var i de tider en del av byens øvre sosiale skikt, men Ernst blir selvsagt ikke akseptert. Etter mange vanskelige år i Kragerø blir han drept i 1694. Albumet bygger på en sann historie.

Hvem er denne Enoksen, som plutselig dukker opp fra intet og etablerer seg som en av de få rene manusforfattere i det norske tegneseriemiljøet? Hva slags bakgrunn har han?

- Bakgrunn? Baard Enoksen ser tankefullt ut i lufta over en kaffekopp på Café Celsius. - Nei, den er temmelig diffus. Jeg har hatt diverse slags jobber, alt fra dørvakt til teaterstatist - der spilte jeg inder. Min tegneseriebakgrunn begrenser seg til utstrakt lesing av serier i alle mulig genrer; jeg er av den typen som vanker regelmessig på Tronsmo og Fantastico. Jeg har selv drevet en seriesjappe i Bergen, en avlegger til Oslo-forretningen Avalon.

Over: *Baard Enoksen portrettert av Siri Dokken*
Motstående: *Slik fotografen ser Baard Enoksen.*

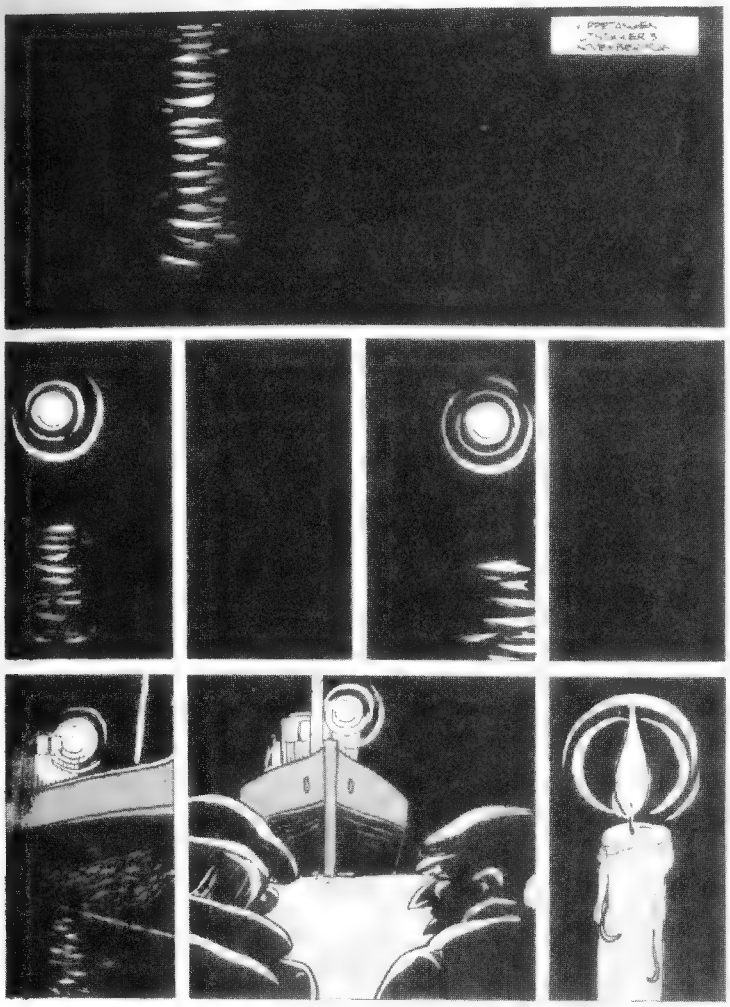

Over: Innledningssiden til «Dårenes formynder» stammer egentlig fra et filmmanus.

Film og tegneserier

- Mange serieskapere har på et eller annet tidspunkt vært borti film?

- Jeg er ikke noe unntak i så måte. Kanskje er jeg lettere arvelig belastet, siden min far har skrevet filmmanus. Som 19-åring vant jeg en manuskonkurranse med en historie fra Norge under første verdenskrig. Senere har jeg flere ganger vært innom filmmiljøet; har blant annet hatt strøjobber for Filmeffekt og skrevet synopsis for NRK. Akkurat nå skriver jeg på en TV-serie - en komedie.

- Noen ganger er det slik at tegneserieforfattere opprinelig har tegnerbakgrunn, men så spesialiserer seg på å skrive manus. Kan du tegne?

- Nei!

- Men du er kommet i kontakt med to ulike tegnere med svært forskjellig stil og svært ulike prosjekter. Hvordan skjedde det?

- Når det gjelder «Kongens Mann», var det Siri som oppdaget historien om Ernst. Felles venner satte henne i forbindelse med meg fordi hun trengte en samarbeidspartner på manussiden. Jeg bodde midlertidig i Oslo da, og Siri gikk på Kunst- og Håndverksskolen. Først skrev vi et synopsis som vi sendte inn til en konkurranse Kulturrådets tegneserieutvalg arrangerte. Der vant vi, og det ga jo et klart signal om at dette var et prosjekt vi måtte fortsette med. Vi satte oss så ned og skrev et detaljert manus sammen. Da bodde Siri i Oslo og jeg i Bergen, men vi møttes snart i den ene byen og snart i den andre og kunne sitte i timevis og skrive sammen.

- På tittelbladet til «Dårenes formynder» står det at Morten Aasberg hadde ideen. Hvem er han?

- Det vet jeg knapt; har aldri truffet ham. Men det var han og Lars Elling som skrev den første versjonen av synopsis. De befant seg også i Bergen, hvor Lars gikk på Kunst- og Håndverksskolen og skulle lage sin avsluttende oppgave. Før jeg kom inn i bildet, hadde Lars gjort atskillig historisk research, blant annet med hjelp fra Oslo bymuseum.

Historiske tegneserier

- Du har altså flere ganger jobbet med historiske manus. Først vinner du en filmmanuskonkurranse med et prosjekt fra første verdenskrig. Deretter lager du tegneseriemanus fra tiden rett etterpå, men vinner så en ny konkurranse med et seriesynopsis fra 1600-tallet. Dette skjer mens vi opplever en bølge av historiske tegneserier i Norge. Er du en del av denne bølgen?

- Både og. Jeg vil nok heller lage historier som foregår i fortiden enn i samtiden, men det kommer jo an på hva man vil fortelle. En del av den såkalte historiske bølgen befatter seg med vikingtid og middelalder, og den epoken synes jeg begynner å bli oppbrukt. Jeg liker meg bedre nærmere vår egen tid. Tiden etter første verdenskrig er fascinerende, og den passer til en story som «Dårenes formynder», som er en slags pastisje over sånne dektivromaner som Stein Riverton og Arthur Omre skrev. Det er mulig å gjøre serien tidsriktig fordi den ikke ligger mer enn et par generasjoner tilbake i tiden. Derfor fins det mye kildemateriale.

Det var verre da vi skulle lage «Kongens Mann». Ikke bare foregår den for vel 300 år siden, men Kragerø, hvor handlingen foregår, brant kort etter Ernsts tid. Derfor vet vi veldig lite om hvordan byen så ut. Til gjengjeld er det jo ikke så stor fare for å bli grepet i feil.

Også når jeg skriver for film og fjernsyn, vil jeg gjerne tilbake i tiden, men der oppstår det et problem fordi kostnadene blir større for historiske filmer, med kulisser og kostymer osv. Budsjettbevisste filmprodusenter vil derfor helst ha nåtidshistorier.

- Hvordan ble manusene til de to albumene til?

- Manus til «Dårenes formynder» ble god forretning for postverket; det gikk i skytteltrafikk mellom Lars og meg. I motsetning til «Kongens Mann», hvor Siri og jeg altså satt sammen og skrev. I begge tilfeller ble resultatet ganske detaljert, med beskrivelse av hvert enkelt bilde med dialog. Jeg tror serien blir bedre ved at tegneren er med på å skrive manuset. Ikke i noen av tilfellene var det noen stor uenighet om hvordan manus skulle bli. Forresten er «Kongens Mann» vokst under prosessen; det ligger nå an til å bli et album på 80 sider, dvs. langt mer enn opprinnelig planlagt.

JEG HADDE VONDT AV ROTTA - EN AV DE MANGE SOM HADDE LEVD HELE SITT LIV PÅ OSLOS SKYGGESIDE. ET LIV I KRIMINALITET, BELØNNET MED EN KULE -- MEN HVOR HADDE HAN WERNERS NAVN FRA?

Øverst: *Fengselspresten Harald Lundmo - selvbestaltet detektiv og selvgod idealist.*

Dramaturgi og språk

- Ser du den ferdige serien for deg når du skriver manus?

- Nei, og derfor har jeg heller ingen forventninger som jeg kan vurdere det ferdige produktet opp mot, smiler Baard Enoksen fornøyd.

- Lager du et detaljert manus også til de sekvensene hvor det ikke er replikker? Jeg tenker for eksempel på den flotte, nærmest filmlignende innledningssiden i «Dårenes formynder», der en smuglerbåt langsomt glir inn til kai, opplyst av en enslig lanterne. Man kan formelig ***høre*** *lydløsheten.*

- Det er jeg som har skrevet manus til den siden, men den var opprinnelig ikke med i albummanuset. Derimot stammer den fra innledningen til det filmmanuset jeg skrev med handling fra 1917. Så det er ikke så rart at du karakteriserer den som «filmlignende».

En annen filmaktig bit er side 8, der det «kryssklippes» mellom presten som gir nattverden i den venstre tredjeparten av siden, og drapsforsøket på en småforbryter i de andre to tredjedelene. Her var kryssklippingen med allerede i synopsiset.

- Historien virker dramaturgisk «riktig». Hvor bevisst er det?

- Jeg har lest en del om dramaturgi, men bruker den helst ubevisst. Jeg har vel assimilert dramaturgiske prinsipper gjennom ting jeg har lest og sett på film.

- Legger dere mye vekt på å gjøre språket tidsriktig?

- Ja, i begge album. I «Dårenes formynder» ser du det blant annet i språket til Haralds mor. Vanskeligere var det da vi skrev «Kongens Mann». Her snakker Gyldenløve dansk, mens de «fine» nordmennene snakker et svært konservativt norsk. Dessuten legger vi vekt på riktige sosiolekter, altså hvilke ord og hva slags setningsoppbygging de forskjellige personene bruker ut fra sosialt lag og utdannelse. Jeg liker å jobbe med språket fordi det er viktig for å få fram en riktig tidskoloritt, og fordi språkbruken er med på å karakterisere personene.

- Apropos språk: Navnet Christian Hansen Ernst virker jo ikke akkurat afrikansk. Hvordan fikk han det navnet?

- Han fikk det selvfølgelig av danskene, og fornavnet kan ha vært for å hedre Christian IV, som var dansk-norsk konge på den tiden. Det er mulig at Hansen og Ernst opprinnelig var navn på dem som ga ham til Gyldenløve, men det kan også være tilfeldige navn som han fikk av mannskapet på skipet som brakte ham til Danmark.

GRÅDIGHET ER KANSKJE EN SYND I BIBELSK FORSTAND MEN DET ER SELVE FUNDAMENTET FOR VÅR SIVILISASJON
DE SOM DRO I VIKING FOR TUSEN ÅR SIDEN VISSTE DETTE. DE KJEMPET OG LA RIKER UNDER SEG. HADDE VI BEVART DENNE VILJEN ALLE VI FORTSATT VÆRT EN NORRØN KRAFT I EUROPA

Nederst: *Victor Werner, skurk og politiker med den sterkestes rett som ideologi.*

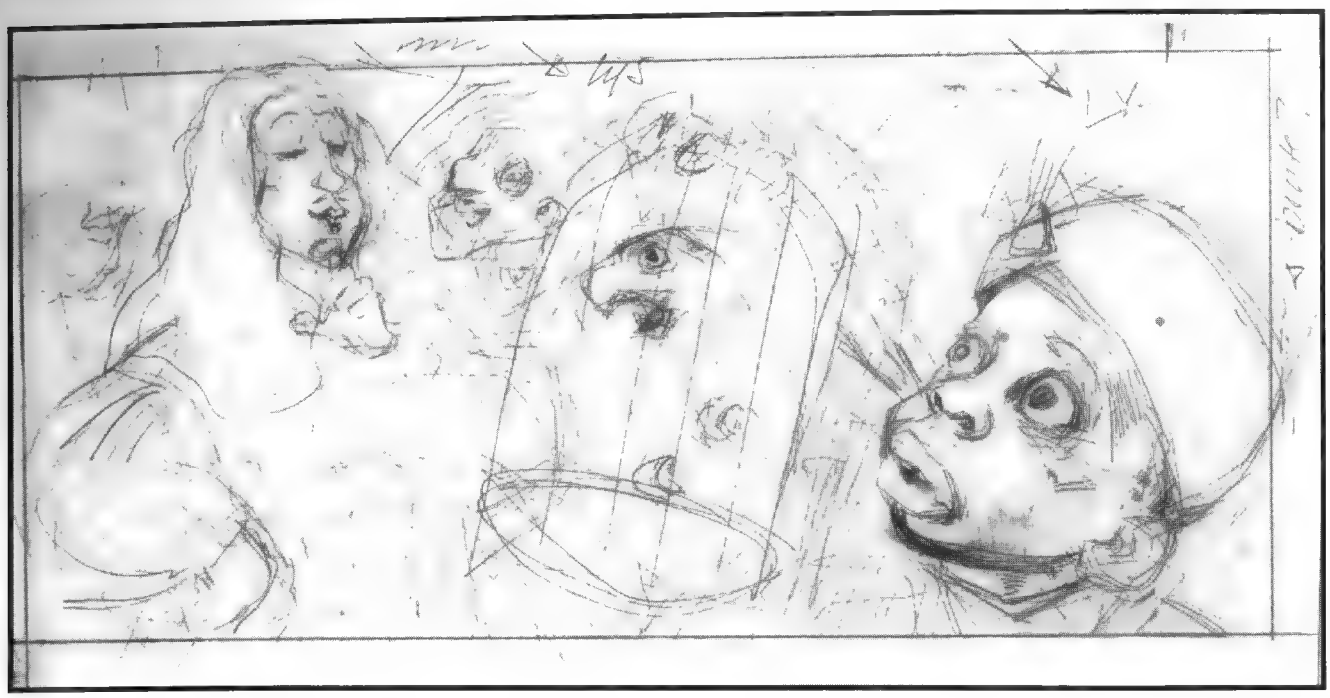

Denne og motstående side, øverst: Skisse og ferdig rute fra «Kongens Mann». En liten titt bak «kulissene».

Genreriktig å ikke være troverdig

- «Kongens Mann» bygger på en sann historie. Hva med «Dårenes formynder»?

- Den er helt og holdent oppdiktet. Historien blir jo løftet opp i krimgenren, og da er det genreriktig å ikke være helt troverdig. Dermed kunne vi dikte som bare det så lenge miljøskildringen var realistisk.

I «Kongens Mann», derimot, skal historien være troverdig, men selv om skjelettet bygger på historiske fakta, måtte vi dikte til mye. Ikke nok med at Kragerø brant, men til overmål hadde byen en sorenskriver på 1700-tallet som ble anklaget for underslag og brente alle papirer i offentlig eie. Der gikk antagelig mye dokumentasjon om Ernsts liv og virke tapt.

- Er «Kongens Mann» en historie om rasisme?

Baard tenker seg om: - Ordet «rasisme» er misvisende fordi det er et moderne begrep med moderne assosiasjoner for leserne. Ernst ble ikke offer for rasisme av typen «De kommer og tar landet fra oss», men for den fundamentale fremmedfrykten vi mennesker har for alt vi ikke kjenner. Det «farlige» med Ernst var at han skilte seg ut.

- Hvilke historiske kilder har dere brukt?

- Det fins et maleri av Ernst sammen med Gyldenløve. Videre er det noen nedtegnelser om hans liv som pasje for Gyldenløve i Danmark, og han er nevnt i diverse kilder - bybøker og lignende - allerede på 1700-tallet. Der blir det også opplyst at han ble drept. Men det er i bøker fra tidlig i vårt århundre at han spesielt blir omtalt som en fordums raritet. I første del av 1900-tallet ble jo negere fremdeles definert som slaver og laverestående individer.

Vi har også prøvd å finne fram til opplysninger om Kragerø, for etter hvert som vi har jobbet med prosjektet, er Kragerø-miljøet blitt like viktig som hovedpersonen. Gyldenløve interesserte seg for Kragerø og ga stedet kjøpstadsrettigheter, noe som kan henge sammen med at han kjente familien Adeler, som spiller en framtredende rolle i serien.

- Hvorfor valgte dere Cappelen som forlag?

- Etter at Siri og jeg hadde vunnet Kulturrådets synopsiskonkurranse med «Kongens Mann», fikk vi støtte fra Ruth Reese fond til videre arbeid med prosjektet. Gjennom fondet kom vi i kontakt med Antirasistisk senter, som anbefalte oss å gå til Cappelen. Det gjorde vi, og Cappelen sa ja. Dermed var det naturlig å gå til Cappelen også med «Dårenes formynder».

- Fikk dere mye konsulenthjelp fra forlaget?

- For hvert album var det en kort runde med vurdering av prosjektet og manuset. Senere har vi fått lite konsulenthjelp, men det har vi da heller ikke bedt om.

Hvem er Lundmo?

- Hva slags person er Harald Lundmo, som har hovedrollen i «Dårenes formynder?

- Jeg syns han er usympatisk og selvgod. Han er en prest som lider av en slags behagelighetsidealisme og en selvsikker tro på verden slik han mener at den bør være. Denne formen for idealisme gjør ham til en selvbestaltet og etter hvert desillusjonert privatdetektiv. Her avviker vi fra kriminalgenren ved at vi ikke lar detektiven vinne. Tvert imot blir han et offer for seg selv.

- Skurken i «Dårenes formynder» er Viktor Werner, en ambisiøs politiker som driver med spritsmugling samtidig som han prøver å bli ordfører i Oslo. Hadde dere noe forbilde for ham?

- Ikke noe konkret forbilde, men det er klart nok at det var mye snusk blant politikere i mellomkrigstiden. Antagelig mer enn i dag, de siste års korrupsjonsskandaler til tross. Og snusket var mer åpenbart den gangen. Blant annet har vi latt Werner drive et illegalt skjenkested som mange mennesker vet om og

som han ikke har gjort særlig mye for å skjule. Dette er slik det var. Gjennom hele forbudstiden var det en utbredt aksept for at overklassen drakk.

- Kan du tenke deg å fortsette som serieforfatter?

- Ja, sier Baard tenksomt. - Men det er avhengig av to ting. For det første må jeg ha tegnere å jobbe med, og for det andre må det være økonomisk mulig å lage tegneserier. Begge de albumene jeg nå har vært med på, er støttet av Kulturrådet. Dessuten har «Dårenes Formynder» mottatt støtte fra Grafill, og Anti-rasistisk senter har støttet «Kongens Mann» med en innkjøpsavtale. Uten økonomisk støtte er det tvilsomt om albumene hadde kommet ut.

Sier Baard Enoksen idet vi trasker ut i snøværet. Baard tar trikken hjem, mens jeg begir meg i retning parken, hvor en tynn film av is har lagt seg over Frognerdammen.

Over: *Studie av Christian Hansen Ernst, hovedperson i «Kongens Mann».*
Til høyre: *Fra «Kongens Mann». Sterk skildring fra Sørlandet anno 1600-tallet.*

GJØR TING PÅ NYE MÅTER!

- INTERVJU MED EN NY-VETERAN

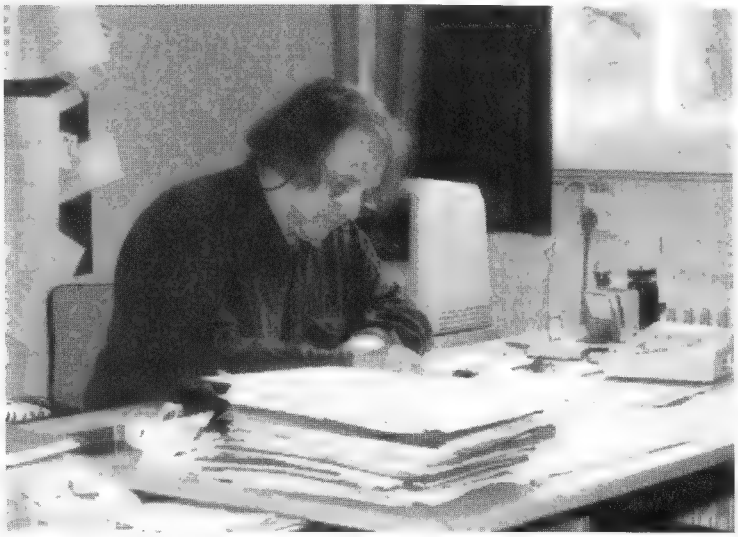

- Kan du ikke intervjue en av de gamle? lød oppfordringen fra redaktøren. - Peter Haars, for eksempel!

Det er vel bare i tegneseriemiljøet en 54-åring blir betraktet som gammel. Men Peter Haars har liksom alltid vært der når det har skjedd noe i tegneseriesammenheng i Norge. Han har stadig vært i forkant av utviklingen. Rundt 1970 var han en av stifterne av Norsk Tegneserieakademi, som var den første organisasjon for serieinteresserte her i landet. Han var også med på å arrangere den første tegneserieutstilling i Norge.

Med de seriene han laget i 1971-72, brøt han radikalt med de genrer leserne var vant til. «Prokon» og «Happy Biff» handler begge om et samfunn der alt dreier seg om produksjon av varer. (Derav «Prokon» - produksjon + konsum.) Seriene er tydelig popart-inspirert; selve serien framheves derved som en vare. Også layoutmessig bryter Peters serier med vante konvensjoner. «Happy Biff» var for øvrig den første voksenserie som ble tildelt departementets tegneseriepris.

I 80-årene ble han den første professor i grafisk design og illustrasjon ved Kunst- og håndverk skolen, og sørget for å få tegneserier inn i illustratørundervisningen. Dessuten redigerte han «Kåmiks», en antologi av norske serier, hvor mye av hensikten var å få folk til å gjøre noe annet enn de pleier: Noen av seriene ble laget av kunstnere som ikke hadde beskjeftiget seg med serier før, mens andre ble tegnet av erfarne serieskapere i genrer de var uvant med.

I 1990 opprettet Norsk kulturråd sin støtteordning for norske serier. Peter Haars ble den første leder av utvalget som behandler støttesøknadene, og av juryen i de konkurransene utvalget har arrangert. Han gikk ut av utvalget ved årsskiftet 1993-94.

Tegneserier er bare et av de mediene Peter har arbeidet innenfor. Først og fremst er han designer og grafiker, men han har også markert seg innenfor skjønnlitteratur, med fantasy-pregede noveller og romaner. Han er den rake motsetning til den typen tegneserieinteresserte som tror at serier er det eneste interessante som fins i verden. Og det er det som gjør ham til et mer interessant intervjuobjekt enn de fleste.

Siden han var med på å stifte Akademiet, er han jo per definisjon en av de «gamle». Og hvorfor ikke starte intervjuet i den enden. Hva var bakgrunnen for Norsk Tegneserieakademi?

- Det startet med et konkret prosjekt, nemlig at Tor Edvin Dahl skulle lage noen fjernsynsprogrammer om tegneserier. Han kontaktet de han kjente som hadde greie på dette, og jeg var en av dem. Ellers var Jon Bing og Tor Åge Bringsværd med, og det var også Adolph Denis Horn, Nils Nordberg og P.G. Olsen - alias P.G. Hvidsten - nåværende president i Norsk Tegneserie-Forum. På den tiden var maleren og grafikeren Håkon Stenstadvold rektor på Kunst- og Håndverkskolen, og han deltok også i programmene. Han var meget bestemt og snakket en masse, men hadde liten peiling på tegneserier.

TV-programmene ble laget helt på begynnelsen av 70-tallet, og da var tegneserier et uvanlig tema for

Over: *Fra «Prokon» - en popart-inspirert serie om forbruker-samfunnet.* ***Til høyre:*** *Selvportrett i popart-stil.*

et kringkastingsprogram. Serier ble vanligvis betraktet som barnelesning, og ble sett på som skadelige. Det fantes et rådgivende utvalg for tegneserier, DRUFT, som sorterte under Kirke- og undervisningsdepartementet og hadde som målsetting å hindre tegneserieutgivelser. Det var altså ingen støtte å hente fra det offentlige den gangen, verken i form av penger eller velvilje.

Derfor var Tor Edvins programmer viktige når det gjaldt å gjøre tegneserier akseptert. Men enda viktigere var utstillingen vi arrangerte på Høvikodden i 1972. Da gjorde vi virkelig inntog i en av finkulturens høyborger!

Fra Akademi til Forum

- Var det andre ting Akademiet utrettet?

- Vi øvde påvirkning på DRUFT. Som nevnt var dette et organ som i stor grad motarbeidet seriene, men de utdelte også departementets årlige pris til beste norske tegneserie. I akademi-tiden skjedde det to ganger at DRUFT ga prisen til serier som ikke var for barn. Det var en magasinserie av Kari Rolfsen og min egen tegneseriebok «Happy Biff». Dette vakte oppsikt, og det var et gjennombrudd fordi det innebar en anerkjennelse av at tegneserier kan være for voksne.

- Men det virker som det ble liten sving på Akademiet senere. Da jeg kom med i 1972-73, hadde man vanskelig for å finne nye aktiviteteter å samle seg om, og etter noen år døde Akademiet stille bort. Hva var grunnen?

- Medlemmene hadde veldig forskjellig bakgrunn, og det var lite som bandt oss sammen. Tor Edvin Dahl var nærmest altetende, mens Jo Lie representerte den typisk tradisjonelle norske tegneseriekulturen. Bing og Bringsværd så mer på tegneseriene som popkultur. Etter en tid kom du inn med donaldismen. Og så hadde du folk som P.G. og jeg selv, som var interessert i underground og horror - og jeg også i popart. Jeg hadde forresten en feide med Arne Skouen i Dagbladet om skrekkserier...

De forskjellige leirene hang aldri helt sammen, men det var en spennende sammensetning av folk som var seriøst interessert i serier med vidt forskjellig utgangspunkt. Men som med så mange organisasjoner var det nok mest spennende til å begynne med. Så kom den grå hverdag.

- Hvis man sammenligner Akademiet med dagens Norsk Tegneserie-Forum, er det noen forskjeller som er slående. Akademiet besto av kulturpersonligheter, og det var en liten, sluttet forsamling. Forumet er derimot åpent for alle og består for det meste av fans.

- Forskjellen er likevel ikke så stor. Riktignok omfattet Akademiet noen etablerte forfattere som Bing og Bringsværd og Tor Edvin, men de fleste var yngre folk som kan sammenlignes med dagens fans. Men at medlemskap var forbeholdt en begrenset krets, var selvfølgelig en vesentlig forskjell fra NTF.

Lichtenstein, Warhol og Adorno

- Hvor mange tegneserier har du laget?

- Bare to, «Prokon» og «Happy Biff», som kom i -71 og -72. Begge var uvanlige på den tiden, og ville vel ha vært det i dag også. Innfallsvinkelen var popart; ikke minst var jeg opptatt av Roy Lichtenstein. Han oppdaget ikonografien i tegneseriene, og han så hvilken informasjon seriene gir om samfunnet.

Jeg gikk på en måte motsatt vei av Lichtenstein. Han lagde som kjent malerier basert på tegneserieruter, mens jeg gikk fra bildende kunst til tegneserier. I mange år hadde jeg jobbet med bokdesign samtidig som jeg malte. Så oppdaget jeg popkunsten, som forandret mye for meg. Jeg sluttet å male, ut fra den oppfatningen at lager man malerier, er man tilbake i forrige århundre.

Andy Warhol var en annen popkunstner jeg var opptatt av, og «Prokon» åpner med et bilde av Warhol som siterer den tyske filosofen T.W. Adorno: «Vår avanserte industrielle kultur er mer ideologisk enn dens forgjenger, for i dag ligger ideologien i selve produksjonsprosessen.» I varesamfunnet blir produksjon til ideologi. Warhol har som kjent virkeliggjort dette ved å lage mange nesten like eksemplarer av samme motiv.

- Hvordan ble seriene dine mottatt?

- Det var få som forsto dem. Jeg fikk kjeft blant annet av Arne Isaksen, som mente at de manglet varme. «Happy Biff» var det ingen kritikere som forsto. De trodde at den var banal.

Etter «Happy Biff» sluttet jeg å lage serier. Det ble for tidkrevende. Jeg fortsatte med grafisk design og begynte å skrive.

Tegneserier er et medium

- Hva er egentlig tegneserier?

- Det er viktig å forstå at tegneserier er et medium, ikke en eller flere genrer. Folk tror at enhver tegneserie skal kunne plasseres i bås som action eller humor eller barneserie eller skrekkserie osv., men slik er det ikke. Det er kort og godt et medium, et uttrykksmiddel.

- Hva slags serier var du opptatt av?

- Horrorserier, ikke minst. De er interessante nettopp fordi de ikke er så lette å båsplassere. De fungerer ikke etter de tradisjonelle reglene for actionserier. Innenfor skrekkgenren har det vært tilløp til kritiske serier og serier med poenger. Jeg samler på gamle EC-blader og blader fra Warren Comics, som jeg også besøkte en gang på 80-tallet.

- I din tid er Kunst- og håndverkskolen blitt kjent i tegneseriemiljøet fordi den gir mulighet til å utdanne seg innenfor serier.

- Her må jeg rette opp en vanlig misforståelse: SHKS gir ikke noen ren tegneserieutdanning. Markedet for serietegnere er for lite til at vi kan drive med det. Den undervisningen som dreier seg om serier, er en naturlig del av utdanningen i illustrasjon. Men det er riktig at tegneseriene kom hit til skolen med meg i 1987.

Det var ganske kaotisk på SHKS den gangen. Før det var jeg uønsket, fordi jeg stilte meg kritisk til det skolen drev med. Alle holdt seg nemlig til fortiden og gjorde de samme tingene som de alltid hadde gjort. Men under kaoset i 1987 ble tiden moden for endringer, og jeg søkte professoratet og fikk det. Slik situasjonen var ved skolen da, kunne jeg begynne fra scratch og utvikle helt nye undervisningsopplegg.

Det minnet om da jeg ble ansatt som designer i Gyldendal for mange år siden. Den gangen begynte

Til venstre: *De tre arbeid som Haars har gjort av serier: Prokon, Happy Biff og Kåmiks.*
Til høyre: *«Prokon» ble fulgt opp av «Happy Biff», om to brødres vanskelige karriere. Her er den ene, Happy, havnet i klørne på motstandsbevegelsen.*

Over: *Innledningen til «Hullet i bildet» av Steffen Kverneland etter en novelle av Peter Haars.*
Motstående side: *Fra scratch. Fotomanipulert Haars.*

jeg også fra scratch. Det gjelder å bryte med tradisjoner - gjøre ting på nye måter.

- Det minner meg om ditt innlegg på Norsk Tegneserieforums tiårsjubileum i 1990. Da kritiserte du fansen for å være konservativ.

- Ja, for fansen beundrer det som er. Dette er ikke spesielt for tegneseriemiljøet; du finner det i mange miljøer, blant annet innenfor science fiction. Det farlige med fandom er at folk har sine nisjer hvor de venter at alt skal være sånn eller sånn. Det blir det ingen utvikling av. Fansen vil ha ting slik de var i gamle dager. Når jeg treffer fans, er det som å gjøre en tidsreise til fortiden.

«Kåmiks»

- Et eksempel på at du ønsker å få til nye måter å bruke seriemediet på, er vel antologien «Kåmiks», som du redigerte for Cappelen i 1988?

- Ja, og det mest interessante innslaget i det albumet er «Historie» av Alf-Magne Andreassen, som ble slaktet av kritikerne! Serien består av seks helsides bilder med en indre sammenheng og kronologi, men den er så uvanlig at kritikerne antagelig ikke ville godta den som tegneserie. (Forøvrig en skjebne han deler med art spiegelmans MAUS, red. sek.)

Dette var mens Jón SveinbjØrn Jónsson var tegneserieredaktør i Cappelen, og han ga meg helt frie hender. Jeg trakk bevisst inn både folk som hadde laget en del tegneserier, og folk som ikke hadde laget serier, men som jeg syntes burde gjøre det. Det gjaldt blant annet Hilde Kramer, som var opptatt av tegnefilm, og som laget en historie som nok var uvanlig i norsk sammenheng, men som ligner på en form for surrealisme man kan finne i fransk-belgiske serier.

Noen av bidragsyterne til «Kåmiks» arbeidet helt på egen hånd, mens andre måtte følges mye opp. Det siste gjaldt Werner Grossmann, som aldri hadde laget serier, men som lyktes bra med «Karavanen», en historie om magi. Det ga ham mersmak, men han har ikke laget tegneserier senere. Det burde han gjøre. (Han samarbeidet med Terje Nordberg på Håkon og Kristin, den offesielle OL - tegneserien, red.sek.)

- I «Kåmiks» finner man også resultatet av et tidlig samarbeid mellom deg og Steffen Kverneland.

- Vi samarbeidet ikke om selve serien, men utgangspunktet for «Hullet i bildet» er en novelle jeg hadde skrevet. Steffen plukket selv ut novellen, og jeg syntes ikke at det var riktig av meg å blande meg inn i utformingen. Enkelte dypere lag i novellen er blitt borte i serien, men resultatet ble en god skrekkserie som viser at Steffen allerede da hadde et stort potensiale som tegner.

- Det blir ofte sagt at manussiden er det svake punktet i norske tegneserier?

- Langt på vei er det riktig, og derfor gjelder det å oppmuntre forfattere som har blikk for tegneserier, til å skrive seriemanus. I Kulturrådet arrangerte vi en synopsiskonkurranse i 1991, og den viste at det fins atskillige forfattertalenter rundt omkring. Da jeg redigerte «Kåmiks», la jeg stor vekt på å få med noen rene forfattere, slik som P.G. Olsen, som jeg mener er undervurdert som forfatter. Han skrev manus til «Blå mandag», som Bjørn Ousland tegnet, og det er en av P.G.s noveller som er utgangspunkt for manuset. Kort fortalt dreier det seg om en mann som lever samme dagen om igjen og om igjen. Det er alltid mandag 8. august!

- En av de mest spesielle seriene i «Kåmiks» er «Inspirasjon» av Fam Ekman og Einar Økland. Dette var vel også folk som ikke hadde jobbet med tegneserier før?

- Og ikke senere heller. Fam Ekman slet med å skulle jobbe på bestilling. Jeg synes forresten ikke serien er så veldig spesiell. Storyen er jo en tradisjonell, morsom sak med et sluttpoeng som man har sett i forskjellige variasjoner i mange andre sammenhenger: En kunstner stiller opp en naken modell og lager et bilde som aldeles ikke har med aktmaleri å gjøre. Men formen er interessant og uvanlig.

Det var også med folk som hadde erfaring med å lage serier, men som i «Kåmiks» bidro med andre typer arbeider enn de var vant til. For eksempel viste Rune J. Andersson seg som den reneste Will Eisner, og Arild Midthun tegnet en historie om en hyklersk prest som drev demonutdrivelse – etter manus av Eirik Ildahl. Arild lager jo ellers «snille» humorserier.

Jeg ser på «Kåmiks» som et viktig prosjekt. Det var en tråd som burde ha vært ført videre fordi folk fikk komme ut av de vanlige båsene sine.

Mot midten av 90-årene

- Veldig mange av dagens norske serieskapere lager historiske serier. Blir det ikke litt for mye av det gode?

- Jeg syns den historiske bølgen er ganske interessant. Det går an å se den på to måter: For det første et behov for å gi uttrykk for norsk identitet. Man oppdager norsk historie gjennom tegneseriene. Men den historiske bølgen kan også være et tegn på idéfattigdom. Når man ikke klarer å finne på noe, er historien god å ty til. Dessuten gir et historisk tema serien et alibi som gjør det lettere å få den antatt.

- Hva syns du ellers om dagens norske tegneserier?

- Sammenlignet for 20 år siden, da det begynte å røre på seg med Gateavisas tegneserieutgivelser og andre underground-blader, er det skjedd enormt mye. Det er en profesjonalitet over det som lages i dag, som ikke fantes før. Hvorfor er en gåte, for miljøet er ikke blitt større, og vilkårene for serietegnerne er ikke blitt vesentlig bedre.

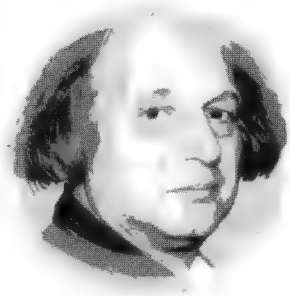

-alle holdt seg nemlig til fortiden og gjorde de samme tingene som de alltid hadde gjort.

- Men har det ikke spilt en rolle at Kunst- og håndverkskolen har tatt tegneserier inn i utdanningen, og at Kulturrådet gir støtte til norske serier?

- Den fulle virkning av Kulturrådets satsning er det for tidlig å si noe om, men det er klart at støtteordningen har hatt betydning for forlagene. En del gode album ville ikke ha blitt utgitt uten støtte. Dessuten ligger det en positiv markering i det at Kulturrådet har satt tegneserier på sitt program. Det ville ha vært ren utopi i 70-årene.

Det mest interessante Kulturrådets tegneserieutvalg har gjort, var de konkurransene vi arrangerte: først en manuskonkurranse og så en konkurranse om å tegne serier over de beste manusene. Hvis det fins rom for det på budsjettet, burde utvalget lage flere konkurranser.

Det er også for tidlig å si hvilken betydning SHKS kommer til å få, men det kan nok tenkes at noen av våre studenter vil bety en styrking av miljøet. Jeg tenker for eksempel på Siri Dokken, som snart albumdebuterer med «Kongens Mann». På den annen side skal man ikke lenger enn til Kunst- og håndverkskolen i Bergen for å finne eksempler på at tegneserier fremdeles ikke er allment godtatt av det tradisjonelle kunstmiljøet.

- Det har ikke minst Lars Elling merket - jf. forrige nummer av TEGN. Men ved SHKS i Oslo dukker det vel fra tid til annen opp talenter? Det må være flere enn Siri Dokken!

- Hvert år er det en eller to som lager en tegneserie som hovedoppgave. Flere av dem er det verdt å ta vare på. TEGN kan kanskje gjøre noe der?

Og med den oppfordringen avslutter vi intervjuet med Peter Haars og går på talentspeiding blant studentene hans.

SVENSKE PØLSER

I sin globetrottervirksomhet i tegneserieverden tar Øyvind Holen denne gangen turen til vårt naboland: Sverige. I denne artikkelen tar han en rask titt på noen av dagens spennende tegnere; Gunnar Lundkvist, Ulf Lundkvist, Lars Sjunneson og Max Andersson. Andre svenske serieskapere som har vært presentert i TEGN er Joakim Pirinen (nr. 2, 5, 15), Lena Ackbo (nr. 20/21) og Charlie Christensen (nr. 30).

ritz von Dardel blir regnet som den første svenske serietegneren. Dardel var født i Sveits i 1817, han hadde svensk mor og kom til Sverige som 16-åring for å gjøre militær karriere. Han ble prins Carls kammerherre, og ble senere militærattasje i Paris. Han sluttet i hæren som oberstløytnant og gikk over i det sivile embetsmannsverket. Dardel begynte å tegne serier på midten av 1840-tallet, altså over 50 år før Richard Outcaults «The Yellow Kid» så dagens lys. Seriene hadde som regel bare en tegning pr. side og teksten var ikke integrert i tegningene, men sto under. Men teksten kunne ikke stå alene, og fikk bare mening sammen med tegningene, og dette gjør arbeidene til Dardel til tegneserier, skriver Nisse Larsson i boka «Svenska serietecknare» (Alfabeta 1992), som jeg knabber mye av stoffet i denne artikkelen fra.

Av svenske serier som har blitt kjent i Norge kan nevnes Oskar Jacobsson «Adamson», Cecilia Torudds «Ensamma mamman» (på norsk Cappelen 1990), Jan Lööfs «Felix», Charlie Christensens «Arne Anka» og såklart Rune Andréassons «Bamse, verdens sterkeste bjørn» og «Pellefant».

Vi skal imidlertid konsentrere oss om om den nye bølgen av svenske seriere som dukket opp fra og med slutten av 70-tallet. Mange av tegnerne fikk utløp for sine idéer i nystartede magasiner som Etc, 299, Mammut og spesielt Galago. Galago startet i 1979 og skulle inneholde det meste innen kunst; tegneserier, poesi, foto, grafikk m.m. Etter hvert tok tegneseriene mer og mer over, og fra 1985 dominerte tegneseriene helt og holdent, og en gruppe tegnere satt selv i redaksjonen. Galago er også et forbilde for vår hjemlige variant, Fidus.

Felles for mange av disse tegnerne var inspirasjonen fra amerikanske undergrunnsserier, men de klarte heldigvis å gi sine egne serier et umiskjennelig svensk preg. De hentet sine historier fra hverdagslivet, krydret dem med en stor dose pessimisme, svart humor og bisarre innfall. Christopher Nielsen har mange likhetstrekk med disse svenskene, og det er typisk at Nielsen er den eneste norske tegneren som har slått an i Sverige. (Med egen albumutgivelse (Blitz Tours) og fast plass i dagens numre av Galago.)

Det typiske svenske kommer mest markant ut i en enorm oppmerksomhet om pølser, eller korv, og den ursvenske pølsebua. Som vi vil se, har mange svenske serier en svært høy «pølsefaktor».

Over: *Samlet rundt Ulf Lundkvists nattkorv finner vi: Ulf Lundkvists «Medan kaffet kallnar», Gunnar Lundkvists «Klas Katt på nye eventyr», Max Anderssons «Pixy» og tidsskriftet Galago.*

Øverst: *- Nok en begivenhetsrik dag for Klas Katt, som er full av fart og initiativ som vanlig.*
Midten: *Ingen kommentar.*
Underst: *- Det skal ikke mye til for å fylle Gunnar Lindkvists figurer med angst, bare det faktum at bussrutene ikke er der de skal være er nok for at denne karen skal komme med selvmordstanker.*

KLAS KATT
NÄR DET ÄR EFTERMIDDAG VAKNAR KLAS KATT OCH KÄNNER SIG ILLA TILL MODS
DÅ RINGER EN GRANNE PÅ
VI ÄR ALLA ENSAMMA, MEN OM DU OCH JAG GÖR VARSIN SKÅL I LERA BLIR VI MINDRE ENSAMMA...
MEN KLAS KATT GER SVAR PÅ TAL
JAG VILL BLI LYCKLIG, MEN PÅ ETT ANNAT SÄTT!
SLUT

GUNNAR LUNDKVIST

Gunnar Lundkvist (36) bidro med serier til den svenske undergrunnspressen allerede som 13-åring, og han har utgitt diktsamlinger. Han har imidlertid konsentrert seg om serier med sin figur Klas Katt, som vi såvidt fikk møte på norsk i Fidus nr. 1. Klas så dagens lys i 1979 med albummet «Klas Katt i Hell City», dukket igjen opp igjen i 1987 i «Klas Katt på nya äventyr» og har siden det dukket opp i flere album og i Galago.

Kort sagt kan Klas Katt beskrives som en særs pessimistisk og svartsynt forgjenger til Arne And. Som Arne er Klas kunstner i en svensk storby, men mens Arne har noen lyspunkter i livet sitt samt et par gode venner, lever Klas en totalt ørkesløs tilværelse og ser lite poeng med livet. Klas har noen få venner, men de interesser ham egentlig ikke. Livet er tomt, ingenting betyr noe, og alle personene i seriene har enten resignert fullstendig eller så er de på desperat jakt etter en mening med livet. Uansett hva du måtte finne på, så nytter det ikke. Du kan allikevel ikke forandre noe, som i denne samtalen mellom Klas og hans venn Olle Ångest (angst):

- Klas, hva er egentlig meningen med livet?
- Dumt spørsmål! Du vil bare runke hjernen din for å bli trøtt så du kan sovne. Blir verden bedre fordi at du sitter og grubler? Det er vel viktigere at du lever. Jeg er lei av alle som bare prater.

Dessverre følger ikke Klas sine egne råd. En serie forteller om Klas på en lørdagskveld. Han sitter hjemme og sturer.

- Hvorfor er det ingen som ringer? Det skulle vært koselig å prate med noen en liten stund. Hvorfor blir man aldri lykkelig? Hvorfor er det alltid en svart sky foran sola? Hvorfor? Jävla skit!

BUSS 13
MEN VAD ÄR DETTA? NU HAR NÅN LIGIST RIVIT NER BUSSTIDTABELLEN IGEN, HUR SKA JAG NU VETA OM BUSSEN KOMMER ELLER INTE?
VARFÖR SKA DET ALLTID VARA SÅ HÄR? VARFÖR FÅR MAN ALDRIG VARA GLAD? VARFÖR BLIR DET SÅ HÄR? NU KÄNNER JAG ATT HELGEN BLIR FÖRSTÖRD. I SÅNA HÄR LÄGEN UNDRAR MAN VAD DET ÄR FÖR MENING MED ATT LEVA. SKA DET HÅLLA PÅ SÅ HÄR KAN MAN LIKA GÄRNA LÄMNA IN. VARFÖR KAN DET SOM ÄR BRA INTE LÄMNAS FRED? OCH BUSSTIDTABELLEN ÄR BRA..
SLUT!

Klas representerer en vanlig maktesløshet hos mennesker som nærmest har blitt følelsesmessig umyndiggjort. De føler seg maktesløse i et kaldt samfunn, og venter stadig på at noen andre skal gjøre dem lykkelig, i stedet for å ta initiativet selv. Men det er et håp i horisonten.

- En dag skal jeg vise dem. Da kommer de til å sette latteren fast i halsen om de har noe igjen.

Det er alltid håp for at man blir lykkelig i framtida. Da kan alt skje, og man kan være lykkelig og vellykket. Dette er antakelig det eneste som gjør at Klas utstår livet han lever. Nåtida er bare elendighet, men i framtida er det stadig håp. Men å si at Klas er optimist er å gå for langt, selv om han har et lite håp om å oppnå lykke.

- Snart er vi døde og kroppene våre vil brennes og asken vil bli strødd med vinden og ingen kommer å huske at vi noengang har eksistert, er de oppmuntrende ordene Klas har å gi til sin venn Olle.

Pølsefaktor: Tja. Klas tar med seg en frue hjem, dreper henne og spiser henne til middag, men han lager ikke pølser av henne. Lav.

ULF LUNDKVIST

Ulf Lundkvist (42) er ikke i slekt med Gunnar Lundkvist. Han er en av Sveriges mest produktive serieskapere, med over 13 album på samvittigheten. Han debuterte med serier i tidsskriftet Etc i 1978, og det var også Etc som ga ut hans første album. Nisse Larsson skriver at det er to miljø som dominerer i Lundkvists serier - den svenske landsbygda og storbyenes slettere miljøer.

En av Lundkvists mest populære skapninger er Assar, en pølse som har flyktet fra gatekjøkkenets farlige tilværelse og bosatt seg på landet. Serien har siden 1990 gått daglig i Dagens Nyheter, en avis som skal ha en del av æren for de svenske tegneserienes relativt sterke stilling i Sverige. Dagens Nyheter har daglig en rekke tegneserier, mange av dem svenske, og en seriøs dekning av tegneserier på kultursidene ellers. Blant dagsstripene holdes en plass ledig for gjestespill av kortere eller lengre varighet, slik at flere utenom de etablerte serietegnerne kan prøve ut ideene sine for et stort publikum. Assars popularitet ble synliggjort ved Riksdagsvalget i 1991, da Razor-partiet (oppkalt etter seriens onde skurk, Razor.) fikk 44 stemmer. Razor er så ond at han ikke bytter truser, han bare snur dem.

I Etc debuterte Lundkvist med en serie om en navnløs gubbe med hårete nese. Gubben er en typisk anti-helt. Han bor alene, har få venner, en kjedelig jobb, og det skjer stort sett ingenting med han. Han er en enkel sjel, en gang han finner en lampe med en ånd i som oppfyller ett ønske, ønsker gubben å få høre «Till havs» med Jussi Björling. Han liker også godt å spille kokosboller med soyasaus på en restaurant med tidenes mest uhøflige kelner. (Typisk kommentar: Her är er biff, fettskalle.) Men kelneren behandler gubben som en fyrste, stamgjest som han er.

Da Etc gikk inn, flyttet Lundkvist over til Galago, hvor han fortsatt tegner. Barndom og oppvekst på 50-tallet er et annet tema som opptar Lundkvist. Skildringene av en svunnen tid, som i Lundkvists øyne hadde et preg av uskyldighet er fascinerende. Han bruker fotografier, gamle reklamer og barndomsminner i sine serier. Samtidsarkeologi kaller Lundkvist det. Alt kan brukes til å lage serier, er kanskje Lundkvists motto.

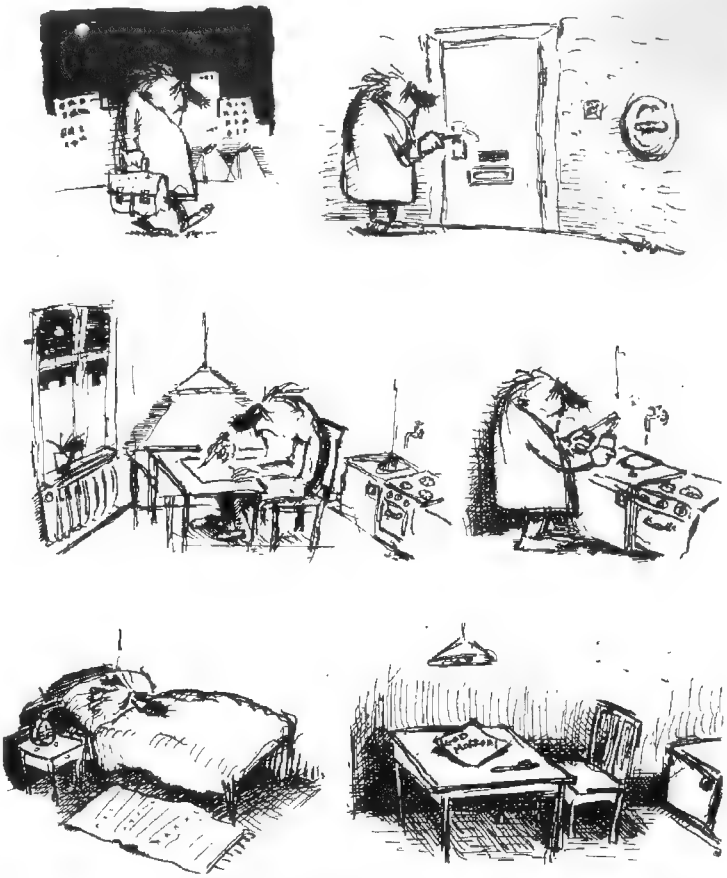

Hans versjon av ukebladnovellen «Kvinnans kärlek» er både nostalgisk og humoristisk. Det er den rørende historien om det gifteferdige paret Hilorg Standish og Margot Hilton vi får fortalt. Hilorg var en dyktig ingeniør som først og fremst tenkte på karrieren, og da han får tilbud om å lede byggingen av en jernbane i India, må bryllupet utsettes. Årene går, Margot venter og endelig, etter 10 år, er jernbanen ferdig. Men Hilorg blir ulykkeligvis sparket i hodet av en hest, og han blir blind. «Margot var blek som et lik da de så hverandre igjen for første gang. - Ja, Margot, nå er jeg hjemme - som et hjelpeløst vrak, stammet Hilorg og strakte fram de hjelpeløse hendene.»

Hilorg tror ikke Margot vil gifte seg med ham, blind som han er. Men Margit vil ikke høre på noe slikt snakk.

«Han strøk henne over håret, leppene hans dirret og han mumlet:
- Kvinnens kjærlighet...når kommer vi menn til å forstå den og sette den pris på den som den fortjener.»

Pølsefaktor: Svært høy. Lundkvist er selve nestoren blant svenske pølsetegnere. Det første albummet hans ble like godt oppkalt etter den svenske pølsekiosk-kjeden Sibylla. I hans mest berømte serie, Assar, er hovedpersonen en pølse. Gubben med den hårete nesen er svært glad i å kjøpe pølser i den lokale pølsebua. Lundkvist mener at det skjedde et tidsskifte i Sverige da den gamle pølsemannen klatret inn i en bu. Generasjonene møttes i pølsekøen, og tv dukket opp samtidig med pølsebua.

Til venstre: *Lundkvist skriver en del serier om barndomsminner og oppvekst på 50- og 60-tallet. Han forteller ikke hele historier, snarere episoder og løse enkeltminner.*
Til høyre: *- Ulf Lundkvists navnløse har et like meningsfullt liv som Klas Katt, men det virker som om gubben er lykkelig med livet han har, i motsetning til Klas som bare er full av angst og selvmordstanker.*

★ åke jävel ★

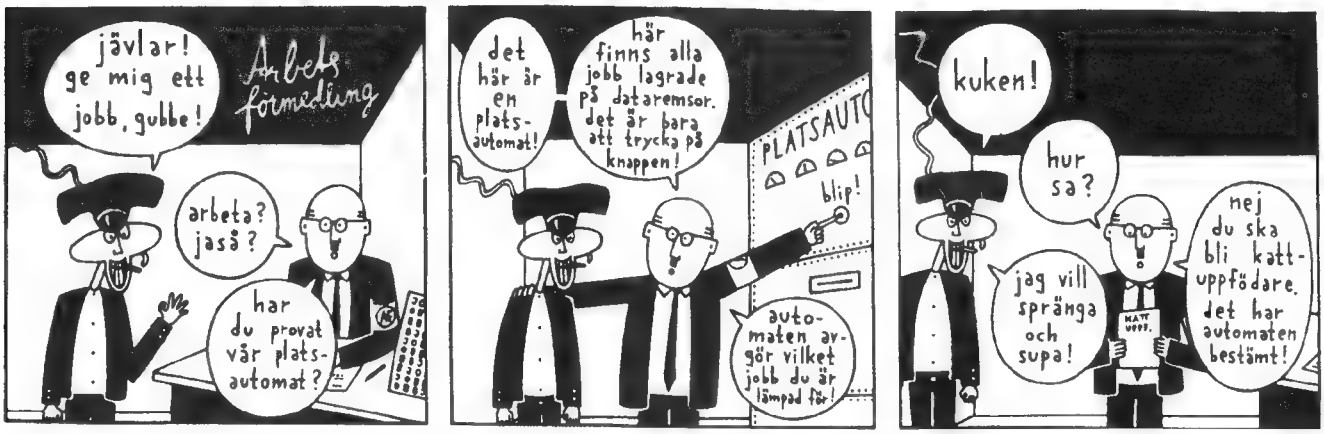
jävlar! ge mig ett jobb, gubbe!
Arbets förmedling
arbeta? jasså?
har du provat vår platsautomat?
det här är en platsautomat!
här finns alla jobb lagrade på dataremsor. det är bara att trycka på knappen!
PLATSAUTO
blip!
automaten avgör vilket jobb du är lämpad för!
kuken!
hur sa?
jag vill spränga och supa!
nej du ska bli kattuppfödare. det har automaten bestämt!

LARS SJUNNESSON

Lars Sjunnesson har siden 1983 bidratt med korte historier om mer eller mindre sinnsyke figurer i Galago. Hans magnum opus, om man kalle den det, er den pågående sagaen om Åke Jävel. Åke er en ekstrem anarkist, med noe snevert ordforråd. Hans krig mot samfunnet rammer alt og alle, bortsett fra hans medkumpaner; broren, kjæresten Anna Fan og bestemoren City-mormor. Et typisk Åke-eventyr utspiller seg slik:

Åke: Ha ha! Nu skulle det va fan så gott att supa i seg en jävla öljävel. Ska höra med gubbjäveln här inne. (Åke går inn i en butikk.)

Åke: Ha ha! Ja nu fan ska jäg ha öl!

Butikkmann: Jag säljer inte öl, jävla neger!

Åke: Rasistjävel!

Åke blir sparket ut av butikken.

Åke: Svinjävelförsäljare! Jävla Jävel! Jag ska spränga hans åffär!

Åke løper opphisset avsted, og treffer sin bror som har dynamitt i lomma. Han har også en kasse øl i lomma, så Åke og broren drikker seg dritings i stedet for å sprenge butikken i lufta denne gangen.

Sjunnesson lager også andre sinnsyke historier, og det er det absurde og idiotiske som står hans hjerte nærmest. Han debuterte med en serie om to murmeldyr som diskuterte eksistensielle spørsmål i kloakken, og etter det har det bare blitt mer absurd.

Sven Påsk er en «typisk» Sjunnesson-figur. Historien om Sven (14) begynner med at han løper inn på arbeidsformidlingen, som har fått en ny jobbautomat som kan avgjøre hva slags jobb folk passer for. Sven får jobb som likleter (»Hvert år dør mennesker i samfunnet.

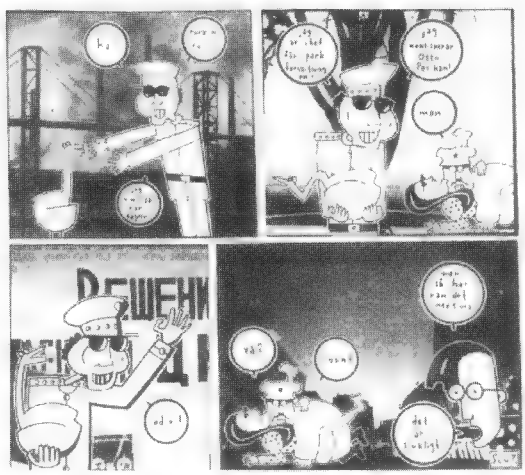

Over:
- Åke Jævel får seg en jobb.
Til venstre:
- «Sergej och Kommando Pelikan» er en annen sinnsyk historie hvor Sjunnesson blander inn hundespisende fugler, oberst Khadafi og skumle kidnappingssaker i en fullstendig meningsløs farse med fotografier som bakgrunn.

Det er din oppgave å finne noen av dem.) Sven får tildelt sitt lille område, en sirkel ca. to meter i diameter, i en ørken midt i slummen. Dessverre for Sven er det ingen mennesker som dukker opp i nærheten av sirkelen engang. Så da en jente går inn i sirkelen hans neste morgen, tar Sven likeså godt og skyter henne, og jobben er dermed utført. Tilbake på arbeidsformidlingen blir Sven hyllet som en helt, og det blir fest. Men da Sven skal bruke arbeidsautomaten for å få en ny jobb, går maskinen i lufta, og tar knekken på stakkars Sven.

Vi får slutte med en bemerkning fra alles favoritt-anarkist Åke Jävel. Han har nylig stjålet en motorsykkel og forklarer hva han skal med den:

- Jag ska ragga fjortisar. Då måste man ha en motorvelociped och supa som fan, samtidigt som man kör jättefort! Det kallas för att vara poet! Jag är jävelpoet!

Sjunnessons serier har blitt samlet i to bøker: «Åke Jävel - århundradets hjälte» og «Raj-Raj - samlade serier», begge fra Tago förlag.

Pølsefaktor: Med unntak av Sven Påsk som får en pølse på arbeidsformidlingen, er det lite pølser i Sjunnessons serier. Men Åke Jävel har en pasjon for en annen svensk spesialitet; sild. Etter at Åke nesten ble drept av at han fikk en diger, kunstig sild i hodet er han ovebevist om at den kommersielle silde-industrien er ute etter ham. Men verst av alle er bestemoren hans, City-Mormor. Hun pleier å rase gjennom byen med en trillebår full av sild om hun tvinger folk til å spise. Med pistol i den ene hånda og en sild i den andre truer hun politiet:

- Ha ha! Nu ska du äta sill tills du dör, ålahuve!

Så oppdager City-Mormor en diger sperreballong som hun knabber og maler om til en diger flyvende sild. Med kjempesilden stiger hun i lufta og flyr ut på havet. På havet angriper hun et krigsfartøy fra den keiserlige tyske flåten som hun bombarderer med sild.

MAX ANDERSSON

Max Andersson (32) lager marerittaktige skrekkserier, med et sterkt innslag av svart humor og surrealisme. Som Gunnar Lundkvist har Andersson et mørkt syn på livet, og i hans hovedverk, albummet «Pixy», er det framtidsfrykt det handler om. Nisse Larsson skriver: «menneskene er ensomme og utlevert til en svart og uforklarlig brutalitet. Men det er det kalde, rasjonelle resonnement som fører til at alt oppløses.» Andersson var en muntrere tegner før, og laget bl.a. fantasy-sagaen «Före isen» i 1977-79. Selv sier han at han er misfornøyd med alle serier han laget før 1987, da han begynte å tegne serier for Galago. Andersson føler slektskap med nyere, amerikanske undergrunnstegnere.

- Jeg liker de tegnerne som dukket opp i Art Spiegelmans «Raw», bl.a. Marc Beyer. Jeg tror vi vi har det samme utgangspunktet egentlig. Vi har noenlunde samme bakgrunn, og er mettet av amerikansk skrapkultur, sier Andersson i «Svenska serie-tecknare».

Det 65-siders albummet «Pixy» startet Andersson arbeidet med i 1989, og etter tre år var det ferdig. «Pixy» er Anderssons blanding av Dantes «Inferno», «Alduous Huxleys «Brave New World» og Hieronymus Boschs marerittvisjoner. I et Sverige ikke så langt i framtida møter vi paret Treo Radon og Angina Pektoris. Angina blir gravid da deres nye prevensjonsdrakter svikter, og samtidig blir de to kastet ut av sin leilighet fordi huset de bor i må avlives. Samtidig prøver staten ut en ny, positiv mennesketype som over tid skal skifte ut de vanlige, triste menneskene. De nye menneskene eldes ikke, de er stadig like positive, og de dør 89 år gamle (kroppen kan pantes). Angina og Treo møter en av disse nye menneskene som skal til å dø. De får leiligheten hans, og da de panter kroppen hans, får de prevensjonsdrakter, gavekort hos Hennes & Mauritz og en jobb i den offentlige sektoren i pant.

Alt ser bra ut for Angina og Treo, men Angina har tatt abort. Hun får en telefon fra sitt aborterte foster Pixy, som ringer fra Dødsriket. Han er full og vil at Angina skal lese for ham. Etter å ha lest «Prosessen», «Forbrytelse og straff» osv. for Pixy, orker ikke Angina mer, og ber Treo å dra til Dødsriket for å drepe Pixy.

Albummet er mesterlig utført; helsvart humor, samfunnssatire og en stor fantasirikdom gjør dette til en stor leseropplevelse. Serien er også utgitt i USA på forlaget Fantagraphics. Andersson bidrar fortsatt med korte historier i Galago, men vi får håpe at han orker å sette i gang arbeidet med et nytt album, for han er en av de største serietalentene vi har i Norden, ja i hele verden.

Pølsefaktor: I Anderssons framtidsvisjon står de evige sannhetene på melkekartongene. På toppen av en IKEA-pyramide åpenbarer dette samfunnets gud seg for Pixy og Treo. Guden som er «folkets tjener, alt og ingenting, og den som skriver på melkekartongen» er en guddommelig pølsekiosk (!)

FRAMTID ÄR DEN NYA INNE-DROGEN
DET ÄR 1999 OCH JAG ÄR MYCKET EFTERTRAKTAD SOM STYLIST
1999 VAR JAG REDAN VÄRLDENS FRÄMSTA ARTIST
DET ÄR 2003 MIN KARRIÄR SOM AKTIVIST NÅR NYA HÖJDER
JAG ÅNGRAR INTE EN SEKUND ATT JAG TACKADE NEJ TILL NOBELPRISET 2017!
DET ÄR 2072 OCH SOM 100-ÅRING ÄR JAG FAKTISKT MÄTT PÅ FRAMGÅNG
DET ÄR 1977
SLÄNG UT DEN DÄR JÄVLA KNARKAREN
SECUR

Øverst: *- Treo og fosteret Pixy drar på bar sammen med 22.000 svenske kroner. Pengene lever, drikker og spiser i Anderssons verden. Og penger blir fort fulle!*
Til venstre: *- Uteliv i Max Anderssons framtids-Sverige.*

HAT OG SVETTE

To av USAs mest oppegående serieskapere, Daniel Clowes og Peter Bagge, har etter hvert blitt kjent utover de innerste tegneseriekretser. Blader som Puls og Chili har hatt artikler om disse to, som av mange har blitt kalt talsmenn for den såkalte ironiske generasjonen; den andre etterkrigsgenerasjonen født etter 1960. De to har også appell til et publikum utover tegneseriefansen, bl.a. blant musikkinteresserte. Med TEGNs rykte om å være først med det siste (eller var det omvendt?) er det på tide med en presentasjon av disse to viktige tegnerne.

Peter Christian Paul Bagge (36) kom til verden i Westchester County, en forstad til New York City. Foreldrene var katolikker, faren var yrkesmilitær og Peter hadde fire søsken. Men livet var ikke helt rosenrødt for unge Peter, foreldrene ble alkoholikere og barna fant seg ikke helt til rette i nabolaget.

- Familien flyttet til et nabolag fylt med hvite katolske familier som flyktet fra Bronx. I motsetning til vår familie var alle veldig statusbevisste. Jeg og broren min var sosiale utskudd, mens alle andre var «jocks» (betegnelse på vellykket, populær og sossete ungdom), sier Bagge i et intervju i Comics Journal #159.

Kunstskole og Crumb

Bagge begynte på School of Visual Arts i New York, og i New York kom han til et helt annet miljø. Dette var i 1977, punken var på vei og Bagge oppdaget undergrunnsserier og Robert Crumb.

- «High Tone» av Crumb var min favoritt. På omslaget var det bare en tegning av en kar som står og pisser i dass. Dette var en fullvoksen mann som faktisk

MMMM... THIS SAUCE SMELLS DELICIOUS! CAN I HAVE SOME?
NO YOU MAY NOT! AND GET YOUR GENITALS AWAY FROM MY PLATE!
HOLY MOLEY!
HAVE A NICE DEATH!
AAAAAAH!
I'M BURNING! I'M BURNING!
PETER BAGGE
...I LOVE DISCO MUSIC, AND I AIN'T AFRAID TO ADMIT IT! DISCO IS EVERYTHING TO ME, LIKE DISCO IS MY LIFE! THE MUSIC, THE CLUBS, THE CLOTHES,—POLYESTER IS THE GREATEST THING EVER INVENTED!—THIS IS WESTERN CIVILIZATION AT ITS PEAK!
BOOM!
YOU THINK THAT'S "COOL", HUH? WOULD YOU WANT TO HAVE A DISEASE JUST TO HELP THE MILITARY?
SURE! I'D INVENT A BOMB THAT COULD BLOW UP ALL OF RUSSIA!
WE ALREADY CAN BLOW UP ALL OF RUSSIA!
THEN I'D INVENT A BIGGER BOMB! A BETTER BOMB! A BOMB THAT'LL WIPE 'EM OUT IN TWO SECONDS FLAT!!!
KA-BOOM!

kunne tegne, som kastet bort talentet sitt på å tegne en kar som står og pisser. Det var brilliant, og jeg ble mer bestemt på å bli tegneserietegner.

I 1981 ga Bagge ut «Comical Funnies» sammen med noen venner. Det solgte rimelig bra, men forsvant etter et år. I 1982 flyttet Bagge til Hoboken, New Jersey sammen med sin nåværende kone Joanne, og i 1984 flyttet de to videre til Seattle, Washington. Her var det det virkelig skulle løsne for Bagge: Først tok han over selveste Robert Crumbs redaktørstilling i antologien «Weirdo». Og som ikke det var nok, ga Seattle-forlaget Fantagraphics ham hans eget blad, «Neat Stuff».

Enmannsantologi

Neat Stuff var en slags enmannsantologi med en rekke forskjellige historier i hvert nummer. Flere personligheter gikk igjen. Den høyrevridde radiopratern Studs Kirby og den patetiske mammadalten Junior er to av dem.

- Junior og Studs Kirby er to sider av meg selv. Junior er svak, patetisk og er bare et offer som blir dyttet rundt av livet. Han står for alt det jeg misliker med meg selv. Studs Kirby er den vemmelige sida av meg, en som ikke klarer å holde kjeft eller holde noe for seg selv.

De fleste av Bagges historier her er hentet fra forstadsmiljøet, og han klarer på en utmerket måte å formidle håpløsheten og mistenksomheten overfor andre som forstadslivet ofte er preget av. Andre figurer er den svært politisk ukorrekte Girly-Girl, beskrevet som en blanding av Pippi Langstrømpe og tasmansk djevel, og hennes kamerat, den overfølsomme Chucky-Boy. Den perverse idioten Goon On The Moon og ekteparet Leeway, som lever et totalt innholdsløst forstadsliv, er andre personligheter i Bagges rikholdige persongalleri.

Bagges viktigste seriefigur er allikevel Buddy Bradley. Buddy bor i en forstad til New Jersey. Mora er dypt religiøs, faren er en grinete arbeidskar, søstera Babs strever desperat med å bli en av de populære,

Ø.v: *Hjemmekveld hos Buddy. Buddy, Valerie og Stinky har en koselig og romantisk middag i hjemmet.*
Ø. h: *Lek og moro i det Bradleyske hjem.*
Midten: *-Doin' the stinky. Nerdete rockefans & Buddy*
U. h: *Mer lek og moro.*
U. h: *- Disco Fever: Peter Bagges guide for disco-generasjonen.*

Til høyre:
- Buddy Bradley er hovedpersonen i Hate, og den personen som Bagge selv identifiserer seg med. Buddy har fått seg egen leilighet og kjæreste, men hvor lenge blir Buddy i paradis?

YOU WANT A CIG? NO? MIND IF I SMOKE? ... GOOD...
... NO, I JUST STARTED SMOKING RECENTLY... AT FIRST IT WAS AN OCCASIONAL PUFF... NOW I'M A HOPELESS DRUG ADDICT...
...I WAS DRINKING PRETTY HEAVILY THERE FOR A WHILE, 'CUZ YOU KNOW HOW IT IS WHEN YOU GO TO A LOT OF DIFFERENT PARTIES AND YA HARDLY KNOW ANYONE THERE AND YA NEED TO DO SOMETHING WITH YOUR HANDS IN ORDER TO STAY COOL AND BEFORE YOU KNOW IT YOU'RE SHNOCKERED.
SO NOW I LIGHT UP INSTEAD...LESSER OF TWO EVILS, I GUESS, WHAT WITH THE WAY I WAS DRINKING...

mens lillebroren Butch er en psykotisk republikaner-drittunge. Buddy selv er sosialt mistilpasset, langer dop og er misfornøyd med livet. Buddy Bradley er på mange måter Bagges alter ego.

Kjernefamilen Bradley har et så dårlig forhold til hverandre at familiene Simpson og Bundy fra TV blir de reneste mønsterfamiliene i forhold. Butch bombarderer Babs med tamponger, Buddy steker Butch i ovnen, Butch går løs på Buddy med kniv og mora blir til slutt så rasende på hele familien at hun sender hele gjengen på sykehus. Men hvis man ser bort fra crazy-humoren som er en viktig del av Bagges serier, så er det gjennom Buddy Bagge klarer å formidle den hjemløsheten og desperasjonen som om er så typisk for mange ungdommer av samme kaliber.

- Familien Bradley var de mest virkelige av mine figurer. Og verdenen de bodde i, som en typisk forstadsfamilie, var noe som jeg hadde hatt mye personlig erfaring med.

Hat

I Bagges siste produksjon, bladet «Hate» er det Buddy som er hovedpersonen. Han har vokst opp (24 år), flyttet til Seattle, fått seg en jobb (vel, flere) og t.o.m. en kjæreste.

- Da jeg startet Hate, var jeg nylig blitt far, jeg var i trettiåra og hadde en rimelig inntekt. Jeg begynte å distansere meg fra min tidligere bohemtilværelse. Jeg kunne se objektivt tilbake på de åra jeg levde i New York og Hoboken. Alt som skjedde både med meg og venner ble en stor inspirasjonskilde, og plutselig hadde jeg et tonn med ideer. Om 5-10 år vil jeg antakelig lage tegneserer basert på hva jeg opplever nå.

- Jeg pleier å si at historiene er basert 1/3 på mitt eget liv, 1/3 på venners liv og 1/3 er oppspinn.

I Hate har Bagges serier utviklet seg til såpeopera for den ironiske generasjonen, for å si det litt stygt. Kanskje har Bagge tapt seg litt med å konsentrere seg om kun én person. (Daniel Clowes har gått den motsatte veien.) Heldigvis er både humoren og miljøskildringen beholdt. Humoren er tonet ned en god del, og serien er nå nærmere realisme. Bagge holder seg unna de mest gale innfallene, og historiene henter sin bakgrunn fra virkeligheten. En typisk historie er når Buddy får besøk av lillebror Butch i Hate nr. 4. Butch har blitt svær og vil verve seg for å drepe så mange mennesker som mulig. Han pumper jern og går med en t-skjorte med det amerikanske flagget, og teksten «Try burning this, asshole!» på. Butch blir med Buddy på fest. Han kommer naturlig nok i konflikt med Buddys liberale venner, og det ender med at Buddy må slå ham i svime med en flaske etter at Butch fikk lyst til å sette fyr på en uteligger. Dagen etter forsvinner Butch ut i verden med bare en pistol, og siden har vi ikke sett ham.

En av grunnene til at Bagge har blitt populær utenfor tegneseriemiljøet er hans forbindelse med rockemiljøet. Selv om Bagge insisterer på at han ikke kan fordra dagens rock, fikk han mange tegne-oppdrag fra plateselskap, bl.a. Sub Pop. Bagge har tegnet platecover for band som Tad, The Brood, D.I.Y., George Thorogood og Funland.1

Og med «Follow That Dream» i Hate nr. 8 og 9 har Bagge laget tegneseriens «Spinal Tap», med bakgrunn i Seattles mange «grunge»-band. Buddy og kameraten Stinky starter som managere for et ungt og «lovende» band. Bandet (Kurt, Kurt, Greg og Kurt) starter på bånn og forblir der helt til Kurt må slutte, og Stinky må ta over vokalist-jobben. Utkledd som en indianer og med en støvkost opp i rompa gjør Stinky og bandet stor suksess under navnet «Leonard and the Love Gods». Naturlig nok ender det hele med tragedie etter at Stinky proklamerer seg som den neste Iggy.

- Jeg kommer til å drepe noen neste gang jeg hører rockemusikk, sier Buddy.

- Jeg kommer aldri noensinne til å skrive en historie om rock'n'roll så lenge jeg lever, sier Bagge.

Les mer om Bagge i Erik Falks artikkel!

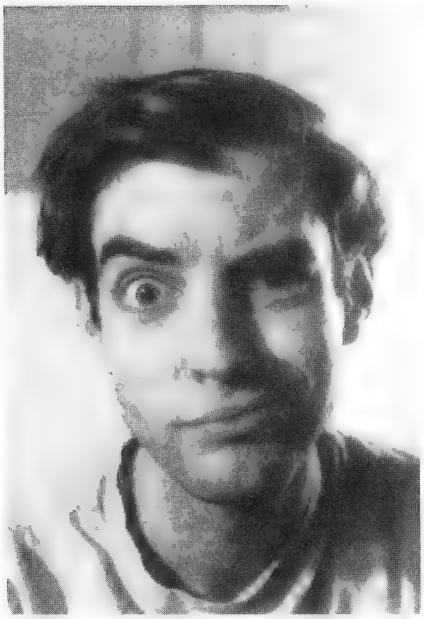

WH- WHAT AM I DOING?
WHY AM I DRAWING MYSELF LIKE THIS? WHY AM I SO FILLED WITH SELF-HATRED?? I'M NO BIG-SHOT WHEELER-DEALER ... I'M A SENSITIVE ARTISTE!
THE REAL REAL CLOWES
3.

Over: To versjoner av Daniel Clowes, både slik han oppleves av andre og slik han ser seg selv.

Uoppnåelig lykke

Det første man legger merke til med Daniel Clowes figurer er at de svetter noe voldsomt. De er nesten alltid frustrerte, sinte, kyniske eller oppgitte. De er aldri vellykkede, bare skrullinger og utskudd. Du skal lete lenge for å finne en lykkelig person i Clowes' serier. Og hvis de tross alt skulle være lykkelige så blir de latterliggjort. Moralen er at hvis du er lykkelig, så er du dum. Smarte personer vet at lykke er uoppnåelig.

Daniel Gillespie Clowes (33) har noe av det samme kjærlighet/hat-forholdet til den amerikanske pop-kulturen som utgjør kimen i mange av Peter Bagges serier. Bagges inspirasjonskilder er bl.a. MAD, Looney Tunes og undergrunnsserier, Clowes ble inspirert av DC- og Marvel-serier MAD, samt bladene Famous Monsters of Filmland, Playboy og såklart undergrunnstegneserier og MAD. Clowes ble født og vokste opp i Chicago. Han hadde foreldre med akademikerbakgrunn, men faren døde mens Dan var liten. Moren giftet seg på nytt med en bilselger som døde like etter, og Dan ble oppdratt av moren og hennes foreldre. Moren er en jødisk akademiker som driver en bilbutikk i den verste ghettoen i Chicago.

- Chicago er en tøff by. Eksentritet er ingen velkommen vare, hvis du ikke er en psykopat, sier Chicago-bandet Urge Overkill (som Clowes har tegnet platecover for) i et intervju med bladet Vox.
- I helvete vil det være en egen seksjon for folk fra Chicago, sier Clowes, som deler bandets oppfatning av Chicago som et sted som ikke passer for eksentrikere, i tegneserien «Chicago» (Eightball #7).
- I helvete vil de fordømte bli tvunget til å drikke Old Style-øl mens de hører på en evig medley av r&b-standarder framført av John Belushi og Bruce Willis (på munnspill).

Clowes flyttet også nylig til Berkeley, California, men vi får håpe serien hans ikke utvikler seg til en psykedelisk «peace and love»-serier av den grunn.

Fantasiverden

- Jeg var svært sjenert som barn, et sosialt utskudd, sier Clowes om sin oppvekst i et intervju i Comics Journal #154.
- Jeg trakk meg tilbake og skapte min egen fantasiverden. Dette betyr en god del tegning. Dette er antakelig felles for flere tegnere; de har ingen å være sammen med så de skaper seg en egen liten verden. I tenårene ble det bare verre. På den tida hørte alle på forferdelig musikk av Santana, Genesis og Yes, og jeg bestemte meg for å høre på noe **annet**. Det endte med at jeg begynte å høre på min bestefars 78-plater med marsjer av John Phillip Sousa. Jeg var ikke akkurat populær hos jentene på den tida.

Livet forandret seg for unge Clowes da han fikk plass på Pratt kunstskole i New York.
- Det var en barnehage, og en flott måte å møte damer og andre likesinnede utstøtte rasshøl fra andre high schools. Jeg lærte ikke stort, men det var moro. (Den «komplette» historien om tida på kunstskole kan leses i «Art School Confidential» i Eightball nr. 7)

Livet i New York betydde også at Clowes endelig kunne sette i gang sitt eget lille ungdomsopprør.
- Jeg vokste opp i et veldig liberalt miljø. Det var vanskelig for meg å gjøre opprør. Det eneste jeg kunne gjøre var å omfavne dumheten i punken. Det var det eneste jeg kunne sjokkere med; dumhet. The Ramones kom med ideen at du kunne like dårlig fastfood, tegnefilmer og tegneserier selv om du var «voksen».

Hipt og urbant

Etter kunstskolen meldte den harde virkeligheten seg for Clowes. Han prøvde å få seg illustratørarbeid, men endte opp som svært fattig tegneserietegner på loftet hos sin bestemor i steden. Han fikk sitt eget blad, Lloyd Llewellyn, hovedsakelig en slags parodi på 50-tallets middelklasse hipster-kultur.
- I seriene mine plukker jeg fra alle aspekter av popkulturen. Som barn var jeg fascinert av de doble

Til høyre:
- Utdrag fra Clowes« lange liste over folk å hate. Kanskje det var han som skulle kalt serien sin «Hate»?

L-ene i Supermann (Lois Lane, Lana Lang, Lex Luthor osv.), og jeg tenkte at en som het Lloyd Llewellyn ville ha blitt den beste Supermann-figur noensinne.

- Lloyd skulle bare være et null, en streit kar som det skjedde underlige ting med. Og en slags stand-in for meg selv. Med Lloyd ville jeg lage serier for et tenkt publikum bestående av hippe, urbane mennesker.

Clowes følte at serieformatet han hadde valgt med Lloyd ble for snevert. Lloyd Llewellyn gikk inn etter seks nummer, og Clowes begynte å planlegge neste skritt på veien til verdensdominans.

- Jeg ville lage en tittel som lignet på MAD og Harvey Kurtzmans Humbug, bare at alt skulle være laget av én person: meg.

Resultatet ble Eightball, en av de mest spennende og originalene tegneseriene de siste år. Clowes gikk altså motsatt vei av Bagge, fra en serie sentrert rundt person til et blad hvor han får utløp for alle innfall.

Sex og paranoia

Grunnstammen i Eightball har vært den fascinerende historien «Like A Velvet Glove Cast In Iron», oppkalt etter amerikansk slanguttrykk som har dukket opp i hardkokt krimlitteratur og Russ Meyers film «Faster Pussycat». Uttrykket betyr noe som ser feminint ut, men som egentlig er veldig tøft og maskulint.

Historien begynner med at seriens hovedperson, Clay Loudermilk, går på en kino som viser pornofilm. Der får han se en bondage-film som heter «Like A Velvet Clove Cast In Iron», en bisarr og syk film. I filmen spiller en dame som Clay tror er en tidligere kjæreste som forlot ham. Clay blir besatt av å finne denne damen, og legger ut på tur for å oppspore henne.

Verdenen som Clay beveger seg i, er som tatt ut av mareritt, og Clowes innrømmer selv at mye av historien er basert på drømmer. Sekvensen fra parkeringshuset i første kapittel er hentet fra en drøm som Clowes« ekskone hadde igjen og igjen: Da Clay kjøre en bil ut av garasjen, blir han stoppet av en full parkeringsvakt. Mens Clay leter febrilsk etter sin parkeringslapp, tar vakta en durabelig slurk av sin spritflaske, lener seg inn i bilen og spytter spriten inn i Clays munn. Naturlig nok blir Clay stoppet av politiet som merker at det lukter sprit av ham og likegodt arresterer ham. Serien har blitt sammenlignet med paranoia-filmer fra 60- og 70-tallet (Chinatown og Night of the Living Dead), og alt går galt for stakkars Clay. Samtidig er serien overbefolket av mistenksomme og ulykkelige personer, som overvåker og kikker på hverandre. Sikkert er det i alle fall at historien er det ypperste Clowes har laget, og et must for enhver tegneserieinteressert.

Eightball inneholder mye annet óg. Dan Pussey er Clowes« utgave av den «normale» amerikanske tegneserietegner, en kar som tegner superhelter og er fornøyd med det. Clowes« satire over det amerikanske seriemiljøet krever en viss kjennskap til det. I serien får personligheter som Will Eisner, WIlliam Gaines, Stan Lee, Art Spiegelman og Fantagraphics« Gary Groth på pukkelen, og Clowes har ikke mye til overs for serieindustrien.

- Jeg er luta lei av å forklare at, nei jeg tegner ikke superhelter eller Pusur. Folk tror at alle tegneserier handler om superhelter. Nå handler nesten alle tegneserier riktignok **om** superhelter, og det er helt sinnsykt. Det er som om alle tv-program skulle handle om narkomane klovner. Det verste er at hvis noen hadde spurt meg om jeg ville jobbe for Marvel da jeg var 15-16, ville jeg antakelig ha gjort det, og det skremmer meg.

- En annen ting er økonomi. Det skal mye til for å leve på det jeg gjør, og hvis jeg hadde hatt barn, ville det ikke gått. Hvis det ikke hadde vært for prevensjon hadde jeg antakelig tusjet «The Mighty Thor» nå.

Selvbiografisk såklart

Clowes er også med på den selvbiografiske bølgen som hersker i amerikanske «alternative» serier, men også der skiller han seg fra hopen. Personen Clowes holder seg i bakgrunnen, og kommenterer alt og alle svært negativt. Han skjeller og smeller om alt som er galt med mennesker, og på den måten utleverer han seg selv. Han ser på seg selv som spesiell, han er unik, men misforstått. Typisk for Clowes er at det virker som han setter merkelapper på alle mennesker han møter; et blikk er nok og Clowes har plassert en person i en av sine mange båser for folk han misliker. (Nostalgikere, britiske musikere, muskelmenn, karer med kort hår på toppen og langt i nakken osv. osv.)

I «Marooned On A Desert Island With The People On The Subway» tar Clowes t-banen. Han setter sine merkelapper på alle medpassasjerene, som han stort sett ser på som idioter og misfostre. Han tenker seg hvordan det vil gå hvis han hadde havnet på en øde øy sammen med dem, og selv om han ser på alle som misfostre, tror ikke Clowes at han vil kunne hevde seg blant dem.

- Jeg er den smarteste personen på denne vogna, men jeg har ingen brukbar kunnskap. Vi ville ha sultet i hjel hvis jeg var sjef. Ingen skjønner hva jeg snakker om allikevel. De ville ha hatet meg alle sammen, tenker Clowes noe oppgitt for seg selv.

WHO AM I? JUST A MAN··· A RAMBLING MAN WITH A ROLLED-UP SLEEPING-BAG STASHED BEHIND A COUCH IN EVERY CORNER OF THE GALAXY··· A MAN WHO SPENDS HIS TIME ALONE IN DEEP REFLECTION·· A MAN WHO IS REALLY DESPERATE TO MEET SOME CHICKS···

VERA?
ZACK?
I GUESS I SHOULD GO BACK TO THE REAL BEGINNING. IT WAS A YEAR AGO. I HAD JUST COME BACK FROM A WEEK LONG STAKE-OUT...
VERA?
ZACK?
VELVET GLOVE

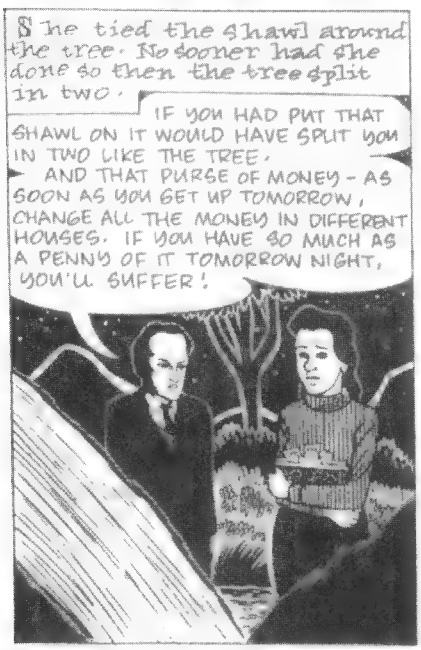
She tied the shawl around the tree. No sooner had she done so then the tree split in two.
IF YOU HAD PUT THAT SHAWL ON IT WOULD HAVE SPLIT YOU IN TWO LIKE THE TREE.
AND THAT PURSE OF MONEY - AS SOON AS YOU GET UP TOMORROW, CHANGE ALL THE MONEY IN DIFFERENT HOUSES. IF YOU HAVE SO MUCH AS A PENNY OF IT TOMORROW NIGHT, YOU'LL SUFFER!

Selektiv bibliografi:[2]

Peter Bagge:
Comical Funnies (m/Douglas Bagge, John Holmstrom, Ken Weiner, J.D. King) #1-3
The Wacky World Of Peter Bagge
Weirdo #10-17 (redaktør)
Neat Stuff #1-15
Testosterone City! (mini-comic)
Hate #1-15

Bøker:
The Bradleys (Bradley-historiene fra Neat Stuff)
Studs Kirby (radiostjerna fra Neat Stuff)
Stupid Comics (Girly-Girl, Goon In The Moon, første Stinky m.m.)
Junior and Other Losers (Junior, familien Leeway m.m.)
Hey Buddy! (Alle de første Buddy-historiene fra Hate)

Daniel Clowes:
Lloyd Llewellyn #1-6
Lloyd Llewellyn Special #1
Eightball #1-13

Bøker:
#$@&! The Official Lloyd Llewellyn Collection (nesten komplett Lloyd)
Lout Rampage! (korte serier fra Eightball, Blab, Weirdo, Village Voice osv.)
Like A Velvet Glove Cast In Iron (hele historien)
The Manly World Of Lloyd Llewellyn (komplett Lloyd)

Også av interesse:
Victor Banana: Like A Velvet Glove Cast In Iron Original Soundtrack (musikk til serien framført og skrevet av gruppa Victor Banana, med platecover av Clowes.)

1: Daniel Clowes lager også en rekke platecover, for band som Urge Overkill, Supersuckers og Cheater Slicks.

2: Både Clowes og Bagge har hatt serier på trykk i ørten forskjellige antologier og magasiner.

Ø. v:
- Hipsteren Lloyd Llewellyr. på tur i verdensrommet for å finne dronningen av Venus.
Ø. h:
- I filmversjonen av «Velvet Glove» presenterer Clowes nok et mareritt. Han mister kontrollen over verket sitt.
U. v:
- Clowes går nye veier. Her en versjon av et gammelt irsk folkeeventyr.
U. h:
- Drømmer og mareritt spiller en stor rolle i «Velvet Glove»

PETER BAGGE
-en hatefull person?

IT'S NO WONDER THAT CARTOONISTS LIKE MYSELF HARDLY MAKE ANY MONEY! WE DON'T DESERVE IT!
PEOPLE WITH REAL JOBS PROVIDE A SERVICE FOR A LIVING! THEY EARN WHAT THEY MAKE!
I'VE GOT PROBLEMS

BUT WHAT PURPOSE DOES A COMIC LIKE THIS SERVE? NONE! ZERO! NADA! ZILCH!
THE WORLD NEEDS COMICS BY PETE BAGGE LIKE IT NEEDS A SECOND APPENDEC-TOMY!
NEAT STUFF

Ting ser ut til å gå bra for Peter Bagge for tida. Foruten stor suksess med HATE er arbeidet også i gang med en animert langfilm omkring Buddy Bradley (selv om det er visse problemer med finansieringen). For de av oss som har fulgt karrieren siden midten av 80-tallet, betyr dette at man plutselig kan risikere å bli tatt for å prøve å være hipp (fysjom). Og for virkelig å kaste oss på bølgen slår vi til med to artikkler! Denne gangen gir vi ballen til Erik Falk.

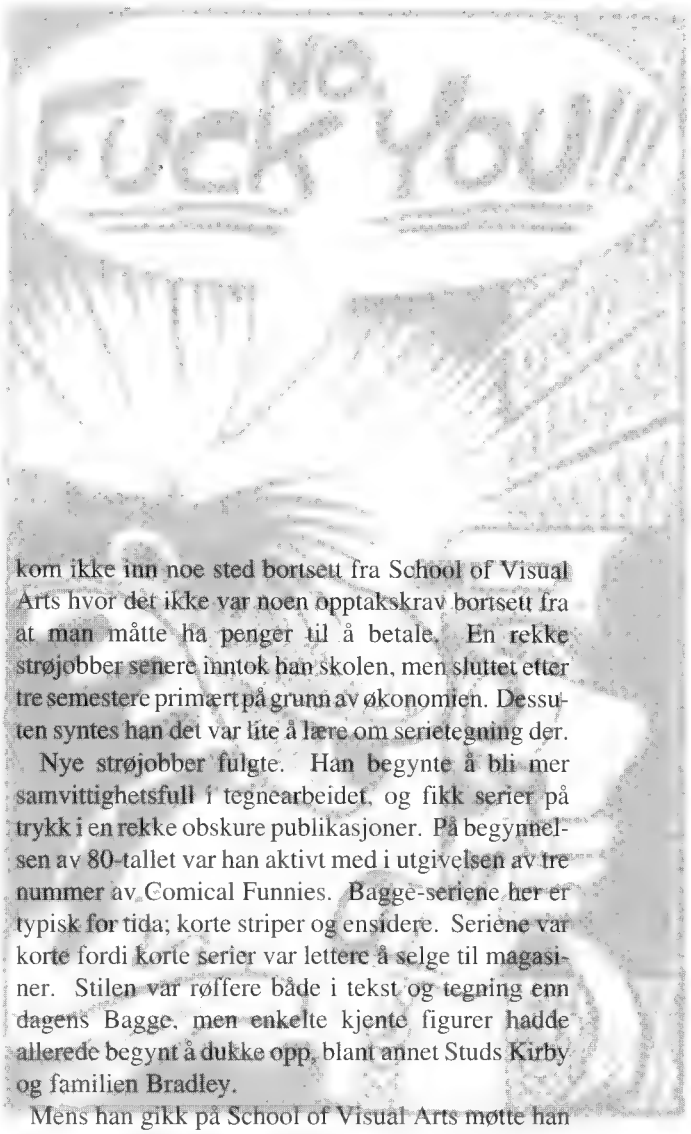

Over: *Selverkjennelse fra HATE nr 1.*
Midten: *Buddy Bradleys vet hvordan man avslutter en telefonsamtale fra HATE nr 9.*

Peter Bagge ble født i 1957 i en forstad til New York som den nest eldste av fem søsken (foreldrene var gode katolikker). Da Peter var åtte, flyttet familien til et nybygget villastrøk i en annen New York-forstad. Ingen i familien fant seg spesielt godt til rette blant besteborgerlige, statussøkende strebere. Foreldrene henfalt til drikking og apatisk stirring på TV-skjermen, og de gjorde ingenting for å strukturere barna. Huset forfalt og spesielt var Peter og storebror Douglas soverom nærmest erklært katastrofeområde med stabler av søppel, matrester og rot.

De to brødrene ble regnet som totale outsidere og dumpet bort i slåsskamper og småkriminelle aktiviteter. De utviklet seg en ekspertise på rock og var de første med langt hår og glamrock, og de første med kort hår da punken kom. Og de tegnet tegneserier...

Etter high-school ville Peter prøve seg på kunstskole. Imidlertid var karakterene elendige, og han kom ikke inn noe sted bortsett fra School of Visual Arts hvor det ikke var noen opptakskrav bortsett fra at man måtte ha penger til å betale. En rekke strøjobber senere inntok han skolen, men sluttet etter tre semestere primært på grunn av økonomien. Dessuten syntes han det var lite å lære om serietegning der.

Nye strøjobber fulgte. Han begynte å bli mer samvittighetsfull i tegnearbeidet, og fikk serier på trykk i en rekke obskure publikasjoner. På begynnelsen av 80-tallet var han aktivt med i utgivelsen av tre nummer av Comical Funnies. Bagge-seriene her er typisk for tida; korte striper og ensidere. Seriene var korte fordi korte serier var lettere å selge til magasiner. Stilen var røffere både i tekst og tegning enn dagens Bagge, men enkelte kjente figurer hadde allerede begynt å dukke opp, blant annet Studs Kirby og familien Bradley.

Mens han gikk på School of Visual Arts møtte han JoAnne som senere skulle bli hans kone. Hun hadde

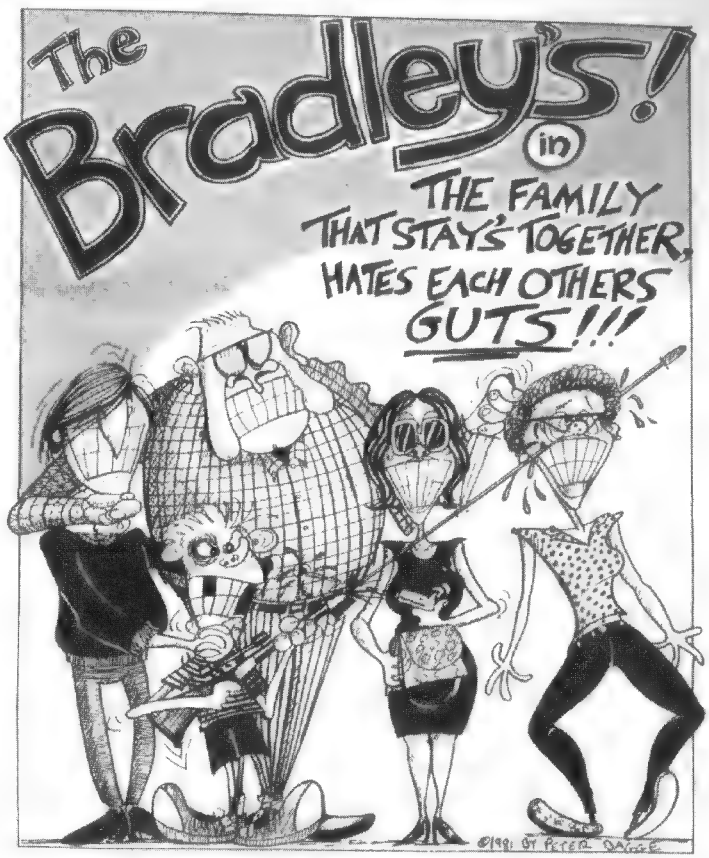

helt fra barndommen drømt om å gifte seg med en serietegner, og var lykkelig over å møte én. Takket være henne kunne han bruke mer tid på seriene. De flyttet til Seattle i 84 hvor JoAnne og hennes søster åpnet en restaurant. På den måten var også inntektsgrunnlaget sikret.

Weirdo

Omtrent samtidig førte noen bidrag i Robert Crumbs bisarre utgivelser av Weirdo til at Bagge ble bedt om å ta over redaktørstolen. Han takket ja, men det viste seg å være langt fra problemfritt. Crumbs hellige ånd lå over bladet, samtidig som mange av seriene var meget kontroversielle. En hver annen enn Crumb som ansvarlig, måtte nødvendigvis tåle masse kritikk. Bladet har blitt betegnet som for og av weirdos, og det var ikke så langt fra sannheten. Flere av leserne og bidragsyterne var gamle syrehoder fra hippietida som ikke likte at en ung jypling fra New York kom inn og ødela.

Bagge valgte å kjøre en straightere og mer serieorientert linje enn tidligere. Han lot også nye talenter få slippe til i større grad. Han hadde mange kontakter i det unge seriemiljøet, og disse kom til god nytte.

Til tross for enkelte negative kommentarer, fikk Bagge mye positiv tilbakemelding. Etter et år med Weirdo fikk han tilbud om å gi ut et solo-hefte på Fantagraphics. Resultatet ble Neat Stuff. Det ble mye hard jobbing framover med både å ha redaktøransvaret for Weirdo og ansvaret for sitt eget hefte. Etter åtte nummer av Weirdo sa han fra seg jobben i nummer 17 for å konsentrere arbeidet om Neat Stuff.

Neat Stuff

I Neat Stuff fikk han endelig trygghet og plass til å utvikle stilen sin. Historiene ble lenger og personlighetene fikk plass til å utdype seg. Gjennomgangsfigurer i bladet er hypermobber Girly Girl og hennes offer Chuckie Boy, taperen Junior, råtassplateprateren Studs Kirby, det gjennomsnittlige ekteparet Chet og Bunny Leeway og framfor alt kjernefamilien Bradley (som faktisk var direkte inspirasjonskilde da Matt Groening lagde Simpsons).

Bagge viser seg i bladet som en glimrende humorist og satiriker. Først og fremst er det livet i forstedenes besteborgerlige villahus han vil til livs, men andre deler av det amerikanske samfunn får også gjennomgå. Det er ganske fascinerende å sammenligne Bagges personer med tilsvarende personer fra for eksempel amerikanske TV-produksjoner. Utgangspunktet er ikke så forskjellig. Familien Bradley innehar imidlertid en anarkistisk råhet som ville feid Cosby ut av stua på få minutter.

Den typiske sinnstemningen hos Bagges personer er nemlig sinne. En gjennomsnitts Neat Stuff-historie starter ganske rolig, men utvikler seg villere og villere til personene kastes ut i kraftige utblåsninger hvor de ender opp med å stå og rope til hverandre eller forbi hverandre. Det er også dette Bagge er best på å tegne, ansiktene vrenges av sinne og frustrasjon, mens kroppene strutter av energiutladninger. Det er vanskelig å tenke seg at dette kunne fungert i noe annet medium enn tegneserier, og disse scenene passer mediet perfekt.

Til venstre: *Girly Girl fra Neat Stuff 5.*
Til høyre: *Familien Bradley i en tidlig versjon. Fra Comical Funnies nr. 3.*

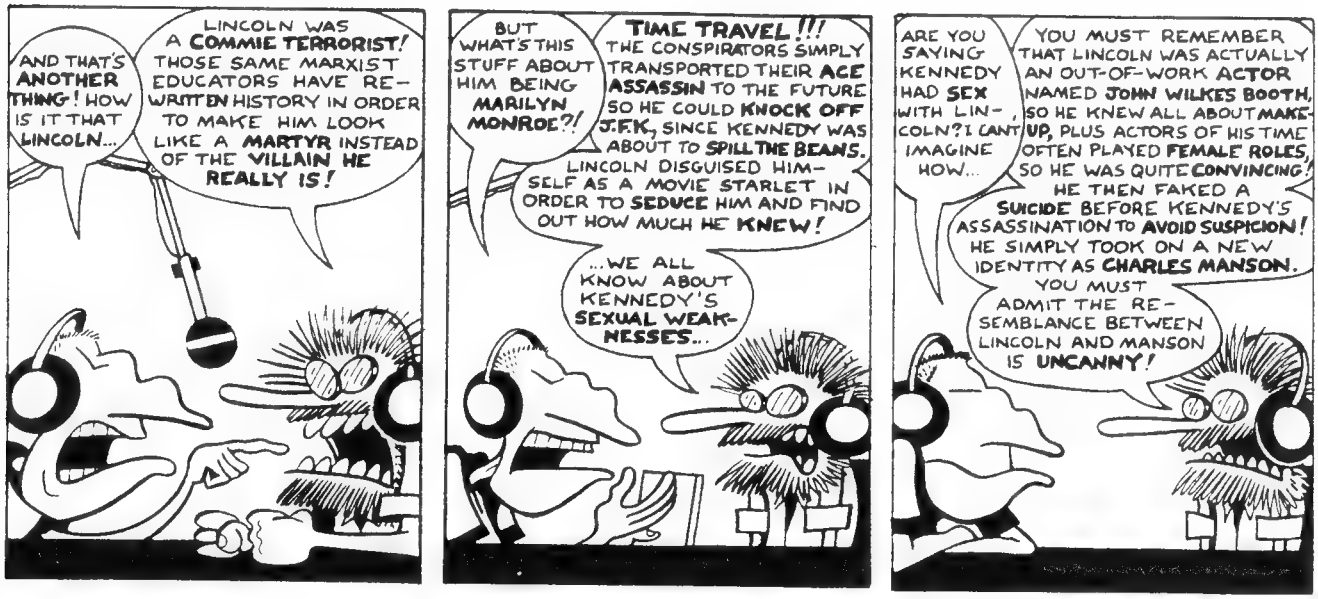
AND THAT'S ANOTHER THING! HOW IS IT THAT LINCOLN...
LINCOLN WAS A COMMIE TERRORIST! THOSE SAME MARXIST EDUCATORS HAVE RE-WRITTEN HISTORY IN ORDER TO MAKE HIM LOOK LIKE A MARTYR INSTEAD OF THE VILLAIN HE REALLY IS!
BUT WHAT'S THIS STUFF ABOUT HIM BEING MARILYN MONROE?!
TIME TRAVEL!!! THE CONSPIRATORS SIMPLY TRANSPORTED THEIR ACE ASSASSIN TO THE FUTURE SO HE COULD KNOCK OFF J.F.K., SINCE KENNEDY WAS ABOUT TO SPILL THE BEANS.
LINCOLN DISGUISED HIM-SELF AS A MOVIE STARLET IN ORDER TO SEDUCE HIM AND FIND OUT HOW MUCH HE KNEW!
...WE ALL KNOW ABOUT KENNEDY'S SEXUAL WEAK-NESSES...
ARE YOU SAYING KENNEDY HAD SEX WITH LIN-, COLN?! CAN'T IMAGINE HOW...
YOU MUST REMEMBER THAT LINCOLN WAS ACTUALLY AN OUT-OF-WORK ACTOR NAMED JOHN WILKES BOOTH, SO HE KNEW ALL ABOUT MAKE-UP, PLUS ACTORS OF HIS TIME OFTEN PLAYED FEMALE ROLES, SO HE WAS QUITE CONVINCING!
HE THEN FAKED A SUICIDE BEFORE KENNEDY'S ASSASSINATION TO AVOID SUSPICION!
HE SIMPLY TOOK ON A NEW IDENTITY AS CHARLES MANSON.
YOU MUST ADMIT THE RE-SEMBLANCE BETWEEN LINCOLN AND MANSON IS UNCANNY!

Over: *En spennende konspirasjons-teori blir presentert på Studs Kirbys radioshow. Neat Stuff nr 8. Nederst:* ***Til venstre:*** *Girly Girl og Chuckie Boy i et sjeldent romantisk hjørne. Neat Stuff nr. 8.* ***Til høyre:*** *Buddys samboer, Stinky har store musikalske ambisjoner fra HATE nr. 9.*

Likevel klarer han selv i de mest absurde episodene å holde et autentisk preg på personene. Vi tror på dem og deres reaksjoner, samtidig som deres handlemåter settes på spissen slik at det blir hylende morsomt. Personene er både tragiske og komiske på en gang. Vi tar både avstand fra og føler med dem. De minner oss om oss selv eller folk vi kjenner.

Et problem med de korte historiene er kanskje avslutningene. Underveis bygger vi oss opp et forhold til personene og vi ler av hverdagen deres, men den avsluttende punchlinja mangler. Etterhvert som historiene blir lengre, bedrer dette seg, fordi kravene til en morsom avslutning da ikke er så store.

Etterhvert som historiene har blitt lengre, har nok personene roet seg ned og blitt mer «menneskelige» også. I Neat Stuff nummer 9 er det for første gang en lang historie gjennom hele bladet. Historien handler om Buddy Bradley, eldste sønn i Bradley-familien, og er en mesterlig psykologisk studie av en ung mann i opprør mot det meste. Fram til dette hadde Buddy stort sett plaget småsøsken og foreldre uten at vi kom noe særlig under huden på ham. Her bringes vi imidlertid rett inn i hans drømmer, visjoner og frustrasjoner.

HATE

Da Peter Bagge valgte å avslutte Neat Stuff, var Buddy Bradley den karakteren han holdt fast med. I HATE har det gått et par år siden Neat Stuff. Buddy har flyttet/stukket av fra familien på New Jersey, og endt opp i Seattle hvor han deler leilighet med en nerd som aldri forlater hybelen og en gammel «venn» som aldri er der (bortsett fra når han ikke burde vært der). Videre i serien følger vi Buddys liv, hans problemer i kjærlighetslivet, hans problemer i bokhandelen hvor han jobber, hans problemer med samboerne osv. osv.. Hvert hefte er en avsluttet historie samtidig som det er en konstant utvikling i tid. Dette ser ut til å være en ganske optimal måte å bruke seriemediet på; de faste leserne vil følge utviklingen og nye lesere kan hoppe på når de vil.

At Buddy ble valgt som hovedperson skyldes nok også at dette var den figuren fra Neat Stuff med størst kommersiell appell. Det skal ikke stikkes under en stol at store deler av HATEs kjøpergruppe befinner seg i Buddys alder og har lett for å identifisere seg med Buddys miljø og situasjoner. Selv har jeg i hvert fall ingen problemer med dette.

I'D SAY THIS GUY IS RIGHT ON THE MONEY! IN FACT, I'D SAY HE WAS HOLDING BACK IN HIS PRAISE!
I MEAN, FUCK JOHNNY ROTTEN"! I'VE GOT MORE ON THE BALL THAN THAT GUY EVER DID!
I'M MUCH MORE THAN JUST THE NEXT ELVIS, OR THE NEXT JIM MORRISON
IN FACT
..I AM THE NEXT IGGY!
SNAP!
THAT DOES IT
KILL!
YIKES!
HEY MAN, LIKE, WHAT'S THE DEAL?
SAVE ME!

I serien bruker Bagge mange av sine egne erfaringer fra hans utsvevende lavbudsjetts bohemtilværelse i New York i begynnelsen av 80-åra. Men selvfølgelig er handlingen forflyttet til nåtida og til Seattle for å lette arbeidet med bytegningen. Miljøet er skildret med mye humor og satire. Igjen dukker denne tvetydigheten opp hvor han på samme tid både gjør narr av og føler med personene. Historiene kan således leses på flere plan.

Utgivelsene av HATEs første utgaver var nærmest perfekt timet med Seattlebølgens skvalping over verden. Band som Nirvana og Pearl Jam ble plutselig storselgere, og Bagge ble regnet som en del av bølgen enten han ville eller ikke. Bagge har for øvrig eierne av Sub-pop (plateselskapet som sto for noen av de mest sentrale grønsj-utgivelsene) i sin nære omgangskrets. Da trendy journalister fra alle kanter valfartet Seattle for å finne grønsjens røtter, hintet gjerne Sub-pop-folka om at Peter Bagge var i området.

Bagge har da også en rekke rock-referanser i seriene sine, og han har produsert mange platecovere blant annet for Sub-pop-bandet TAD. Vi må heller ikke glemme lederene hans hvor han kommer med en masse tips om både alternativ musikk og alternative serier. Han sterke engasjement i alternative serier har også resultert i ei fanzine «I like Comics» som kom med et nummer i fjor.

Med tiden ser det likevel ut som han h... fått et noe anstrengt forhold til rock, og da spesielt den alternative delen. I HATE nummer 8 og 9 gjør han et kraftfullt oppgjør med den alternative rockscenen generelt og grønsjrocken spesielt. Utøverne blir her karakterisert som brølende idioter og managerene som kyniske spekulanter.

Når det gjelder framtida har han uttalt at han ikke har lyst til å gro fast i HATE-formatet og Buddy-figuren selv om det blir en suksess. Han ser ikke for seg at det blir noe mer enn 25 nummer. Han har planer om å kjøre opp formatet fra det vanlige bladformatet til magasinformat, og det er også planer om å la resten av Bradley familien dukke opp igjen.

Tegnemessig utvikling

Som vi har vært inne på, har Bagge utviklet seg som serieskaper underveis i karrieren. Helt fra starten hadde han en løs strek med mye skraveringer. Men han fant raskt sin stil med en sikker og målbevisst strek uten noen unødvendige utflukter. Denne stilen har han rendyrket siden. Han jobber også bevisst med flatene og svart/hvitt kontraster. I de nyeste utgavene av HATE ser vi en dreining mot tykkere streker og enda mer svart/hvitt-tankegang (han er en stor fan av Hernandez-brødrene). Det er også en dreining mot en mer levende strekføring.

I utgangspunktet kan nok stilen hans (spesielt fra Neat Stuff) se kaotisk og stiv ut, og den tar kanskje litt tid å venne seg til. Sidene er fulle av detaljer, og han kan bruke opp til tre dager på en side.

... SO I GREW UP THE TYPE THEY WARNED ME ABOUT!
... THEY SAID MY FRIENDS WERE JUST AN UNRULY MOB...
AND THEY WERE RIGHT!
GLUG! GLUG!
PUNCH!
HIT!
...AND THAT I SHOULD:
GET A HAIRCUT AND GET A REAL JOB!
EEH, SURELY YOU JEST.

Vi har nevnt de store sinneutbruddene som Bagges grafiske spesialitet, men etterhvert som personlighetene har blitt mer komplekse, har han også fått et større register i ansiktsuttrykkene. De viser nervøsitet, ettertenksomhet osv. Som et resultat av dette synes Buddys øyne stadig oftere (de er som regel skjult av panneluggen).

Bagges særegne teksting er også verdt et studium. Den følger gjerne stemningene til karakterene. Også her er han best når personene er sinte.

Ellers vil jeg hevde at Bagges store styrke er historiene. Det er som forfatter han virkelig hever seg over andre i genren. En stor personlig innlevelsesevne og troverdighet gjør at vi vil følge med videre. Det kan kanskje innvendes at det er lite action og framdrift og mye «talking heads». Mye tid går med til å skildre folk som prater på en ikke alt for spennende grafisk måte. Men det er nettopp det som er meningen. Bagge skildrer en virkelighet, og det gjør ham til en av de mest spennende serieskaperne i dag. Foreløpig er han ikke oversatt til norsk. Vi får håpe at noen snart tar ansvar.

Over: *Utdrag fra en 8 - siders tegneserie fra en Thorogood.*
Under: *Selverkjennelse i frokostblanding fra HATE nr. 9.*

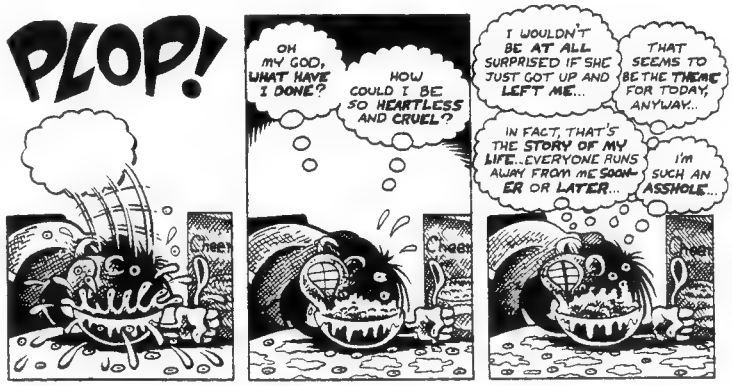
PLOP!
OH MY GOD, WHAT HAVE I DONE?
HOW COULD I BE SO HEARTLESS AND CRUEL?
I WOULDN'T BE AT ALL SURPRISED IF SHE JUST GOT UP AND LEFT ME...
THAT SEEMS TO BE THE THEME FOR TODAY, ANYWAY...
IN FACT, THAT'S THE STORY OF MY LIFE...EVERYONE RUNS AWAY FROM ME SOONER OR LATER...
I'M SUCH AN ASSHOLE...

ONE MAN'S TRA
MAN'S TREASUR

Maus som vant sproing-prisen for beste utenlandske serie i 1993, er egentlig bare søppel. Og den som nevner Don Rosa i samme andedrag som Carl Barks fortjener å bli ribbet. Tex Willer derimot - det er virkelig en fantastisk tegneserie! Sjokkert? Eller hjertens enig? En ting er iallfall sikker: Du finner ikke to tegneserielesere med samme oppfatning om hva som er godt og hva som er dårlig.

For å underbygge denne teorien har TEGN spurt en del kjente størrelser i det norske tegneseriemiljøet om hvilke(n) serie(r) de synes er de(n) mest overvurderte/undervurderte, eventuelt beste/dårligste, eventuelt mest verdt å elske/hate.

Og gjett om TEGN fikk svar som blåste bakoversveis på oss!

KNUT NÆRUM - tegner og satiriker. Kjent blant annet for: Vi går for regnskogen, Rita Bloid 1-2, Hallo i uken og Fidus:

Verdens mest **undervurderte** serie er identisk med den **beste** serien, nemlig **Donald Duck av Carl Barks**. Barks forener humor, spenning og menneske-/andekunnskap på genialt vis. De lengre arkeologiske fortellingene drypper av romantikk i ordets videste forstand, og foregriper alt Indiana Jones har foretatt seg. Til tross for et snev glad-rasisme, lærte de oss at verden er et stort og spennende sted. Barks arbeid er undervurdert fordi vi leste disse historiene som unger og har vendt oss til å ta dem for gitt.

Hat er for verdifullt til å søle bort på tegneserier, men jeg har ikke særlig sans for det jeg selv har laget sist uke. **Dårlig** er flommen av **ultravoldelige superserier** som fulgte etter Batman: «The Dark Knight Returns» - barnslige hevnfatasier uten Frank Millers ambivalens. Den **mest overvurderte** serien må være **Corto Maltese**, som er elegant og møkk kjedelig.

BJØRN OUSLAND - tegner. Kjent blant annet for: Solruns Saga 1-3, Snackman, Hellitern og Halvlitern, Fidus:

SH IS ANOTHER

RE *Tegneserieveiledning for den fordomsfrie*

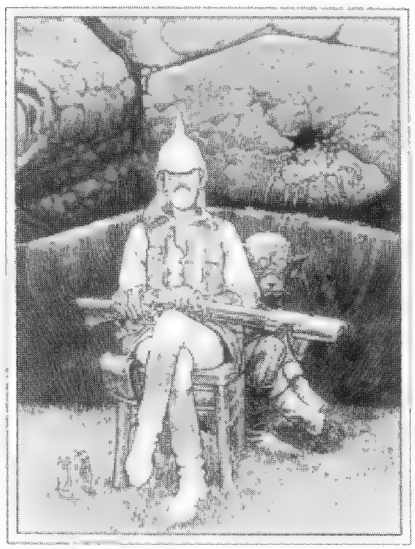

Når jeg skal plukke ut min favoritttegneserie må det bli **Moebius' Hermetiske Garasje**. På den tiden da jeg selv var på søking etter mitt eget uttrykk innen seriemediet, fikk jeg hver måned noen få sider av Girauds mesterverk servert innenfor Heavy Metals permer. Det var og er det friskeste, mest spennende og varierte jeg har opplevd som serieleser. Han er alltid klar til å overraske med nye vendinger i historien og stadig nye tegnestiler og teknikker - samtidig er det håndverksmessige suverent utført. Med Jerry Cornelius' Hermetiske Garasje har Moebius presentert oss for et helt nytt og personlig univers.

Når vi skal over på det elendige... Vel det finnes dårligere tegneserier enn **Don Rosas Donald**, men ingen andre elendige serieskapere har blittdratt fram i media som denne fyren. Det er ikke så farlig at Rosa tegner temmelig stivt og naivt, men det utilgivelige er at han ikke kan fortelle en historie. Overgangen fra rute til rute fungerer ikke. Han kommuniserer rett og slett ikke med leseren, noe som er jobb nummer en for en serietegner. Her er den største kontrasten mellom Rosa og sjefen selv - Barks, som mestret akkurat dette bedre enn noen andre.

Derfor er enhver sammenligning mellom Carl Barks og Don Rosa en hån mot den gamle mester, og Rosa må utnevnes til tidenes mest overvurderte serieskaper.

TOMAS ALGARD - forlagsredaktør i Semic, tidligere sekretær i Norsk Tegneserieforum, medlem i Serieframjandet siden startåret 1968:

En av de **mest undervurderte: Tex Willer**. En episk serie med høy kvalitet i håndverket, men som ingen forståsegpåere ser ut til å ha lagt merke til. (Å, ja? Den ble nominert av Sproing-juryen til beste utenlandske tegneserie i 1993. Les ellers totalslakt i TEGN nummer 29. Red.)

Mest overvurderte: X-Men. Jeg skjønner ikke hvordan amerikanerne orker! På salgstoppen «over there» år etter år.

En annen kandidat: **Maus** av Art Spiegelman. Jo, jeg er hjertens enig i at tema og fortelling er gripende, men tegneserien er nå en gang et grafisk medium av tekst og tegning i skjønn forening. Og den mangler det noe hos Maus som «alle» bokanmeldere og eksperter ser ut til å overse.

Men ellers er **min favoritt Will Eisner**, selv om han på ingen måte er undervurdert. Hans grafiske roman «Liv på en annen planet» (1984) ga meg mitt livs største seriekikk, alle forhold tatt i betraktning. Jeg synes Svenska Akademin kunne gi Eisner Nobels litteraturpris, jeg.

GARD ESPELAND - Redaktør i Norsk Barneblad, Hårek-oversetter, Smørbukk-venn:

Den serien eg oftast vender attende til når verda går meg imot og eg skal finne lindring og trøyst for uro i sjela, er **Tom Pus av Marten Toonder.** Både tekst og teikning er så djupe at eg både kan sjå og lese om att og om att utan å kome til botn.

Den toonderske verda har element både frå segner og eventyr og frå science fiction. Både gnomar, hekser, tidsmaskiner og parallelle dimensjonar er vanleg. Men alt er spegelbilder av vår eiga verd. Eg greier aldri å bli einig med meg sjølv om det er episke forteljinger med sterke element av samfunnskritikk eller omvendt. Eg greier heller aldri å få sett Toonder i bås. Akkurat når eg skal til å mumle: «Der avslørte du deg, din reaksjonåre djevel, blir eg blenda av ein annan spel på stikk motsett side. Tema kan vera alt frå vanlege menneskelege

Over: *Millers Sin City*
Til Høyre: *Marten Toonders Tom Pus*
Midten: *Scene fra Watchmen*

problem til dømes problemet med sjølvhøgtidlege folk, til kritikk av FN.

Teksta er tung og lang, plassert under bilda. Du kan ikkje slappe av med Tom Pus. Du må konsentrere deg, og lese kvart ord. Teikninganeer detaljerte, gode og stemningsfulle, eller fulle av angst og uro.

For mange år sidan gjekk serien i Norsk Ukeblad. Nå har eg fem svenske album frå Alvglans forlag. Kanskje har det kome fleire? Det siste eg har, kom i 1984. Tom Pus er så tidkrevjande at eg greier meg lenge med desse fem. Serien går også i Dagens Nyheter. Mellom anna difor abonnerer eg på avisa tre til fire månader kvart år.(Gard Espeland vil ikke rakke ned på noen serie)

T*OR ARNE HEGNA - tegner, serieskaper, redaksjonssekretær i TEGN, sjef (?, TAH) for Telemark Tegneserieverksted:*

La meg få lov til å være positiv i starten. Det er temmelig mange seriersom opplever en limbotilstand. Det er vanskelig med betegnelsen undervurdert siden de fleste kritikerroste serier er undervurderte hos kjøperne og vice versa. Siden det nå engang er kjøperne som til slutt bestemmer en serie (eller skal vi bruke ordet «produkt») sin aksept, velger jeg å se til hvilke serier som har gjort det ufortjent dårlig salgsmessig. Enda verre skjebne er det hvis serien heller ikke oppnår en slags kultstatus, da er det virkelig ille. OK, nok p.p., til saken. Mitt valg må bli **Rebecca av Anna Brandoli (tegner) og Renato Queirolo (forfatter)**. Serien er ikke kommet på norsk, men på dansk er den kommet i tre bind. Dessverre ble den aldri fullført. Siste og tredje bind i historien om St. Ambrosisus testamenter kom aldri. Urettferdig!

Serien er bra den. Tegningen er en oppvisning i komposisjon og dramaturgi. Slik jeg ser den er den omtrent perfekt fortellerteknisk. Fortellingen er upretensiøs og spennende, men den er heller ikke triviell. Altså, Brandoli er en stor tegner, selv om hun taper seg noe i farger. Første bind er sannsynligvis det beste, men til gjengjeld så bra at det er utrolig at det ikke blir nevnt oftere blant de virkelig store tegneseriene fra 80-åra.

Det er mange flere serier som burde blitt nevnt blant de undervurderte, men konkurransen er sannsynligvis større når vi kommer til de overvurderte. Saken er jo den at vi har en tendens til å skryte uhemmet av en serie bare vi aner antydninger til kvaliteter. Jeg skal nå ikke gjøre det lettvint med å nevne serier fra Marvel eller Disney, de fleste hater dem likevel. Derimot vil jeg nevne en serieskaper som jeg har ventet meg store ting av, men som har skuffet meg. Det er **Frank Miller**. Spesielt **Hard Boiled**, tegnet av **Geoff Darrow**. Hvorfor bruke 100 sider på å fortelle noe som du bare trenger ti til? Jeg vet ikke. Tviler på at Miller vet det heller. This was the votes from the TAH-jury!

ØYVIND BRAATEN - leder for Fredrikstad tegneserieforum, TEGN-skribent, tidligere Sproing-jurymedlem:

Mest undervurderte serie: Xenozioc Tales. En god del av disse har gått som Jack Cadillac i X9 Spesial, men ikke alle. Mark Schultz er en perfeksjonist både når det gjelder tegninger og manus. Her er det selve serien som er det viktige. Han lar seg ikke styre av verken deadlines eller etterspørsel.
Mest overvurderte serie: Seriene til **Frank Miller**. Ikke kan han tegne. Hans eneste kvalifikasjoner er å pøse ut volden på de «riktige» stedene. Han underbygger den amerikanske trenden om mer vold.
Beste serie: Vekterne (Watchmen). En «seriøs» superhelthistorie med en historie.
Dårligste serie: OL-albumene. Dårligste tegninger. Dårlig lay-out. Dårlig billedspråk osv.

Til venstre: *Tommy og Tigern - i et sjeldent rolig øyeblikk.*
Over: *Rebecca - italiensk sigøynerpike som vet hva hun vil.*

Serien jeg hater: «Cat Claw». Ren spekulativ softporno serie.

Serien jeg elsker: Carl Barks «The Olympian Torch Bearer». Donald som bårer av den olympiske ild. Kunne muligens vårt bedre om Barks hadde laget den etter OL i Lillehammer og den norske fakkelstafetten (I Østfoldhallen hadde man satt ut en masse fakler i anledningen, og resultatet ble at mange av forretningene i kjøpesenteret fikk sotskader på sine varer)

Mest håpefulle serie: Tommy og Tigern. Dette er en serie som har gitt meg ny glede ved å lese serier. Den er et friskt pust i serienverdenen og mange jenter har begynt å lese serier etter å ha oppdaget denne.

Beste serieforlag: Thule. Dette forlaget satser på kvalitet når det gjelder den tekniske delen av utgivelsen.

Dårligste forlag: Marvel. Her teller kvalitet null. Det er kun kommersielle krefter som styrer i dette forlaget.

Mest ambivalente serie: Pyton. Mange tegnere får her en mulighet til å vise at de kan tegne, men historiene holder det samme lavmål som alltid.

Mest oppskrytte serie: Alvefolket. Dette er en «glansbilde-serie» for jenter. (Og så hadde Braaten faktisk ikke noe mer på hjertet!)

MOCK DUCK - tidl. tegneseriefigur med fast ansettelse i George Herrimans «Krazy Kat» til 1944. Deretter ukependlende peripatetiker til 1989, da han fikk deltidsansettelse som redaksjonsfilosof i TEGN. Mock Duck har fleksitid.

Verdens mest overvurderte tegneserie(r):

Don Rosas Donald Duck- og **Skrue-serier**. Under tegneseriefestivalen i Tønsberg i fjor, hvor jeg hadde installert mitt ambulerende rede oppunder taket i biblioteket, ble det hevdet at Rosa ikke kan tegne. Jeg vil si det på en annen måte: Rosa er nok en habil tegner, men han kan ikke bygge opp en historie. Dette viser seg særlig i seriene om Hakkespettboken og om Skrues liv. Her framstår Rosa som en tørr krønikeskriver. Han er altfor opptatt av å få med flest mulig faktiske (kvasi)opplysninger, putte inn detaljer fra gamle Barks-serier og skape en sammenheng i Andebys og Duck-familiens historie. Dette går på bekostning av dramaturgien. Opphopningen av opplysninger blir sjelden særlig morsom og spennende. Stort sett blir det ingen driv i historiene.

Verdens mest undervurderte tegneserie:

«Xiao hebei pi-jao» av **Chu Piao-bao**. Også på engelsk under tittelen «The Secret Life of Deng Xiao-ping». Serien er blitt miskjent i Vesten fordi man har oppfattet den som en tradisjonell kinesisk propagandaserie laget for å hylle Kinas sterke mann. I virkeligheten er den en bitende satire over de politiske forholdene i Chus hjemland. Mange av detaljene er for subtile til at vestlige lesere kan forstå dem, men likevel burde et par episoder avsløre ironien også for uinnvidde. Det gjelder særlig der Chu skildrer Dengs svømmetur over Rubicon under et besøk i Italia, og ikke minst den detaljerte beskrivelsen av Dengs deltakelse i Den Korte Marsjen fra sitt hjem til nærmeste bar.

FINN BJØRKLID - tidligere redaktør i Brage og TEGN, sjef i TEGN A/L Bum med kritikerroste og prisbelønte «De knyttede never» som første utgivelse, artikkelforfatter i Bild og Bubblas andre store seriebok:

Mest overvurderte tegneserie: Mafalda!

Dette veslevoksne barnet som går rundt plager voksne med sin verdenssamvittighet. Hvorfor er det ingen som skyter den ekle ungen med maskingevær? At *Dagbladet* kjører serien for minst femte gang i forminsket utgave med fotostakopier fra Russland gjør ikke saken bedre.

Hei! Juoksuajassasi on jo kyllin kestämistä, pitääkö sinun vielä lörtsäytellä noita veteliä pökäleitäsi joka paikkaan?! Sakot maksat sitten kyllä itse!
Lopeta heti, ja jahtaa taas Ladoja ja Mazdoja!
VUH! LÄÄH! VUH! LÄÄH!
BLORP!

Over: *Quinos Mafalda, ennå ikke skutt.*
Til Høyre: *Tommy og Rhesus, norsk serieklassiker, her i finsk import.*

Mest undervurderte tegneserie: Quino!
Utrolig bra ensides serier, best som ren pantomime, men ikke dårlig med tekstbobler heller. *Ny Tid* gjorde 80-årenes tabbe da de på min vurdering vraket Quino. *Klassekampen* skjønte derimot Quinos storhet. (Ny Tid reddet æren med Knut Nærum, dog!)

JAN P. KROGH - styremedlem i diverse tegneserieorganisasjoner, antikvariateier, donaldist og tidligere medlem av Sproing-juryen:

Verdens mest overvurderte tegneserie
Det er mange fordeler ved tegneserier fremfor bøker, dynamiske tegninger, ofte av noe man vanskelig kan forestille seg i fantasien uten hjelp av mediet. Andre ganger enkle tegninger med masse tekst, men figurene appelerer og gjør at man gjerne leser videre, man tror simpelthen på disse tegnede opptredende. Det hender imidlertid iblant at man ser mediets svake sider. Enkelte ganger er det pinlig klart at dette burde ikke vært gjort som tegneserie. Jeg snakker om **Maus**. En tegneserie så hyllet at å hate den må betraktes som harakiri i tegneseriemiljøet. Jeg gjør det likevel. Det er sikkert ingen som tør trykke dette uansett (joda, vi så, red. sek.). Denne serien er en tegneseriebok, ja faktisk to tegneseriebøker. Handlingen kunne helt klart vært fortalt ti ganger bedre som en ren bok. Kunstneren bruker ingen av de virkemidler som gjør tegneserier til en egen kunstart. Han tegner uten nerve, uten at leseren har mulighet til å identifisere seg med figurene, uten bruk av vinkler, kun små ruter satt rett under hverandre i en monoton strøm, ledsaget av så meget tekst at ingen kan være i tvil om at dette egentlig er en slags illustrert roman. Takke meg til den gode gamle romanen.

Verdens mest undervurderte tegneserie
Ikke mange i verden vet at det i Norden, nærmere bestemt i Danmark, bor og arbeider en tegneserie-kunstner av verdensformat. Hadde han levet på en annen tid eller i et større land ville han blitt den nye mester. Som det nu er vil bare ihuga fagfolk nikke bekreftende når jeg utroper **Freddy Milton** og hans drager til den mest undervurderte tegneserie jeg vet om. **Gnuff** har alt det som kjennetegner en riktig god tegneserie. Humor og samfunnskritikk går sammen og kan omvende en Frp-er til hus-okkopant i løpet av bare ett album. Gode tegninger er bare en mindre del, gjennomarbeidede karakterskildringer, ironi og gapskratt-humor en annen. Styrken hos Freddy Milton er imidlertid først og fremst hans utrolige fantasi og evne til å fortelle en historie. Jeg kan ikke finne andre å sammenligne med enn hans landsmann H. C. Andersen og en amerikaner ved navn Carl Barks. Dette er et tegneserieunivers som burde inngå som en obligatorisk del av skolens læremidler ved utdannelsen av unge mennesker til bevisste individer i et samfunn.

ERIK FALK - mangeårig redaktør for Kraftig kost, tegneserieskaper, tidligere medlem av Sproing-juryen:

Tidenes mest undervurderte serie (Norsk klasse)
Det er en masse serier som aldri når fram til lesere, og som derfor ikke blir vurdert i det hele tatt. Jeg fylles for eksempel stadig med undring hver gang jeg ser pappeskene med usolgte Kraftig Kost i skapet. En rekke gode tegnere har aldri blitt gitt ut på stort forlag og har derfor heller ikke oppnådd den ære og berømmelse de fortjener.

En som derimot har nådd de store massene er imidlertid **Tommy Sydsæter**. Til gjengjeld har han blitt slaktet eller ignorert av kritikerne. Til en viss grad er kanskje ikke dette helt urettferdig, men en serie står likevel som hundelort på hvite sko. Jeg tenker selvfølgelig på hans samarbeidsprosjekt med Rolf Håndstad; Rhesus Minus og Tommy Tusj fra

Pyton. I glansperioden 86-89 produserte dette radarparet en rekke klassiske episoder. Serien var med på å definere Pytongenren, uten at senere forsøk i å nå opp mot denne seriens høyder har lykkes.

Mye av seriens magi skyldes utvilsomt manusforfatter Håndstads evne til å stadig komme opp med gjennom-arbeidede plott fulle av sprø gags. Også her finnes det nok av de vanlige Pytoningrediensene, men det blir nesten aldri trivielt.

I disse tider hvor selvbiografiske serier er så trendy, er det interessant å se et norsk eksempel på genren. **Tommy og Rhesus** er selvransakende, selvavslørende og stappfulle av selvironi. Og det er så underground som det kan bli i en så kommersiell produksjon.

Utenlandsk klasse

At serieverdenen stort sett er ganske imperialistisk er det liten tvil om. Det er de store språkområdene engelsk, fransk og italiensk som stort sett råder grunnen, mens nasjoner utenfor disse språkområdene ser ut til å ha problemer. Som serieleser er man derfor meget priviligert om man forstår svensk. Sverige har, tro det eller ei, fått fram en rekke interessante seriskapere de siste årene. **Joakim Pirinen** er uten tvil en av de beste tegneserietegnerne i verden i dag, men har blitt minimalt oversatt til andre språk. Seriene hans er originale både når det gjelder tegninger og manus, og han har aldri vært redd for eksperimentere og tøye grenser. Formspråket er uten tvil påvirket av Herriman, men likevel er det nok av hans eget uttrykk i det.

Tidenes mest overvurderte serie
(Norsk klasse)

Norsk serietradisjon er ikke mye å rope hurra for. Med enkelte få unntak har vi ikke produsert ordentlige tegneserier her i mer enn 20 år. I stedet har vi produsert noen sterile bildefortellinger som på de fleste måter hører til, om ikke i steinalderen, så i hvert fall i unionstida. De fleste har oppdaget at det har skjedd en utvikling med tegneseriemediet de siste 90 år, men her i landet er det tydelig at mange ikke har det også. Det er meg en gåte at julehefter selger så bra.

Den verste jeg kan komme på av disse er **91. Stomperud**. Dette er en serie som skal si noe om det å være i militæret. Og på et punkt lykkes den, den er drepende kjedelig. Selv den verste brakkesjuke må fortone seg morsom sammenlignet med å lese et helt hefte med Stomperud.

Utenlandsk klasse

Her er det langt mer å ta av, og blant overvurderte serier nevner jeg i fleng Garfield, Fantomet, Dick Tracy, Prins Valiant, Sprint, Tin Tin og Billy, for ikke å snakke om alle de latterlige «superheltene» som fansen ligger med nesa i grus for. Jeg har likevel endt opp med en serieskaper som nærmest ikke kan tegne i det hele tatt, og som stort sett ikke gjør annet en å planke/kopiere noen ideer som Carl Barks gjorde seg ferdig med for over 30 år siden. Likevel blir han hyllet av både massene og kritikerne. Rett nok må det innrømmes at **Don Rosa** er et av de morsomme innslagene i Donald de siste åra, men det sier mer om Donald enn om Don. Tipset til både Don Rosa og donaldister må være å prøve og utvide horisonten og tenke litt nytt.

La oss oppsummere - De beste erde verste og de verste er de beste. Og omtrent alle er uenige om hva som er best og hva som er verst. Teorien vår viser seg å holde stikk. Og for å underbygge dette ytterligere kan underTEGNede røpe at ingen har vårt i nårheten av hva underTEGNede anser som den dårligste/beste-serien.

Det er en rar verden, men det er en fin verden.

Mer i neste nummer!

Til venstre: *Svenske Joakim Pirinens Socker Conny viser sin intellektuelle tyngde.*
Over: *Ikke alle er like koslige mot Vladek. Fra Maus.*

KRIG MOT SIGBJØRN

Forlagsbransjen er i harnisk over Finansdepartementet krav til momsbelegging av samtlige tegneserieutgivelser. Kulturrådet har også engasjert seg i konflikten mot Finansdepartementet, og ønsker å få Kulturdepartementet med seg for å hindre Finansdepartementet i å få gjennomslag for sitt syn.

Hva er det konflikten egentlig dreier seg om, og hvorfor er den blitt så viktig? Striden dreier seg om noe så banalt som penger. Det handler altså ikke om Kunsten, Livet og Evigheten. Eller gjør det allikevel det?

I bunnen finner vi en konflikt basert på et kultursyn. Finansdepartementet representerer et syn der tegneserier er et forbruksprodukt, mens Kulturrådet anser tegneserier som et fullverdig, enestående uttrykksform. Begge har selvfølgelig rett, tegneserier eksisterer i et forbrukssamfunn og må følgelig omsettes for penger. Samtidig har mange kulturprodukter vært unntatt for merverdiavgift. Bøker er et av disse produkter som har unngått moms siden den ble innført i 1971. Tegneserier ble spesifikt ikke unntatt. Litteratur skulle ikke avgiftbelegges, så tegneserier ble dermed definert som ikke-litteratur. Noe det var generell enighet om dengang. I dag opplever vi at tegneseriene har utviklet seg, men ikke minst at oppfatningen av tegneserier er blitt endret. For inneværende år gis det 500 000 kroner i statsstøtte til tegneserier gjennom Kulturrådet, noe som mer enn antyder at tegneserier blir vel ansett.

Tilbake til pengene. Merverdiavgiften rammer først og fremst de tegneserier som selges i et lite volum, altså album og bøker. Tidligere praksis har vært at disse har vært tolket som litteratur og dermed fritatt for avgift. Det er dette som finansdepartementet nå vil innskjerpe. I praksis betyr det at det som tidligere har vært et mulig overskudd nå går til avgift. Dermed er viljen til å gi ut serier med ett mye mindre. Igjen står noen enslige idealister som må basere seg på offentlig støtte for å klare å betale det offentliges avgifter. Det er i og for seg greit nok. Idealistiske utgivelser vil alltid være tilgjengelige, men er kanskje ikke så interessante når det gjelder å nå et større publikum. Noe som er viktig for å hele tiden skape blest om tegneseriemediet.

Den svake part vil imidlertid ikke være forlaga, de kan alltids gjøre noe annet (f.eks. gi ut bøker), men derimot serieskaperne. I sin ytterste kosekvens er det snakk om en innskrenking av ytringsfriheten til norske serieskapere.

Hva kommer til å skje? Det mest sansynlige er at partene møtes på mellomveien, der album og bøker får momsfritak mens andre utgivelsesformer ikke får det. Det betyr at noen må sitte og bestemme hvilke serier som kan kategoriseres som album (bøker bør være greit å kategorisere). Det er å håpe at dette arbeidet blir underlagt Kulturdepartementet og ikke Finansdepartementet.

Urettferdig eller ikke, det er tvilsomt om tegneserier generelt vil bli fritatt fra merverdiavgift. Tegneserier i seg selv vil fremdeles være ansett som søppel, mens det vil være kunst som kan aksepteres på tross av at det er tegneserier, vel og merke om det er utgitt på den rette måten.

DEAD DICK
MEALWHINE
FIRE!
CRIMSON SCREAMS LIQUID DEATH!
A GUN. HE'S GOT A GUN!
DEAD!
CHRISTSTABBERS TASTEBOX
TRIGGER
TRY, TO BE SURE, HE HASN'T A GUN. FINGERPRINTS - YOU CAN'T BE TOO WARY!
DEAD! DEAD! DEAD!
WRIST
LAUGHTER SHATTERS OVER SHOULDERS MEASLES. DEAD!
SHATTER SHOULDERS. LAUGH!
IS LOVE DEAD?
HA! CREMATED! AND NOW IT FLOATS TO INKY RUIN!
BUT LOOK- THE GUN!
THE GUN SCREAMS FIRE. SADNESS DANCES A LIQUID TANGO. DEAD. DEAD. DEAD!
CREAMEDSPINACH TAXICAB
NEVER NEVER STIPPLE IF YOU CAN HATCH. EVEN BETTER, USE BLACK.
MILLIONS GONE! YET STILL YOU LAUGH?
HA!
FLOAT TO INKY RUIN!
BLOOD!
IS LOVE DEAD?
© SPIEG. FEATURES SINNED 1989

art spiegelman — en analyse av spiegelmans tegneserieestetikk

rt spiegelman (han skriver navnet sitt med minuskler) er en av de mer profilerte serieskaperne i dag. Han vokste opp med Mad og EC, der Bernie Kriegstein var den udiskutable favoritt. Han var blant de første underground-tegnerene, og hans arbeid på magasinet Arcade, the comix revue (7 nummer 1974 - 75), regnes av mange som undergroundseriens høydepunkt og død... I 1978 kom Breakdows, en samling av hans tidligere arbeid. Denne samlingen var også et varsel om tider som skulle komme. I 1982, få måneder etter å ha giftet seg med Françoise Mouly, kom deres førstefødte: RAW. I nummer 2 av denne bokstavlig talt store antologien kom første kapittel av Maus, serien som skulle gi spiegelman ære og berømmelse, også her i Norge (se vår reporasje fra årets Sproing) I 1989 tok Penguin over utgiveransvaret for RAW, og i løpet av tre år kom like mange utgaver, denne gangen i «Maus-format». Selv om mye bar preg av at denne andre omgangen av RAW langt på vei var en måte å sikre utgivelsen av de siste kapitlene av Maus II før en endelig bokutgivelse, så inneholder de endel perler.

Blant disse har jeg valgt meg «Dead Dick» av nettopp art spiegelman. Denne serien er spesiell av flere grunner. For det første er den å finne i to utgaver. En svart/hvitt - versjonen som dere finner på denne siden, og en fargeversjon som dere ser gjengitt i gråtoner på motsatt side. Disse utgavene er så og si identiske, men med noen få forskjeller. Dermed har vi et enestående fenomen: en serie i to versjoner av samme serieskaper.

Alikevel er det spiegelmans tegneserieestetikk som vi skal konsentrere oss om denne gangen. Metoden han bruker når han lager en serie av «Dead Dicks» karakter. En serie som ikke ligner noe av det som vi er vant med å kalle tegneserier.

egel
n

se av art
s«Dead Dick»

DEAD DICK
MEANWHILE
FIRE!
CRIMSON SCREAMS LIQUID DEATH.
A GUN. HE'S GOT A GUN!
DEAD!
CHRISTSTABBERS TEXTBOOK
TRY TO BE SURE. HE HASN'T A GUN. FINGERPRINTS? YOU CAN'T BE TOO HANKY!
DEAD! DEAD! DEAD!
WRIST
LAUGHTER SHATTERS OVER SHOULDERS MEASLES. DEAD!
SHATTER SHOULDERS. LAUGH!
IS HE DEAD?
HA! CREMATED! AND NOW IT FLOATS TO INKY RUIN!
BUT LOOK: THE GUN!
THE GUN SCREAMS FIRE. SADNESS DANCES A LIQUID TANGO. DEAD. DEAD. DEAD!
CREAMEDSPINACH TOUCAB
NEVER NEVER STIPPLE IF YOU CAN HATCH. EVEN BETTER, USE BLACK.
MILLIONS GONE! YET STILL YOU LAUGH?
HA!
FLOAT TO INKY RUIN!
BLOOD!
ARE YOU DEAD?

Grafix og commix

spiegelman er en av dem som må kunne sies å ha utvidet tegneseriebegrepet. Tradisjonelt er tegneserier formidler av enkle, gjerne humoristiske eller moralske poeng, eller «gode» historier om kampen mellom det gode og onde. Dette er verdier som spiegelman gjerne toner ned i sine verk. Hans interesse ligger i selve tegneserieformen. Hva betyr det å fortelle i tegneserier? Hva innebærer formen i seg selv? Det er spørsmål man som leser også kan stille seg etter å ha sett nærmere på noen av hans arbeid, og det er med nettopp denne tilnærmingen jeg vil gå til et av hans arbeid fra de senere år: «Dead Dick» fra 1989.

spiegelmans hovedverk er Maus, og langt på vei er vel Maus en katharsis i spiegelmans karriere, et verk som har vært en del av han hele hans voksne liv. Kanskje er det også den serien som gir oss det beste bildet av *personen* spiegelman (de som ønsker å studere spiegelmans arbeid fra nettopp den vinkelen bør gå til Maus og andre selvbiografiske verk fra spiegelman). spiegelman er i seg selv selvfølgelig interessant, men kanskje vel så interessant er den andre del av hans arbeid, de serier der han i større grad jobber med selve uttrykket. Selv om Maus er en banebrytende og original serie, er den likevel moderat og klassisk i uttrykk. Innholdet krever en nøktern form, og gir ikke rom for grafisk ekstravaganse og formeksperimenter. Derimot finner vi en utrolig vitalitet og eksperimentlyst i en del andre, kortere serier av spiegelman. En kategori serier som best kan kategorieres med spiegelmans egne betegnelser: Grafix og commix.

Grafix er et ord som man ofte gjenfinner i de forskjellige undertitlene til de første utgavene av RAW: The Graphix magazine that overestimates the taste of the american public, The Torn Again Graphix Magazine, The Graphix magazine of Abstract

Forrige side: *«Dead Dick» fra Raw vol. 2 no.1, Penguin 1989.*

Over: *«Dead Dick» fra «The Best Comics of the Decade», vol.1, Fantagraphics Books 1990.*

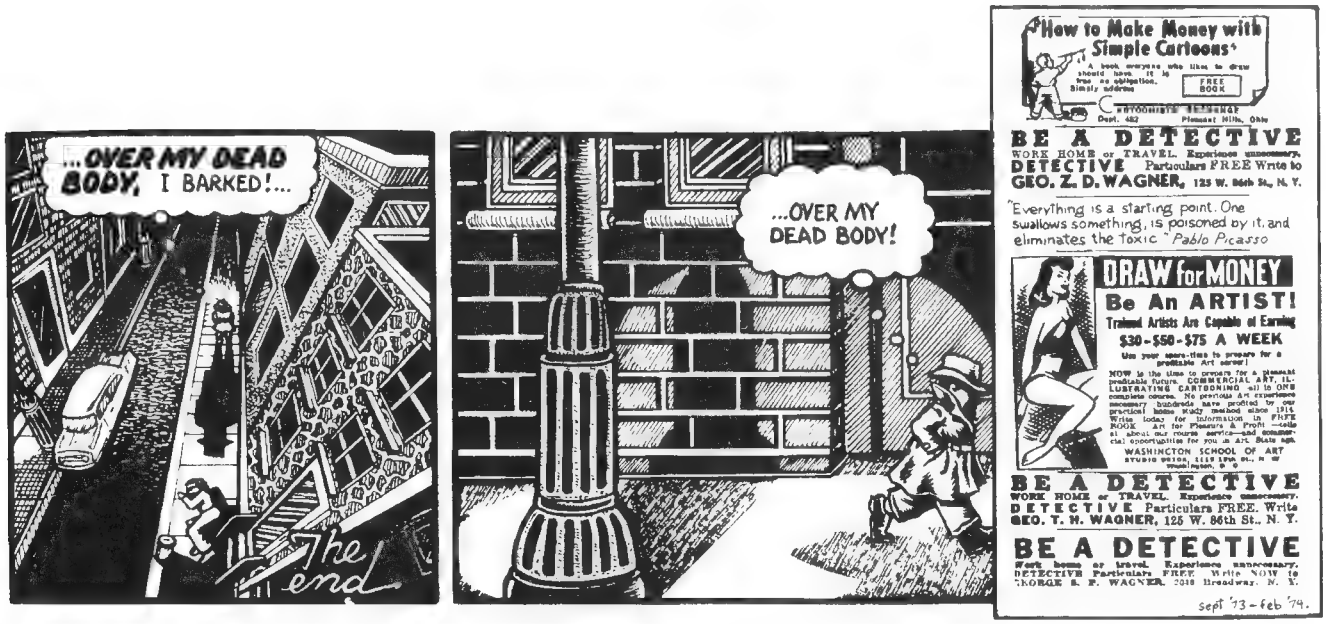
...OVER MY DEAD BODY, I BARKED!...
The end
...OVER MY DEAD BODY!
How to Make Money with Simple Cartoons
FREE BOOK
BE A DETECTIVE
WORK HOME or TRAVEL. Experience unnecessary. DETECTIVE Particulars FREE Write to GEO. Z. D. WAGNER, 125 W. 86th St., N. Y.
"Everything is a starting point. One swallows something, is poisoned by it and eliminates the toxic" Pablo Picasso
DRAW for MONEY
Be An ARTIST!
Trained Artists Are Capable of Earning
$30-$50-$75 A WEEK
BE A DETECTIVE
WORK HOME or TRAVEL. Experience unnecessary. DETECTIVE Particulars FREE. Write GEO. T. W. WAGNER, 125 W. 86th St., N. Y.
BE A DETECTIVE
Work home or travel. Experience unnecessary. DETECTIVE Particulars FREE. Write NOW to GEORGE S. P. WAGNER, 2010 Broadway, N. Y.
sept '73 - feb '74.

Over: *Fra Ace Hole - Midget Detective. Serie fra 1973 - 74. En serie der både Picasso og en kubistisk kvinne opptrer.*
I Midten: *Don't get around much anymore - et kubistisk syn på livet.*

Depressionism, o.s.v. Graphix er RAWs uuttalte manifest, som på de tre siste utgavene ble erstattet med Commix. Både Graphix og Commix er betegnelser på de tegneserier og de uttrykksvarianter som art spiegelman og Françoise Mouly særlig konsentrerte seg om under deres redaksjonelle tid på RAW. Graphix er underground-varianten av graphics, altså illustrasjoner og grafiske uttrykk med en undergrounds-holdning. Herunder tegneserier. Commix er ikke en ny måte å skrive Comix eller Comics på, men et eget uttrykk som står for Communication Mix, men den har en tvetydighet og spiller helt klart på den språklige likheten med den amerikanske betegnelsen på tegneserier. Uttrykket ble til som en reaksjon på den ensidigheten som ligger i betegnelsen Comics, som direkte oversatt betyr morsomheter, men også som en motreaksjon på termen Graphic Novel som Will Eisner lanserte på 70-tallet (Eisner har i ettertid begynt å bruke betegnelsen Sequential Art om serier). spiegelman følte at disse betegnelsene ikke kunne beskrive hva han og hans likesinnede drev med i RAW, så derfor valgte de først graphix og siden commix som de begrep de kunne samle seg under. Nå er ikke bruken av disse begrepene så klare at de kan forstås som noen manifest i den tradisjonelle formen som kunstnere gjerne liker å knytte til sine uttrykk. Betegnelsen har en langt videre funksjon. De representerer et syn på hvilken funksjon tegneseriemediet har i seg selv. De prøver ikke å definere hva som er, og dermed hva som ikke er tegneserier, det er ikke et interessant ståsted for spiegelman. Langt viktigere er holdning til hva som skal formidles og hvordan dette blir gjort i praksis.

Dead, dead, dead - brutte sammenhenger

Et forsøk på en deskriptiv beskrivelse av serien «Dead Dick» vil bli uutholdelig lang, så det vil jeg spare våre lesere for. De to versjonene er så og si identiske - min antagelse er at svart/hvitt-versjonen er å forstå som et forstudie til fargeversjonen. Denne siste er langt klarere i sitt uttrykk, siden man også kan spille på fargene (dessverre kommer det heller dårlig frem i TEGN, av naturlige årsaker. Jeg regner med våre lesere har forståelse for det, i denne sammenhengen).

Det karakteristiske ved en serie som «Dead Dick» er at den ikke har en logisk struktur. Det ligger ingen klare logiske overganger mellom rutene. Det hele virker umotivert og forvirrende. Enkelte steder ligger det «kartotekkort» over og mellom rutene, for ytterligere å ødelegge en tradisjonell kommunikasjonsformel som vi kjenner den fra tegneserier. Det hele får en svært surreal atmosfære.

Hvorfor gjør spiegelman dette? Hva er det han ønsker å oppnå? Det mest karakteristiske ved spiegelmans arbeid er hans forsøk på å trenge ned og inn i selve tegneserieformen. Ved at han nærmest helt gir avkall på en logisk sammenhengende struktur setter han seriemediet i et ironisk lys. Humor er som kjent noe som oppstår når en logisk sammenheng blir brutt, og det er nettopp det spiegelman er ute etter når han avstår fra en mulig logisk sammenheng. Men han går lenger, for det som bli igjen er ikke en humoristisk avisstripe. Der bygger man først opp en logisk struktur for så å stille det hele på hodet med en uttalelse eller handling. spiegelman tar utgangspunkt i den oppfatningen som vi har om tegneserier som en form med logisk struktur som en av de bærende elementer og karakteristika. Når han fraviker fra dette så kan man enten avfeie det hele og hevde at det ikke er en tegneserier, eller man kan studere fenomenet nøyere og prøve å oppdage hva dette innebærer for forståelsen av selve tegneserierformen.

Are *You* Dead - spekulasjoner

I «Dead Dick» tar spiegelman utgangspunkt i en av de mest kjente amerikanske serieheltene: Chester Goulds «Dick Tracy». Handlingen i «Dead Dick»,

Over: *spiegelman og noen av de figurene som han brukte tidlig i sin karriere.*

om vi vil bruke et slikt uttrykk er at Dick dør, eller kanskje ikke. Handlingen er bygd opp etter det tradisjonelle dramatiske skjema. En konflikt som starter det hele, et rolig midtparti, og en dramatisk avslutning. Dette gjenspeiles grafisk. De tre første og siste rutene er dramatiske. De seks midterste er mer avdempet. Det spiegelman gjør er å ta utgangspunkt i Chester Goulds formspråk, med en kubistisk tegnestil, forklarende bobler («Wrist» - boble som peker til håndledd) og kartotekkort. Man kan selvfølgelig spekulere om Dead Dick refererer til Chester Goulds død, eller den kreative tilstanden til serien Dick Tracy. Man kan og spekulere over om det henvises til jødeutryddelser («Cremated!» og «Millions gone!»). Kanskje er begge disse spekulasjonene riktige. Men de er ikke noe bærende element.

Det vesentlige er å se hvordan denne serien fungerer når den mangler et bærende element. Den forvirrer. Som lesere vil vi prøve å finne hva vi vil kalle en rød tråd. Men spiegelman har ikke lagt ut noen. Derimot finner vi at handlingen ser ut til å være sammenhengende, men vi klarer ikke å finne noe som kan tyde på det. Istedenfor å lese blir vi letende. Vi prøver å finne de elementene som kan gi oss en logisk struktur som vi kan følge. Vi kan lese serien flere ganger, med skiftende teorier om hvordan den skal forstås, uten å oppnå annet enn at vi ikke finner et allment grunnlag å forstå den på. Alle teorier vil kunne reduseres til spekulasjoner. Ingen vil kunne verifiseres, med mindre vi konfronterer art spiegelman.

Inky ruin - tvetydigheter

Det er nettopp denne ironiske tvetydigheten som spiegelman søker. På denne måten kan han få leseren til å søke etter en mening, istedenfor å gi den til ham. Dette er et syn som åpner for flere spekulasjoner enn sannheter. Samtidig som vi aner at bak det hele ligger et formspråk som ikke bare har sin begrunnelse i mediet selv, men også i spiegelmans egen underbevisthet. Serien bærer preg av en drøm. Figurene trer fram som arketyper og symboler: Peanøttmann, kubistisk kvinne, kaktusmennesker, pistol, blodflekker, tusjvæske. Samtidig oppfatter vi serien som en surreal parodi over Dick Tracy. Det hel blir uhyre komplekst og innfløkt.

En mulig tolkning er denne:
Peanøttmannen og kvinnen representerer penger og kunst. Dick Tracy representerer tegneserier. Pistolen står for virkeligheten. Den egentlige hovedpersonen er art spiegelman - serieskaperen.
Godtar vi dette utgangspunktet kan vi tolke serien dit hen at drømmen om rikdom og kunst først blir borte, deretter at virkeligheten blir så vanskelig at den dreper tegneserien.

Dette er selvfølgelig en spekulasjon - og vanskelig å begrunne. Likevel er den interesant fordi den avslører en mulig tvil art spiegelmans har for sine og mediets muligheter og evner til å skildre det han søker. Samtidig er tvetydigheten i sluttruten en åpning for at det allikevel er mulig å nå målet. Nok engang et ironisk lys over en mulig tolkning.

art spiegelman er med andre ord ikke en enkel serieskaper å bli fortrolig med. Hvis du ikke falt av lasset under dette forsøket på å forstå hvordan han jobber, så anbefaler jeg følgende utgivelser:

Egne utgivelser:
Breakdowns (utsolgt, ny utgave lovet i årevis)
Maus (eneste på norsk?)

Antologier:
Raw vol. I. 1 - 8 (alle er utsolgt)
Raw vol. II: 1 - 3 (1 er utsolgt)
Arcade 1-7 (1 og 3 utsolgt)
1980-1990: The best comics of the decade
The Apex Treasury of Underground Comics/
The best of Bijou funnies.

Annet:
TEGN 6/87
Bild & Bubblas andre seriebok

Artikkel av Tor Sandberg

HÅREK - AVISEROBREREN

TEGN gløtter på avisserier i Norge

Siden Tommy og Tigern feide inn på avis-markedet i 1985 har mer enn 2.000 aviser over hele verden trykket duoen til sitt hjerte og på sine tegneserie-sider. Her til lands er det imidlertid en skjegget, tjukk viking som er mest populær.

Hårek går nå i 44 av de totalt rundt 150 norske avisene og er som sådan helt uten konkurranse. Kanskje har det noe med nordgudbrandsdølen Gard Espelands eminente oversettelser til nynorsk. Helt siden introduksjonen i Norge i 1973 har den nåværende Norsk Barneblad- redaktøren holdt sin hånd over denne hjertegode vikingen. En del vil kanskje hevde (inkludert underTEGNede) at Hårek har tapt seg siden Chris Browne overtok serien da faren - og den geniale skaperen av Hårek - Dik Browne - gikk bort. Dette har imidlertid ikke påvirket avisene og avis-leserne. Det er nemlig et svært konservativt og tradisjonsbundet publikum, må vite (Mer om det senere).

Taler der andre tier

- Håreks popularitet tror jeg skyldes at han er viking, at han har tilpasset seg norske forhold, og - ikke minst - at han sier alle de tingene vi ellers ikke tør si. Dessuten at personene er mindre klisjepreget enn dem du vanligvis finner. Hårek er ufølsom som et nesehorn, men samtidig en sammensatt personlighet som også kan være fintfølende.

Slik vurderer Espeland selv Hårek i et intervju med Bergens Tidende. (I samme intervju går det forresten fram at Espeland strøk i engelsk da han gikk på gymnaset- og nå er nettopp oversettelser fra engelsk en vesentlig del av hans virksomhet!)

Du skulle kanskje tro at med en så stor leserskare i avisene, ville det være et marked for et Hårek-blad også. Slik er det imidlertid ikke. Perioden med Hårek som eget blad er forlengst historie. I dag finner du vikingen i stedet i bladet Billy - som også er en meget populær avisserie (I nummer 4-1994 er det forøvrig en stripe som fikk meg til å stusse. Vi ser en dømt på vei til bøddelen. Bak ham går en person - som tydeligvis er advokat - med en plakat: «Representert berre av advokat Glomstulen». Hårek, som står blant et stort publikum, sier: «Eg visste ikkje at advokater kunne annonsere». Jeg har det for meg at jeg har sett samme stripe med en langt mer slående kommentar. Den gikk på at Hårek syntes det var vel dristig gjort av advokaten å annonsere på et slikt tidspunkt. Hvordan er det mulig med to versjoner av denne stripa? Husker jeg feil?).

Ånden på andre

Sammenlignet med Hårek er Tommy (han med tigeren, vet du) - i avissammenheng - bokstavlig talt en smågutt så langt. Serien om ham og hans følgesvenn har fått innpass i rundt 15 norske aviser, forteller Gøran Bergquist i Europa Press, som har rettighetene til Bill Wattersons serie i Skandinavia.

Tommy og Tigern må dermed finne seg i å komme et stykke ned på lista over Norges mest poulære avisserier. En oversikt fra Bull Press, som er desidert størst når det gjelder avisserier her til lands, viser at Fantomet, som nå går i 38 aviser, kommer som en god nummer to etter Hårek. Billy er serie i 30 aviser og Andy Capp forlyster dagene for leserne av 26 aviser.

Bare Garfield er i stand til å hamle opp med Bulls-seriene. Bertil Bondes-

son hos PIB Cobenhagen forteller at Pusur når går som fast serie i 30 norske aviser, noe som holder til en delt tredjeplass sammen med Billy. Knøttene, som underTEGNede faktisk trodde var en av de største seriene også i Norge, går i 16 aviser.

På verdensbasis er Knøttene er av de fem største. Den eksklusive kvintetten består videre av Garfield, Blondie, Hårek og Tommy og Tigern.

Populær norsk adel

Blant det øvrige mangfoldet av serier som Bulls har rettighetene til, merker vi oss at urnorske og eldgamle Jens von Bustenskjold (opprinnelig Jen Busthølet) fremdeles har en sterk posisjon. Serien, skapt av forfatteren Sigurd Lybeck og tegneren Anders Bjørgaard, blir publisert i rundt 20 aviser - 59 år etter debuten i Magasinet (Arbeidermagasinet/Magasinet for alle).

- Det har hendt at aviser har sagt opp serien for deretter åbestille den igjen bare 14 dager senere. Det skjedde i Akershus Arbeiderblad etter at den arme redaktøren ble nedringt av abonnenter som forlangte å få tilbake Bustenskjold. Jeg liker Bustenskjold selv jeg. Tommy og Tigern har jeg ingen sans for.

Det forteller Tormod Wang (60), sjefen sjøl i Bulls Press i Norge siden 1981.

Bulls Press ble etablert allerede i 1929 etter at Kornelius Bull (det er nesten noe tegneserieaktig over det navnet. Du husker vel Kornelius Duck - grunnleggeren av Andeby) kom hjem fra USA med rettighetene til seriene som tilhørte Hearst-syndikatet (I første rekke Knoll og Tott og Fiinbeck og Fia).

Etter et Kornelius Bulls sønn hadde drevet virksomheten i et halvt års tid (!) overtok læreren Bjarne Steinsvik fra Kabelvåg butikken. Virksomheten som opprinnelig ble etablert i Horten, flyttet til Halden og videre til Stockholm hvor hovedkontoret fortsatt ligger. Foruten Oslo- kontoret er det etablert kontorer i København, Helsinki, Frankfurt og senest Warzava.

- Siden starten har det bare gått oppover, forteller Wang.

- Tegneseriene har blitt komplettert med masse andre ting, blant annet billedbyråer.

Fantomet i krig

Popularitetsbarometeret

Bulls beste (antallet aviser i parantes):
De aller mest populære: Hårek (44), Fantomet (38), Billy (30), Andy Capp (26).
De ikke fullt så populære: Donald, Blondie, Bustenskjold (10-19).
De lite populære: Ole Brumm, Lorang, Ernie, Tønnes & Stine (Trixie), Rødøye, Datagjengen, Fant, Rolf Kirkeby, Mandrake, Mikke Mus, Snøfte Smith, Sumpen, Mafalda, Gjengen, Goggen, Agatha Crumm, Mummitrollet, Fiinbeck og Fia, Knoll og Tott, Popeye (1-9).

Bulls Press har også rettighetene til en rekke andre mindre kjente serier.

PIB Cobenhagen kan vise til følgende tall for (en del av) sine serier i Norge: Garifeld (30), Knøttene (16), Asterix (13), Lucky Luke (10). PIB har også en del mindre serier som Robotman, Familien Frydenstrup (8) og Sebastian.

Europa Press har foruten flaggskipet Tommy og Tigern, er rekke interessante og morsomme (!) serier. Personlige favoritter er:Trollmannen fra ID, B.C, Bound & Gagged (nå også kjent i Larsons Gale Verden som «Bundet og forknytt», men slett ikke Grimmy. Mike Peters er riktignok glimrende - men bare når hovedhunden -*ikke* Grimmy - er med.

Robotman og Tigern

Tommy, Tigern og Robotmann. Ja, det kunne faktisk ha endt slik. Da Bill Watterson deseperat forsøkte å selge sin siden så suksessfulle serie, fikk han tilbud om å kontrakt med United Features forutsatt at han inkluderte Robotmann som en hovedperson i serien. Watterson takket heldigvis nei. Robotmann ble senere egen avisserie

Suksess-nedleggelse

Da Berke Breatheds serie Bloom County (Opus) gikk i omtrent 550 aviser, besluttet han seg for å legge ned serien (6. august 1989, etter rundt ni år) - rett og slett fordi han følte at han ikke lenger klarte å holde kvaliteten på et høyt nok nivå. I følge Bud Grace førte det til hans serie om kostelige Ernie fikk innpass som avisserie. I dag går Ernie i rundt 200 aviser.

Historiske håreker

Hårek den gamle, som døde i år 854, var konge i Danmark i omkring 40 år. Han falt i slag med Hårek den unge - sin egen sønn eller sønnesønn. Dette råskinnet av en jypling regjerte landet fram til år 870. Til åbegynne med var han en riktig flott kar som ikke hadde stort til overs for kristendommen. Etter hvert ga han imidlertid tillatelse til oppføring av en kirke. Men han ble aldri personlig kristen selv.

Hårek på Tjøtta, derimot, ble kristen da han ble tilbudt store landeiendommer av Olav Trygvasson, mot at han lot seg døpe. Etter noe bråk pigget Hårek imidlertid av. Da han igjen møtte Olav T. var det som hans fiende på Stiklestad (dette hørtes ikke riktig ut, red.sek.). Etter sirkuset der drev Hårek og slåss litt rundt om til han ble slaktet av Aasmund Grankelsøn under en

svipptur til Nidaros. Håreks sønn, Einar Fluga, tok seg imidlertid av den fæle grankelen kort tid senere.

Avskyelige Sneik

Som daglig leser av Arbeiderbladet er det ikke til å unngå at jeg møter den avskyelige slangen Sneik - selv om alt gjør opprør i meg når jeg leser serien. Det finnes overhodet ikke noe positivt ved den. Samtlige personer er avskyelige. Tegningene er elendige. Poengene uteblir fullstendig. Et brekkmiddel av en serie.

Et eksempel:

Sneik (med hodet opp fra bak en stein): Har du et godord til leserne i dag, Sneikine?

Sneikine (det kvinnelige motstykket til Sneik, i det hun glir forbi): Kjør huet i dass!

Sneik: Er DET en hilsen til våre lesere?

Sneikine: Ja, til alle tre.

Andre serier vi elsker å hate inkluderer mildest talt elendige Fant (bl.a. å finne i Aftenposten), Garfield, Andy Capp og Donald Duck slik som VG trykker den.

Seriekrymping

VG bedriver seriekrymping. Sammenlignet med for eksempel Dagbladet eller Arbeiderbladet, er seriene tre centi-menter kortere og minst en centimeter smalere i VG. Enda verre er Dagens Næringsliv. Ynkelige 12 cenimeter i lengden og 3,5 centimeter i høyden blir satt av til Agatha Crumm og On the Fastrack (Datagjengen). Til gjengjeld trykker Dagens Næringsliv seriene på originalspråket - og det oppveier jo en del for at det er nødvendig med lupe.

Favorittstripa mi

Jeg har to favorittstriper - begge tegnet av Charles M. Schultz - som startet serien Knøttene (Peanuts) i 1950. Etter som årene har gått er det mange som har hevdet at serien har tapt seg voldsomt. Mine favorittstriper er imidlertid begge av nyere årgang. Jeg synes Schultz fortsatt skildrer sine figurer med en uovertruffen varme (kanskje med unntak av Watterson).

Favoritt nummer 1:

Snoopy står ved postkassen med et brev. Teksten er trykket i rutene over over Snoopy: Beste hr. innsender! Vi returnerer den toskete historien Deres.

Snoopy leser videre: Bemerk at vi ikke har oppgitt noen returadresse på dette brevet.

Snoopy leser videre: Vi har flyttet til nye kontorer...

Snoopy himler med øynene: ...og vi føler ikke behov for å gi dem nærmere opplysninger om dette.

Formidabelt! Jeg har den fortsatt hengende på veggen.

Favoritt nummer 2 (en søndagsserie):

Snoopy og pernille er på fisketur. Plutselig kommer en gjeng mark glidende mot Pernille mens de ler i skjegget (!). Uten blygsel griper de tak i den stakkars fuglen og kaster den i vannet. Forpjusket kommer Pernille seg opp igjen, bare for å bli møtt av markene på nytt. Lattermildt trer de markboksen ned over hodet på Pernille og glir flirende fra stedet. I bakgrunnen sitter Snoopy og himler med øynene.

Mens selv om Bulls har forandret seg, har ikke serieverdenen forandret seg - iallfall ikke like mye.

- Det er utrolig så seiglivede en del av seriene er. Aftenposten begynte å trykke Fantomet allerede i 1937-38. Serien gikk under hele krigen. Det var noen jernbanefolk som tok den med over fra Sverige. De tyske myndighetene gjorde ingen ting for å stanse Fantomet - selv om serien jo opprinnelig er amerikansk, forteller Wang.

- Det er lenge mellom hver gang det kommer noen nye, store kanoner. De siste 20 årene er det vel ikke andre enn Tommy og Tigern, Garfield, og så Hårek da. Det kommer stadig nye ting som vi forsøker åfå inn på markedet (nå har vi vel et 50-talls serier her), men det har visst seg å være veldig vanskelig å danke ut gamle serier. Vi har kunder som ikke har forandret på seriene sine på veldig mange år. Alle aviser har sine favoritter - og det tydelig at det er slik for abonnentene også. Det blir oppstyr hvis en ny serie kommer til på bekostning av de kjente - spesielt på landsbygda. Jeg har ennå sju, åtte år igjen til jeg blir pensjonist, men jeg tror ikke seriebildet vil forandre seg mye i løpet av den tida. Ernie, som vel begynte i 1987-88 (1988 er det riktige. Red.), er en av de siste jeg har solgt. Den bestilte Klassekampen for ikke så lenge siden. Ernie er, slik jeg ser det, en kultserie.

Noe som er på å bygge opp under stabiliteten eller passiviteten om du vil, er at enkelte serier rett og slett ikke er tilgjengelige for mange aviser. Bulls politikk er at to aviser som har samme nedslagsfelt ikke kan ha samme serie. De samme seriebyråene følger samme linje.

- Det har vært aviser som har forsøkt å overta spesielt populære serier fra andre aviser, men dette har ikke lyktes. Jeg vet blant annet av BergensAvisen forsøkte å overta Tommy og Tigern fra Bergens Tidende.

Tomrommet etter Aasnes

Med unntak av Bustenskjold er de norske avisstripene omtrent ikke-eksisterende.

- Vi hadde Tobram og Seidel, men det tok slutt da Håkon Aasnes begynte å markedsføre serien selv, forteller Wang (Nå er denne serien tegneseriehistorie. Les mer om dette i TEGNs store Aasnes-intervju i TEGN nummer 30).

- Indre Akershus blad på Bjørkelangen var blant avisene som trykket Tobram og Seidel. Da det ble slutt på nytt materiale fra Aasnes, bestilte de Fantomet fra oss.

Nei, da, ånden er nok ikke ferdig med å gå - heller ikke i norske aviser. Fortsettelsesserier som Fantomet (og som Tobram og Seidel) er imidlertid på vei ut. I et samfunn hvor publikum trykker seg fra kanal til kanal stadig hurtigere, er det ikke lenger interessant å følge med i en avisserie som kan strekke seg over måneder. Det har medført at Fantomet langt på vei er alene om å videreføre den episke avisserien. Bulls for eksempel har bare tre fortsettelsesserier i tillegg til Fantomet blant sine 30-talls serier (Rolf Kirkeby, Mandrake og Mummitrollet).

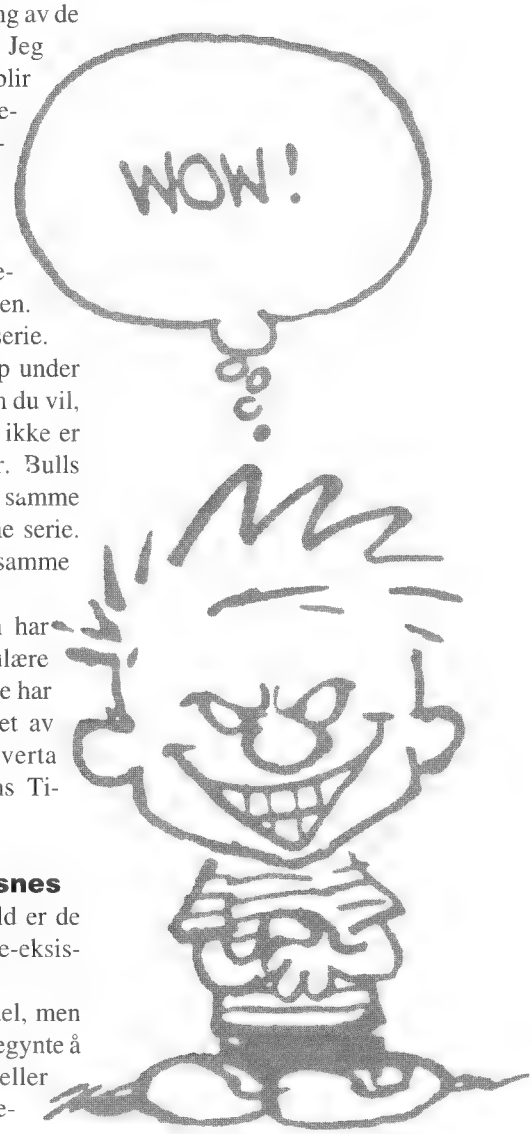

PÅ SPRANGET

Illustratør Reuben Eliassen vil bli serietegner.
- Jeg får ikke ut hva jeg tenker og føler ved å tegne reklame for Volvo. Derfor håper jeg det blir flere tegneserier i tida framover.

Ordene tilhører Reuben Eliassen, mannen bak den mildt sagt iøynefallende forsidetegningen til dette nummeret av TEGN. Den jobben fikk han etter gjentatte telefoner til TEGNs redaktør - første gang så tidlig som i januar 1992.

- Jeg håper jeg kan få mer på trykk i TEGN etter hvert, sier Eliassen smilende. 25-åringen kan imidlertid røpe at han tidligere hadde helt andre ambisjoner enn å tegne for TEGN.

- Mens jeg fortsatt bodde i Trondheim (jeg flyttet derfra for sju år siden) skulle jeg enten bli operasanger eller tegner. Da jeg ikke kom inn på noen av de skolene jeg søkte på, begynte jeg i reklamebyrå og startet som sanger i et foreløpig navnløst rockeband.

Seriekarrieren omfatter så langt blant annet en serie i Konk (-Jeg jobbet med en ny serie da Konk gikk konk), en episode av Jazz Days med hovedpersonen Helmer i Natt og Dag, og serien Beaten Boys. Illustrasjonsoppgavene har vært vesentlig flere. Både i ukebladene Kvinner og Klær og Hjemmet har Eliassens sikre strek vært å se ved gjentatte anledninger. Han har også illustrert barnebøkene «Se opp» av Erik Newth og «Sola vår egen stjerne» (kommer senere i år) for det danske forlaget Carlsen. Videre har han jobbet med NGS sin avis «Elev» og for sivilarbeidernes Balder magasin - i tillegg til også den omtalte Volvo-reklamen, da.

- Jeg er inspirert av mora mi... og Fantomet-tegneren George Bess, spesielt historien «Den hvite lama». Men også Milo Manara, Hugo Pratt og Edvard Munch har betydd mye for meg. Jeg har en stor trang til å fortelle historier. Jeg skriver tekster for bandet jeg spiller i, men jeg kan ikke skrive bøker. Jeg håper jeg i stedet kan få laget flere tegneserier.

Og når det gjelder førstesiden:

- Da jeg hørte at dette nummeret av TEGN skulle inneholde artikler som omhandler både Snurre Spretts og Batmans påståtte seksuelle legning, slo det meg straks at dette kunne bli utgangspunktet for en utrolig illustrasjon. Jeg så for meg den mørke dystre Batman i en helt utypisk situasjon og tente med en gang.

Eliassen er raskt ute med å forsikre at har han stor respekt for gamle spissøre.

- Han har lenge vært en av mine favoritter, forsikrer Oslo-trønderen.

Over: *Blidspent og velvilligheten selv. Reuben Eliassen er mannen bak forsidetegningen på dette nummer av TEGN*
Under: *Og hvilken seriefigur fikk du assosiasjoner til?*

Snurre Sprett fatt på senga

Er tegneserie-figuren med de lange ørene, **Bugs Bunny** *på amerikansk eller* **Snurre Sprett** *på norsk, en skaphomse? En skjult homofil? Nyheten gikk verden rundt, og i Norge brakte Dagbladet oss den.*

Med sitt kjente spørsmål fra tegnefilmene i kvitrende tone, *What's up, doc?*, har spørsmålet fått en ny mening om hva som egentlig er oppe. Det etter at en homofil studiegruppe på Universitet i Chicago har igangsatt og offentliggjort spekulasjoner om kaninens seksuelle preferanser, skriver TEGNs søsterorgan *Comics* Journal.

I løpet av en periode på ti uker ble det holdt en filmfestival hvor temaet var representasjonen av homser og lesbiske i ordinære filmer gjennom historien. Filmene var utvalgt fra hele spekteret fra filmhistorien, men hver film ble introdusert av en tegnefilm med Snurre Sprett.

Ansvarlig for introduksjonen av Snurre Sprett var Hank Sartin, en avgangsstudent fra Universitet av Chicaco. Selv om Sartin ikke kunne fremvise materiale hvor den langørete er helt klart homofil, kunne han fremvise «anstrøk av homse-sensibilitet» som kanskje et annet publikum ikke hadde sett.

I tillegg mente han å se sterke elementer av seksuelle gnisninger mellom Snurre Sprett og den skallete gulroteieren Elmer Midd, som kunne tilbakeføres til deres første møte i 1940 i *A Wild Hare* som ble avsluttet med et stort kyss.

«Alle disse tegnefilmene har folk sett uten å tenke over hvor ofte Snurre kler seg ut i «drag» (kvinneklær), og hvor ofte han gir Elmer Midd et stort kyss,» påpeker Sartin.

Et av de mer påfallende eksempler kan sees i *The Big Snooze* (1946) hvor studiegruppen mener at i Snurres forsøk på å forhindre at Elmer forlater ham, lokker Elmer til å kle seg i kvinneklær; høye hæler, parykk og leppestift. Elmers nye utseende gir ham oppmerksomhet fra andre menn, som gale av begjær forfølger Elmer. En forvirret Elmer spør så snøvlete «Har dere jenter noensinne hatt en opplevelse som dette?» Tegnefilmen slutter med at den langørete og skallete blir gjenforent og Snurre erklærer «Jeg bare elsker den mannen!».

Til tross for filmindustriens felles kode for å bannlyse «seksuelle pervensjoner» i 1934, tror Sartin at Snurre Sprett unngikk sensorenes oppmerksomhet på grunn av det faktum at han opprådde i tegnefilmer. Som tegneseriefigur kunne Snurre nyte «en frihet til å overtre samfunnets normer» og som sådan gå hinsides normale roller. En måte han hadde moro med var å ikke være maskulin på en konvensjonell måte.

I tillegg til de nevnte tegnefilmtitler, Sartin trekker frem andre med klare over- og undertoner av homoseksualitet: *What's Cookin', Doc* (1944, hvor Snurre er Carmen Miranda), *Hair-Raising Hare* (1949, Snurre er frisør for et monster), *Mississippi Hare* (1949, Snurre som oppdollet sørstatskvinne og nesten blir gift med sin motstander), *Hillbilly Hare* (1950, Snurre i hillbilly-drag – tenk på Garlic Girls som Snøfte Smith, eller omvendt!) *Rabbit of Seville* (1950, hvor Snurre og Elmer ender opp som gift, og Elmer som brud), *Rabbit Seasoning* (1952, hvor Snurre er utkledd som jegerinne), *Water, Water Every Hare* (1952, atter frisør for et monster), *Hare Trimmed* (1953, Snurre blir nesten gift med Elmer), *Bugs Bonnets* (1956, Snurre blir endelig gift med Elmer, og filmen slutter med replikken «Du skjønner, jeg har alltid ment at det hjelper en film å ha en romantisk slutt.»).

Eric J. Savoy, professor i engelsk på Universitetet i Calgary, deler studiegruppens konklusjoner. Savoy peker på *The Rabbit of Seville* som en «krysning av maskuline og feminine tegn». George Chauncey, professor i amerikansk historie, betrakter studiegruppens funn som «fenomenale».

Warner Bros., selskapet som har produsert tegnefilmene, ved Barbara Brogliatti, senior visepresident, avviser på aller mest bestemte at tegnefilmene skulle ha et skjult homofilt innhold.

«Jeg antar disse folkene spøker... Hele antagelsen er fullstendig absurd,» sier Brogliatti. «Komikere gjennom tidene har kledd seg ut i klær fra det motsatte kjønn for komiske grunner, fra Milton Berle til Judy Garland til Dustin Hoffman til Carol Burnett til Jack Lemmon. Om det å kysse en annen av samme kjønn gjør deg til homse, da antar jeg hele verden er homofil. Og med alle de vitale spørsmål som menneskeheten møter i dag, vil jeg anbefale homsenes og lesbenes studiegrupper til å tenke over sine prioriteringer.»

Hank Sartin tror det allerede i lang tid har vært vanlig å se disse tegnefilmene og bekjenne seg til denne fortolkningen i de homoseksuelle miljøene, er det nytt at seriøse akademiske miljøer har fått interesse på grunn av økningen av homofile studier på høyere læresteder.

Siden Snurre Sprett tross alt er en tegnet, ikkeeksisterende figur, er det vanskelig å få en klargjørende kommentar fra den det angår.

Artikkel av Finn Bjørklid

BATMAN

– EN PEDERAST?

I nyere tid har det i USA vært tendens blant åpne homofile å avsløre skjulte homofile, særlig om de sistnevnte er berømte eller noenlunde kjente.

Det er til det beste for de avslørte, og til det beste for det homofile miljøet, mener homse-aktivistene. Ikke uten grunn er denne militante politikken omstridt både hos skjulte som forlengst åpne homser. Individuelle valg ofres for det kollektive beste. I Norge har vi f.eks. hatt en stortingspolitiker og en sentral ungdomspolitiker som selv har valgte å stå frem. Ingen av dem overlevde neste valg.

Helt nylig har Snurre Sprett blitt avslørt. Han er *out*, som amerikanske homse-aktivister sier. I TEGNs moderblad, gamle *Tekst & Tegning*, var det en skribent som benyttet seg av dekknavnet Snurre, og han *er* homse, så kanskje er det noe i det? Eller var navnet bare en tilfeldighet, og kun signaliserte at det gikk rundt (snurret så og si) for en? I et intervju med (hetroseksuelle) Robert Crumb i TEGN 3/89, nevner han en barndomserindring hvor han var seksuelt tiltrukket av tegneseriefiguren Snurre Sprett. Kan man bli forledet? Kan man lese inn seksuelle preferanser, som kanskje er der, som kanskje ikke er der, og som kanskje er hos en selv?

Tegneseriefigurer er ikke reelle skikkelser, selv om de kan være både viktige og reelle for leseren. De er streker på papir. Tegneseriefigurer lider ikke og kan ikke få emosjonelle skader av pressens skriverier, men tegnere og forlag kan. De kan gå til injurierettsak. Ikke fordi de frykter ryktet sitt, men fordi de er redde for inntektene sine. Det er

nettopp derfor det i lang tid har vært tradisjon for tegneserietegnere å leke med rollene, og da særlig de seksuelle rollene til *andres* tegneseriefigurer. Grensen mellom radikalt opprør og barnslig ertelyst, herunder satire, har alltid vært tilstede blant tegneserietegnere. (Se TEGN 2/92) Tegneseriemiljøet selv har vært de første til å sette sunne og friske spørsmål ved tegneseriefigurers hemmelige nattliv.

Wallace Woods plakat for det radikale satiremagasinet *The Realist* er blitt berømt. Her gjør Disneys tegneseriefigurer alt det de ellers aldri fikk lov til å gjøre. Og Walt Disney er stor og mektig, og ingenting er morsommere enn å erte nettopp dem, slik da undergrunnsbladet *Yellow Dog* ga Mikke Mus et høyst nødvendig seksualliv, eller nærmere vår tid og geografiske region da Donald Duck, unnskyld *Arne Anka*, fikk både alkoholtørst og Bellman.

Mindre sunt og friskt er det kanskje når psykologer leser tegneserier slik psykologer driver samfunnspolitisk hjernevask. Tegneserielesende psykologer har alltid hatt like store vikarierende motiver som tradisjonelle norske EU-motstandere: de finner ikke ut at Batman er homofil for at de kan bidra med noe interessant om Batman-seriene, eller Batman som figur, eller Batman-tegnerne, eller de som leser Batman, men fordi de vil fortelle at det å lese Batman er sykt, fordi homofili er sykt, fordi tegneserier som sådan uten unntak er sykt!

Den amerikanske psykologen Fredrick Wertham fikk verdensberømmelse for sitt anti-serie-korstog på femtitallet for nettopp å fremme overstående ideer, og fikk gjenklang og disipler også i Skandinavia, f.eks. den suspekte svensken Nils Bejerot, professor i sosialmedisin.

Men mon tro om Fredrich Wertham har rett? Indisene finnes: Batman som Bruce Wayne er en rik ungkar og er verge til en gutt som til og med heter Dick. Wertham mener dette forholdet er «psykologisk homoseksuelt» og at forholdet er pederastisk, altså mellom en moden mann og en mindreårig gutt. Batman er tildekket, mens Dick, som Robin, har nakne ben. Fortellingene er ofte meget anti-feminine. Den kvinnen som opptrer oftest er Kattekvinnen, som stort sett hater Batman. Tegneserienes moral er at «vi menn må holde sammen.»

Når Batman blir skadet i nummer 7/1964 bekjemper Robin kriminalitet sammen med Supermann. Batman følger med på en fjernsynsmonitor og blir sjalu på Robins nye forhold til Supermann, og senere konfronterer Robin: «Vil du heller være et team sammen med Supermann enn med meg? Det må være mer spennende for deg?» Men Robin forsikrer ham: «Å, det var morsomt for en stund, men det er ikke det samme som å jobbe sammen med deg, Batman. Gosh! Du har lært meg alt jeg kan. Vi vil alltid være et team.» Og Batman konkluderer: «Selvfølgelig vil vi det. Ingen vil se slutten på Batman og Robin!»

Så blir en ny figur introdusert i Batman-serien, Batwoman, og Robin utbryter: «Gosh! Hva skal det bli med meg nå?» Og senere når han skal legge seg til å sove: «Bruce er sannelig begeistret for Cathy! Hva om han forelsker seg i henne og gifter seg? Vil det ødelegge vårt partnerskap?»

I en annen serie (*Bride of Batman*) vil myndighetene at Batman skal gifte seg med en kvinnelig journalist ved navn Vicki Dale for at ikke shahen av Nairomi skal gjøre det. Batman aksepterer nølende: «Ålreit, jeg skal gjøre det, men bare på grunn av alvoret i verdenssituasjonen!» Når Batman blir avbildet når Vicki kysser ham ser han heller ikke særlig begeistret ut. Og når hun omfavner ham viser tankeboblen: «Jeg vil ha vært mye lykkeligere på jakt etter en morder!»

Da ekteskapet til slutt ikke blir noe av, skåler Batman og Robin med hvert sitt glass med melk (!) og Robin sier: «Wow! Det var sannelig tett på!»

Det er så man blir overbevist selv. Men om man holder hodet litt kaldt og tenker over at Batman-serien stort sett ble lest av gutter i 11-12 årsalderen, altså før puberteten, er det vel ikke underlig at gjennomgangstonen er anti-feminin? Og at serien dyrker kameratskapet, selv om det er mellom en eldre mann og en yngre gutt (et scenarium som var svært vanlig i mange amerikanske superhelt-tegneserier)? Det er vel derfor kameratskapet synes så attraktivt?

På den annen side: Fredrich Wertham siterer en ung homofil: «Da jeg var 10 eller 11 fant jeg mitt seksuelle begjær i tegneseriene. Jeg tror jeg plasserte meg i Robins posisjon. Jeg ønsket å ha et forhold til Batman. Jeg husker første gangen jeg kom over en side som nevnte den hemmelige Bathulen, og tanken om at batman og Robin levde sammen og mulig hadde et seksuelt forhold dukket opp... Jeg følte at jeg gjerne skulle ha likt å bli elsket av noen som Batman eller Supermann:»

So what?

Det er altså tre grupper som ser seg tjent med å «avsløre» tegneseriefigurer: Tegneseriemiljøet selv, psykologer/tegneseriehatere og det homofile miljøet. Alle har ulike grunner. Kaniner er kjent for å være hyperseksuelle og TEGNs skribent finner sant og si begge siders syn, både pro et contra, like overbevisende. Å lese bilder er som å lese skrift. Med skrift leter vi etter det «som står mellom» linjene. Bilder synes mer opplagte, det sies at de ikke kan lyve; de er (viser) hva de er (viser). Men et bilde forteller mer enn tusen ord, heter det. Et bilde har dermed (eller *kan* ha) flere dybder enn sentralperspektivet. Det kan finnes noe mer enn hva vi ser.

En annen konklusjon kan vær: Det bør være en selvfølge at homofile har en selvsagt rett til forbilder, gjenklang og bekreftelse av egen seksualitet i den smale kunsten såvel som i populærkulturen slik hetroseksuelle allerede har. Indisier er ofte være meget overbevisende, og til og med underholdende. En annen ting er at homofile miljøer *alltid* har likt å projisere homofil seksualitet på historiske og faktiske som fiktive, litterære skikkelser, enten det finnes rimelig grunn eller ikke. Man kan minne på, med fare for å trampe på ømme tær, at homser ikke har større klarsyn til å fortolke enn heteroseksuelle. Den som skriker ulv, og i dette tilfellet homse, i titt og utide står alltid i fare å ikke bli tatt alvorlig. Men det er bare en psykolog av Fredrich Werthams kaliber som tror verden er syk om det finnes en homofil tegneserie. Et liberalt samfunn vil akseptere det som et kosttilegg med vitaminer.

Og Batman, hva med ham?

Den pederasten? Jeg leser ham ikke mer.

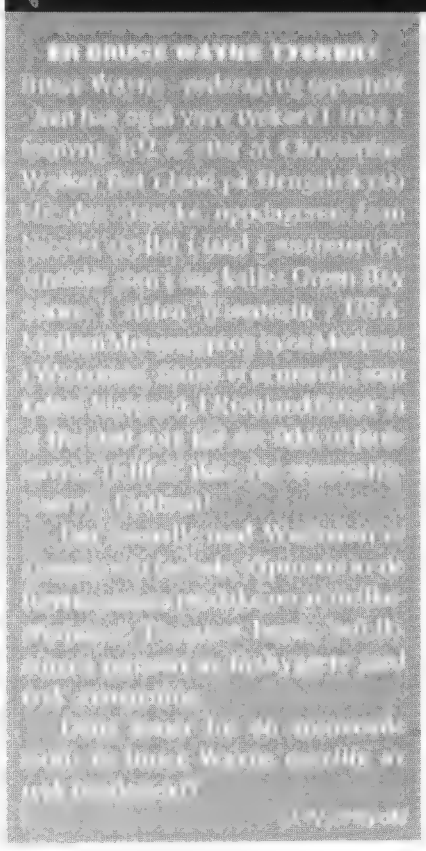

Tegneserien og Herodot

4: FIKSJONENS HISTORIE

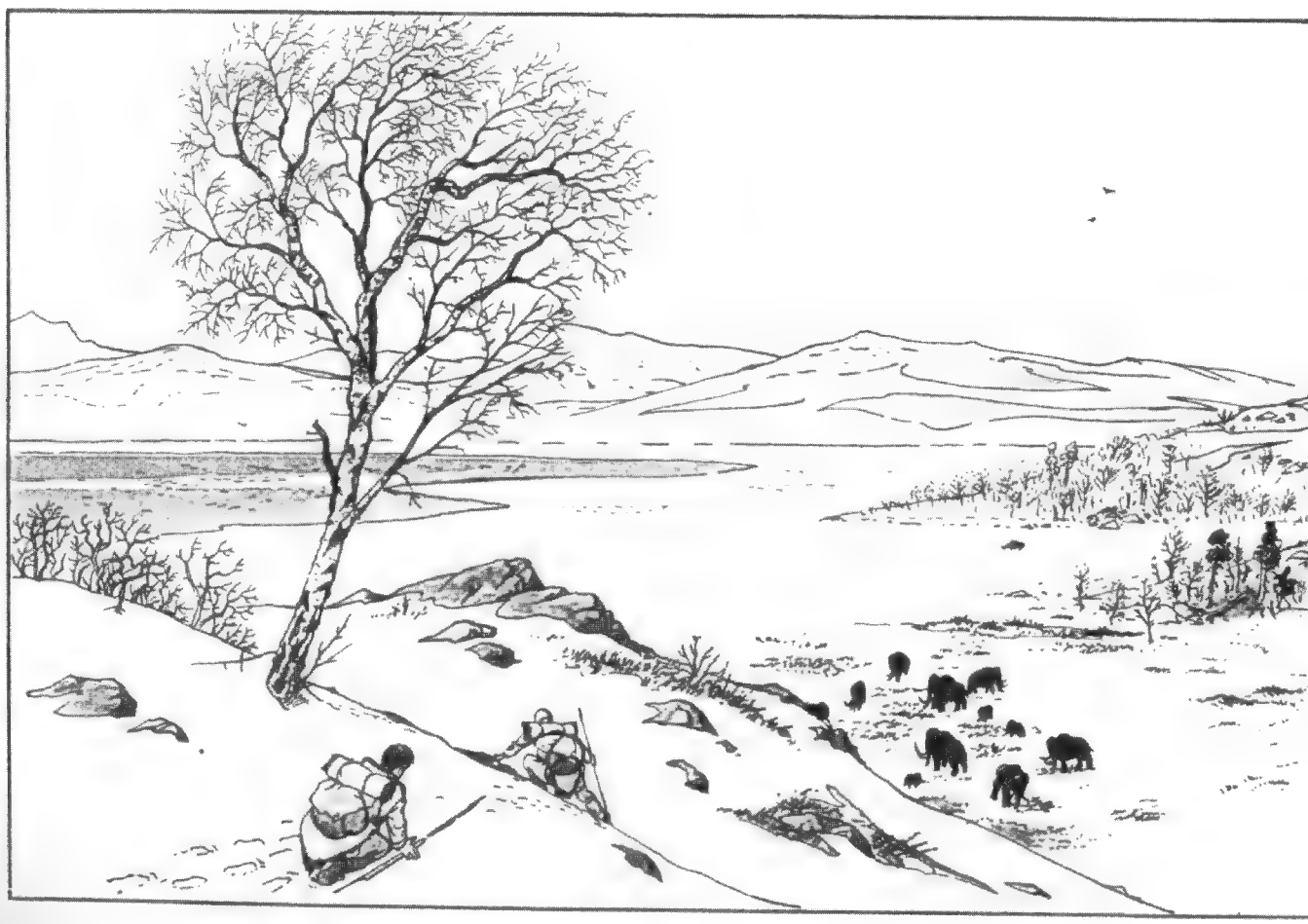

DEN STORE SAGA

Tenk deg en verden - nesten som vår. Glem heftenes rutete bilder. Gå hinsides cellulosen. Nye og gamle tanker møtes. I fortiden. Tenk deg en verden. Se den.

Tenk deg en ødemark. Snøbelagt. For 35 000 år siden. Landskapet er ikke helt uten liv. Neandertalerne vandret på jorden, som de hadde gjort i minst 60 000 år. Og vi møter et nytt folk - Cro Magnon. Med disse kom nye jakt-teknikker, og vi står foran et nytt trinn i menneskets historie. Dette var tiden for små, nomadiske jakt-kulturer - innvevd i naturen gjennom mystiske ritualer. Samtidig ser vi et gryende herredømme over naturen - selv mammuten må gi etter for det nye folkets jakt-teknikk.

Et annet sted: en mann triller på hjul.

Tiden går. Menneskene samler seg i stadig mer omfattende samfunn. Vår kunnskap om de første sivilisasjonene er spinkel, men noe vet vi. La oss starte i Egypt.

Sivilisasjon

Omtrent 1350 f.v.t. Med reiseberetningene til en ung dame har vi kunnskap særlig om Egypt, men også andre kulturer rundt Middelhavet. Tenk deg en urolig tid for Europa, men også en brytningstid i positiv forstand. En gryingstid for kultur og utvikling, med tiltagende handel. De ulike sivilisasjonene var adskilte - båt var eneste effektive kommunikasjonsmiddel. I de etablerte by-sentra knyttes det storpolitiske spill sammen. Særlig kjenner vi godt til konflikten i Egypt mellom farao og presteskap.

Hopp i tid. Vi forflytter oss nordvest, til Romerriket. Omkring 50 f.v.t. hadde romerne lagt hele den siviliserte verden under seg. Dvs. nesten. Enkelte holdt stand overfor erobrernes uniformering. Disse edle forsvarere av selvråderetten bor i en liten landsby på Gallias vestkyst, og holder romerne på avstand takket være en mystisk styrkedrikk. Det eneste de frykter er gudenes vrede. Romerne tilstrebet orden, og skapte det.

Imidlertid var styret i regionene dekadent, og deres krigere hadde lav disiplin. De to største heltene i gallerlandsbyen reiser rundt i verden, og vi møter heroiske motstandsmenn i Spania og Storbritannia, og vi tas også med til et helt nytt kontinent - det amerikanske.

Det er store hull i vår viten om fortiden. Ikke minst er det vanskelig å tidfeste kildene. Vi må ta et sprang på henimot 1000 år før vi begynner å få gode kilder. Som en parentes: visstnok kom gudene til jorden et eller annet sted i Norden før tusenårskiftet..

Naturtilstand

Plutselig eksploderer nedtegnelsene i antall og bredde. Dette er det føydale rom, og kan plasseres i tid omtrent mellom år 1000 og 1750. Tenk deg en tid hvor bysentra etableres. En samfunnsordning som var uløselig knyttet til visse religiøse forestillinger. En hierarkisk samfunnsordning, som er forskjellig fra de tidligere klasseskiller ved å ha flere ledd og å være uomtvistelig. Og - ikke minst - store øde landskap hvor sivilisasjonen ikke finnes, og naturtilstanden råder.

La oss først se perioden i fugleperspektiv: I bakgrunnen - og på mange måter uvesentlig - er underklassen, som strever for det daglige opphold. Øvrighetspersonene lever dekadent, med mye vold og horing. Mennesket portretteres som et primalt driftsvesen. Tidens konflikter knyttes til byene, men jakten for å avklare dem skjer gjerne i øde områder. Kildene avviker på et viktig område. Mest utbredt er de som skisserer en hobbesk naturtilstand; en alles kamp mot alle, hvor kun de sterkeste klarte seg. Den andre retningen vektlegger tidens høviske kultur. Denne romantiske fremstillingen er lik Rousseaus bilde av mennesket i et ordnet samfunn. Disse to tilstander finnes side om side.

Vår kunnskap om perioden knyttes til fire steder: Europa, Japan, Amerika og havet.

Motstående side:
Det nya folket (Winquist): Før-sivilasjon - slik begynte det.
Over:
Det nya folket (Winquist): Hør - sagaen begynner...

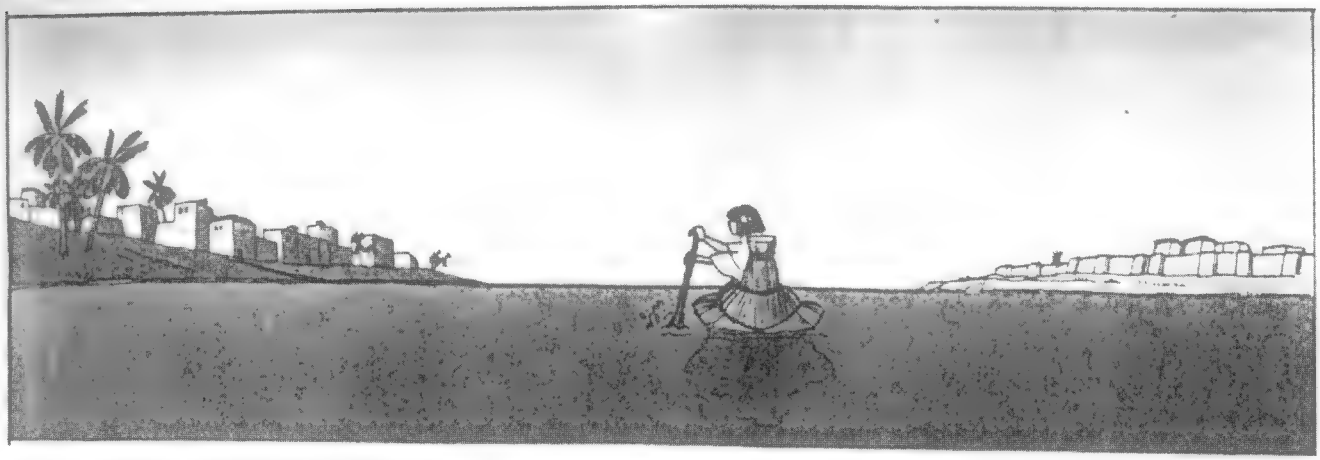

Riddere

Europa. Sivilisasjonens oppkomst, men kontinentet møtte mye motstand - det være seg mystiske krefter eller krigere fra andre land. Vi følger personer over store områder. Ofte treffer vi på en valiant prins som er kanskje den viktigste beskytter av de europeiske høviske idealer. Alene eller sammen med andre tapre riddere beskytter han vår sivilisasjon mot primitive folkeslag. Han bringer også europeisk kultur ut til andre deler av verden. Det er vanskelig å tidfeste hans virke nøyaktig.

Pesten var en stor tragedie for Europa. Det nordlige landet Norge var på denne tiden en utpreget bondekultur, og tilknytningene til internasjonal handel var i startfasen. De spredte samfunnene hadde liten kontakt seg i mellom. Dette var en religiøs brytningstid, med kristendom, samisk tro og hedensk tro side om side. Folk søkte å innordne seg kristendommens bud om pietisme. Imidlertid var begjæret der - etter kvinner og rikdom. Av og til blir begjæret for sterkt - det ender med drap. Pesten grep om seg, og hele landsbyer døde ut. Misnøyen rettes mot syndebukker - og det er en prøvelsens tid. Hvor det mystiske fortonte seg virkelig.

Europa viste seg fra en mindre lys side. I motgang søker man etter syndebukker. De tiltagende jødeforfølgelsene er et uttrykk for dette. I mørkets ly fikk også den religiøse dogmatisme utfolde seg. Med inkvisisjonen ble overgrep mot opposisjonelle satt i system. Ikke minst var det et uttrykk for menns overgrep mot kvinner.

Været på denne tiden var dårlig. Det regnet ofte. Når det gjelder demografi: nesten bare folk i alderen 20 - 40 år. De eldre var i all hovedsak gyselige gamle koner.

Perioden var en latent krigstilstand. Vi vet lite om politikken bak. Det vi ser er hvordan slike tilstander artet seg for menneskene, og hvilken begrepsverden de beveget seg innenfor. Omreisende gjøglere som opprettholdt Kulturen. Også skurker rekte rundt. Mot slike rendyrkede, sort-hårete skurker blir vanlige mennesker drevet til ekstreme handlinger. Endog drap fordi situasjonen krever det. Det var en tid for overgrep mot folket.

Datidens intellektuelle - prestene - søkte å stenge seg ut i fra omverdenen. De ville leve isolert med sine avskrifter og teologi. I dette landskap støter vi på flere reisefølger. En ridder og hans væpner flakker rundt på søken etter hans hjemlands marker - og mot til å dra dit. Et annet reisefølge er en buddhistisk munk og hans væpner. I bakgrunnen for reisen ligger konflikten mellom katolsk og protestantisk tro. Deres reise er en inn i tidens religiøse fanatisme, med eksorsisme og satanisme. Det mest eiendommelige følge vi ser i denne verden består av en ridder, en gutt og en jente. I sitt skumringsland - mellom sol og måne - møter de prøvelser endog fra skapninger som ikke lenger finnes.

Noen av våre fragmenter forteller om enkelte italienske bystater hvor kapitalismens kime ble sådd. Her finner vi en mer ordnet samfunnsform med bl.a. rettsvesen. Det var imidlertid kirken og den verdslige øvrighet som styrte etter sine interesser. Her ser vi at klasseinteresser krystalliserer seg.

Andre steder

Japan. Samuraier i stedet for riddere - ellers er lite annerledes. En voldsom tid - med kamp mellom ulike keiser-klaner. Personene bekjenner seg til en noe rar utgave av Buddhisme, og de virker svært moderne i språk og tanke-sett. Mer enn i Europa løses konfliktene med gigantiske slag hvor de ærerike samuraier ofrer alt for sin herre. Som i Europa var folk flest mest opptatt av å få mat og hus. Fra landsby til landsby vandrer en ensom kriger med et lite barn.

Amerika. I løpet av 1500-tallet etablerte spanjolene seg på det amerikanske kontinent. Kildene forteller om innfødte kulturer før dette - kulturer preget av velstand og kontakt med overjordiske vesener. Indianerne var et folk som levde i pakt med naturen. Europeerne skapte kaos i paradis. Med tvang ble den europeiske kultur etablert. Dette la grunnlaget for en langvarig konflikt mellom indianere og nybyggere.

Etterhvert som europeisk kultur blir etablert, blir det mer og mer klart at den er områdets sentrum. Kanskje var endog disse samfunnsdannelsene berettiget - midlene til tross. De europeiske samfunn måtte bygge kraftige forsvarsverk mot indianerne. Ofte blusser konflikten opp i åpen konfrontasjon, men de hvite holder stand. Nybyggersamfunnene var typiske bonde-kulturer, og preges av en puritansk livsanskuelse. En beretning fra New Canaan viser imidlertid at dette - navnet til tross - ikke var et nytt paradis. Dobbeltmoralen er påfallende. Spesielt ille er prestestanden, som forgriper seg på unge jenter.

Havet. Siste del av denne perioden var piratenes tid. En tid for overfall på det åpne hav - og angrep mot bosetningen langs kysten. Å beskytte rikdommene og de skjønne fruene mot disse skurkene, krevde innsats av noen tapre menn. Menn som tålte presset og alene overvant piratene.

Revolusjon

Med dette forlater vi det føydale rom. En gryende industri så vi allerede innen det

føydale rom, og mot epokens slutt måtte føydalismen som politisk ordning vike til fordel for adelens orden. Denne blir raskt avløst av store sosiale omveltninger.

Tenk deg en tid for fornuft - en tid for revolusjon. Gjennom noen omfattende dagboksnotater til en ung kvinne, nedtegnet under en lengre båtreise, kjenner vi til meget av det tankegods som var gjeldende i rasjonalismens periode. Det var tanker om frihet, om likhet og om brorskap. Imidlertid ble den første revolusjonen ikke for folket. De sosiale skillene var der fortsatt. Gjennom en annens røde øyne ser vi februar-revolusjonen i 1848 komme.

Europa ekspanderte stadig. Når vi følger denne ekspansjonen er det treffpunkt med andre verdensdelers kultur. Afrika er et område med stamme-kultur og primitive samfunnsformer. Ingen overgår imidlertid slavehandlernes brutalitet. Bortimot ett hundre år senere er slavehandelen borte. Europas operasjoner i Afrika er likevel ikke over. Et eksempel vi har klare kilder om er Alger-trekanten og Frankrikes forhold til dette området. Med militær makt søker franskmennene å opprettholde sine maktposisjoner. I intimsfæren søker en mann etter kjærligheten, og henkastes i pasjonenes vold. I Afrika kollapser den vestlige rasjonalitet.

Tilbake i Europa. Opplysningstiden er over - tilbake står dens samfunnsprodukt. Sentrum for industrisamfunnet er Storbritannia. Vårt kildemateriale om de industrielle prosesser er spinkelt. Vi vet mer om samfunnsforholdene. Tenk deg en by hvor svovelrøyken har lagt seg. Overklassen har legitimert sin rett til undertrykkelse gjennom lover og regler. De sosiale skillene er ekstreme. Prostitusjonen florerer, og folks liv består stort sett av arbeid, sex og alkohol. En mystisk massemorder er løs. Og det er en tid for drømmer.

Kveg og revolvere

Det ville vesten. Tenk deg et land med håp. I løpet av 1800-tallet gjennomgikk USA en intens settlerfase, enorm oppkomst av jordbruk, borgerkrig og industrialisering.

Nybyggerne presset seg vestover. Mot det gylne California. Reisene og forsøk på å slå seg ned møtte mange prøvelser - ikke minst fra indianere og naturen. Enkelte tok til seg indianernes levesett, og slo seg ned med familien i ødemarken.

Kvegdrift var den viktigste næringsveien. Kvegpasserne var dyktige ryttere og revolvermenn. Og det var nødvendig. Her hersket ingen lov eller orden - med unntak av de få sheriffer som klarte å holde seg i live. Det berettes om en slik legendarisk marshall som var dyktig nok til å klare seg. En ensom ulv som dro rundt - med alkohol og sporadiske kvinner til trøst.

Det var en konflikt mellom mindre, uavhengige rancheiere og store oppkjøpere. Ofte ble de små presset til å innordne seg. Men vi vet også om hvordan en rødlugget revolvermann greide å skyte vett inn i de store profittører. Dette var en kamp for den private eiendomsrett, for de selveiende bøndene som bygget landet.

På 1860-tallet var det borgerkrig. Årsaken var slaveri - som nordstatene avskaffet, men som de i sør ville ha. Vi ser omfattende slag, og store påkjenninger for vanlig folk som måtte avgi mat og utstyr. Det var en kamp mellom dyktige generaler, og enkelte menn som på egen hånd gjorde sitt til det som ble Historien. En

Motstående side:
Øverst: *Nofret (Bech): Sivilisasjonens oppkomst - i siv-båt ned Nilen.*
Nederst: *Prins Valiant (Foster): Scener fra høvisk middelalder.*
Denne siden, til venstre: *Red Kelly (Hermann & Greg): Et ikke så vilt vesten?*
Til høyre, øverst: *Wind of Gods (Adamov & Cothias): Føydaltiden som kamparena.*
Nederst: *Peter Pan (Loisel): Under industrialismens røyk.*
Neste side: *Isens Dæmon (Tardi): På vei mot en kjernesunn fremtid.*

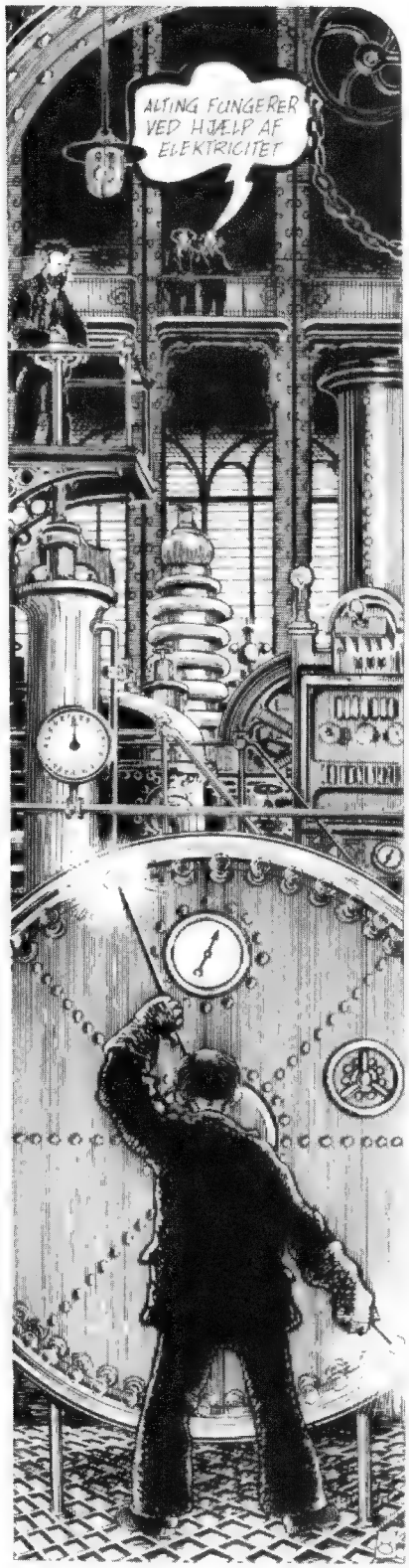

som går igjen i flere av våre kilder, er en mann fra sørstatene som av rettferdighetssans dro over til nordstatene. Han var tapper og svært dyktig. Mang en gang reddet han troppene. Men hans rettskaffenhet gjaldt også indianerne, og mot dem sto både nord- og sørstatene. Krigen ble et stort tap for indianerne. Det fortelles også om en løve av en mann i sørstatenes rekker. Så og si alene hånte han nordstatenes tropper ved å trenge igjennom de best befestede byer og sprenge deres kruttlager.

Etter borgerkrigen merker vi en overgang fra det tradisjonelle cowboy-samfunnet til industrisamfunnet. Jernbanens fremmarsj står som et symbol for denne overgangen. Denne utviklingen gikk på bekostning av mye som bonde-kulturen sto for. Jernbanens menn var suspekte spekulanter, med andre ord en trussel mot den enkeltes uavhengighet.

Verdens ende?

Europa før den første verdenskrig. Tenk deg en verdensordnings siste dager. Det mystiskes siste krampetrekninger før moderniteten tar over. Merkelige hendelser innrapporteres fra Barentshavets isøde. En vitenskapelig ekspedisjon sendes ut. Et annet sted: Over de salte hav reiser en gåtefull sjømann, ofte med en enda mer mystisk russer på slep. I Paris observeres forhistoriske øgler, og mystiske menn møtes. På havet forsvinner båter. Rasjonalitet møter irrasjonalitet i en streben etter å få hele verden under vitenskapelig kontroll. Man søker endog å fravriste kristendommen dens myter, ved å grave frem Pontius Pilatus' rettsprotokoller som har Jesus' opprinnelige vitnesbyrd. Men det finnes fortsatt sterke krefter som holder fast ved det eventyrlige. Til tragedien kommer.

Tenk deg en slagmark. Åtte millioner drept - tretti millioner såret. Drapene var blitt industrialisert. Alt skulle beherskes - og dermed kom alt ut av kontroll. Dette var en krig i nærbilder. De eneste som hadde noe heroisk ved seg, var luftens baroner. På jorden var det hele en saus av gjørme, blod og død. En groteskt uutholdelig situasjon. Meningsløst. I England ønsker en ung mann å ikke være en del av galskapen. Han blir utstøtt av alle, og til slutt innkalt gjennom allmenn mobilisering. Han blir drept.

Tenk deg en tid mellom to kriger. En tid med to verdener - den vanlige og en underverden. Både i USA og i Europa er det nedgangstider. De sosiale konfliktene presses frem i en tid for arbeidsløshet, rasemotsetninger, suppestasjoner og streiker. I Frankrike vikles en ung mann inn i konfliktene når han ved et uhell dreper en politimann under en streik. I USA mobiliserer folk til hungermarsjer. For arbeidsfolk rammer motgangen ekstra hardt - de rike klarer seg alltid. Men også i disse nedgangstider strever folk seg fremover. På en livsløgn - eller er det livskraft?

Byen - dette uttrykk for moderniteten - komprimerer alle tilværelsens former. I skyggen av de høye hus - i underverdenen - tar gangsteroppgjørene plass. En tid for rakett-menn og kyniske revolvermenn - med nattklubbene som kulturelt uttrykk. Og blues. En verden lik det føydale rom - bare komprimert og mer moderne i formen. Den sterkestes rett vil nå si den rikestes rett. En verden med høy innsats - og ditto gevinst eller tap. En verden befolket av fantaster - det være seg kyniske skurker eller psykotiske helter.

Da og nå

Tenk deg nok en tragedie. Den vestlige sivilisasjon kastet ut i en ødeleggende krig på grunn av et folk og en førers stormannsgalskap. Krigen er en blass kopi av den forrige. Slagmarkene er mindre blodige. Likevel ser vi gjennom fangetransporter og enkelte slag i Russlands isøde at dette var en tid fylt av lidelser. Tyskernes grusomhet var stor. Dette var også en tid for helter. Ekte soldater - særlig fra Amerika og England - var ikke redd for å dø på ærens mark. Men som oftest unngikk de det med kløkt og dyktighet. Det skal mange tyskere til for å stanse en sann alliert helt. Det var slike enkeltpersoner som brakte seieren i land.

På hjemmefronten trenger krigen seg inn i folks dagligliv. I de områdene tyskerne okkuperte - som Danmark - prøvde man å få ting tilbake til det normale, men det var vanskelig. Flere steder ble motstand organisert - både militær og sivil. I alle fall: hvordan skal alminnelige folk leve i så ualminnelige tider? Vel, folk forelsker seg, gjør karriere osv. Men krigen ligger som en hovedperson i deres liv. I ly av krigen virrer en detektiv rundt i Frankrike på jakt etter et hus og en morder.

Klassekonfliktene fra mellomkrigstiden er her fortsatt. Det er de som ivrer mer enn andre etter å komme tilbake til det normale. Vi må stå sammen - men noen mer enn andre særlig de med økonomisk fortjeneste for øye. Dette er en tid for å skape uavklarte konflikter - og motiver for hevn.

Med slutten av andre verdenskrig er vi over i vårt moderne samfunn. Kildene gir kun små parenteser for den videre utvikling, som kolonienes frigjøring, Vietnamkrigen - og jappe-tid. Tenk deg, fra fortid til nåtid.[1]

WHAT THE HELL' S THE HOLDUP ?
FIGHT AGAINST DUMPING OF MILK WHILE BABIES STARVE!
WE WANT BREAD, NOT CRUMBS
GIVE US WORK
OH, MY GOD...

Noter og kilder

Note

1) Et optimistisk forsøk på å sammenfatte de fiktive historiske tegneseriers verdensbilde. Det som er skrevet er på ingen måte uttømmende, men sier noe om de prioriteringer som er gjort når man skal fortelle en historie såvel som Historien.

Seriografi

Philippe Adamov og Patrick Cothias: Wind of the Gods *(Tundra, USA 1992)*
Claude Auclair: Flammetreets blod *(Semic, 1986)*
Sussi Bech: Nofret *(Carlsen, Danmark 1986ff)*
Jordi Bernet og Sanchez Abuli: Torpedo *(Semic, 1990)*
Bignon og Vidal: Alle elsker foråret *(Interpresse, Dk 1988)*
Francois Bourgeon: Skumringens Venner *(Cappelen, 1988-90)*
Bourgeon: Vindens Passasjerer *(Cappelen, 1986-87)*
Anna Brandoli og Renato Queirolo: Rebecca *(Carlsen, Dk 1986)*
Dan Burr og James Vance: Kings in Disguise *(Kitchen Sink, USA 1990)*
Eddie Campbell og Alan Moore: From Hell *(Tundra, USA 1992ff)*
Derib: Buddy Longway *(Semic, 1979-80)*
Derib: Han som blev født to gange *(Carlsen, Dk 1991)*
Dimitri: Krig! *(Semic, 1993)*
Will Eisner: Hawks of the Seas *(Kitchen Sink, 1986)*
Eisner: Livskraft *(Semic, 1987)*
Lars Elling og Bård Enoksen: Dårenes formynder *(Cappelen, 1993)*
Jacques Ferrandez: Djemilah *(Cappelen, 1988)*
Harold Foster: Prins Valiant *(Thule Forlag, 1993ff)*
Franz: Timok *(Semic, 1989)*
Jean Giraud og Jean Michel Charlier: Blueberry *(Semic, 1988ff)*
Johnny Hart: BC, *bl.a. i Humorparaden (Semic, 1994)*
Russ Heath og Doug Murray: Hearts and Minds *(Marvel, USA 1990)*
Hermann: Tårnene i Maury-skoven *(Carlsen, Dk 1986ff)*
Hermann: Comanche *(Carlsen, 1991)*
Mikael Holmberg: Kunsten å gå i baret *(Cappelen, 1993)*
Daniel Hulet og Jan Bucquoy: Ærens veier *(Cappelen, 1988)*
Jeronaton: Kvinnen fra stjernene *(Semic, 1983)*
Andre Juillard og Patrick Cothias: Spurvehøgen *(Carlsen, Dk 1987-93)*
Orla Klausen: Rakkertøsen *(Carlsen, DK 1984-86)*
Goseki Kojima og Kazuo Koike: Lone Wolf and Cub *(First, USA 1986-91)*
Hans Kresse: Indianerne *(Carlsen Comics, Dk 1976-82)*
David Lloyd og Jaime Delano: Nightraven *(Marvel, UK 1992)*
Regis Loisel: Peter Pan *(Carlsen, DK 1992)*
Peter Madsen m.fl.: Valhall *(Semic, 1987ff)*
Milo Manara og Hugo Pratt: Indian summer *(Cappelen, 1986)*
Michetz og Bosse: Kogaratsu *(Interpresse/Carlsen, Dk 1988ff)*
Morten Myklebust: Christopher Young *i Mix (Semic, 1990)*
Ernst Vevle Olsen og Kjell Hallbing: Morgan Kane *(Semic, 1988)*
Bjørn Ousland og Eirik Ildahl: Solruns saga *(Bladkompaniet, 1988-93)*
A.H. Palacios og J.P. Gourmelin: Mac Coy *(Semic, 1978-80)*
George Pratt: Enemy Ace: War Idyll *(DC, USA 1991)*
Hugo Pratt: Corto Maltese *(Cappelen, 1986-90)*
Raives og Warnauts: Congo - et spil om kroppe *(Carlsen, Dk 1989)*
Redondo og Muro Harriet: Heksens mærke *(Bogfabriken, Dk 1986ff)*
Niels Roland, Henrik Rehr og Morten Hesseldahl: Danmark besat *(Carlsen, DK 1990ff)*
Emiliano Simeoni og Serge LeTendre: Takuan *(Semic, 1989-91)*
Peter Snejbjerg og Morten Hesseldahl: Den skjulte protokoll *(Carlsen, Dk 1991)*
Dave Stevens: Rocketeer *(Semic, 1992)*
Jacques Tardi: Isens Dæmon *(Carlsen, Dk 1983)*
Tardi: Adeles utrolige eventyr *(Semic, 1986)*
Tardi: Farvel Brindavoine *(Carlsen, Dk 1984)*
Tardi: Stasjonsgata 120 *(Cappelen, 1988)*
Bo Torstensen: Sammen vi stå *(Bogfabriken, Dk 1988)*
Rene Goscinny og Albert Uderzo: Asterix *(Hjemmet, 1969ff)*
Vink: He Pao *(Cappelen, 1987)*
Pierre Winninger: Evergreen *(Carlsen, Dk 1983-85)*
Jan-Åke Winqvist: Det nya folket *(Carlsen, Sverige 1990ff)*
Yslaire og Balac: Sambre *(Carlsen, Dk 1987-92)*
Diverse: Familien Flint *(Semic, 1976-83)*
Diverse: Kamp-serien *(Se-Bladene, 1964ff)*

Bildetekst:
Øverst: *Dårenes formynder (Elling/Enoksen): Underverden: formyndere og forbrytere.*
Nederst: *Kings in Disguise (Burr & Vance) Mellomkrigstid: Nød og streiker.*

Jason og det gyldne sinn.

TEGN er i dette nummeret stolte av å kunne presentere den første fjerdedelen av et ikke fullført album laget av John Arne Sæterøy (Jason) som praktisk hovedfagsoppgave på Kunst og Håndverskolen. TEGN tok i den anledning en prat med dette meget spennende talentet som til tross for sin unge alder, nærmest er for en veteran å regne. Intervjuet er delvis gjort i TEGNs lokaler og delvis i John Arnes hybel noen kvartaler unna.

Vi tok naturlig nok utgangspunkt i albumfragmentet. Det dreier seg om en bearbeidelse av Stein Rivertons klassiker Jernvognen. Og hvordan kom han så på å begynne på den?

-Det begynte med at jeg hørte den som hørespill på radioen i 15-årsalderen, og jeg ble veldig fascinert. Siden leste jeg boka. Jeg har lenge tenkt på at den egnet seg for tegneseriemediet. Da jeg i fjor høst skulle lage en tegneserie som praktisk hovedoppgave på Kunst og Håndverkskolen falt valget naturlig på den.

-Hvorledes la du opp arbeidet med å bearbeide den til tegneseriemediet?

-Først gikk jeg inn i strukturen i boka og tenkte gjennom hva som skulle med og hva som ikke skulle med. Boka er på 200 sider, mens albumet skulle være 48. Dermed blir det ca. 50 sider bok på hver 12. side tegneserie. Det sier seg selv at det er ganske mye som må kuttes vekk. Deretter var det å jobbe med dramaturgien, fordele handling osv. For eksempel har jeg plassert bokas høydepunkt helt i starten av serien slik at historien oppleves som et flash-back. Så kom bearbeidelsen og oppbrekking til sider.

Han tar fram en bok med skisser som også ble levert inn sammen med oppgaven. Her kan man se hvorledes han har planlagt hva som skal med på hver side før detalj-lay-out på noen side er klar. Han peker og forklarer ivrig videre.

-Jeg la vekt på at hver side skulle representere en helhet. Jeg ville gjerne at siste rute på hver side skulle markere noe spesielt i handlingen. Derfor var jeg nødt til å korte ned eller utvide enkelte sekvenser for å få det til å passe inn. Tekst og ruter ble også til i denne fasen. Så lagde jeg skisser av hvorledes sidene skulle se ut, før jeg til slutt begynte på selve tegnearbeidet. Jeg liker at det skjer noe nytt i denne fasen og at jeg ikke bare gjentar noe jeg allerede har gjort. Derfor er ofte skissene jeg har på forhånd ganske grove med bare første og siste rute på hver side som

MEN SÅ BEGYNTE JEG Å TENKE AT, FYREN ER ANTAGELIGVIS BARE ENSOM
JEG MENER, HAN SÅ GANSKE ENSOM UT.
OG JEG TENKTE AT
DET ER INGENTING PERVERST MED ENSOMHET.

Over: Fra serien som vant NTFs tegneserie-konkurranse i 1991: «Pervo»

helt klare, noe som gir plass til en viss improvisering. Hvis ikke kan jeg fort gå lei.

-Hvem hadde du som veileder på oppgaven?

-Veileder gjennom hele prosjektet var Bjørn Ousland, og han hadde mange nyttige kommentarer.

-Jobbet du mye med research?

-Nei, egentlig ville jeg gjøre minst mulig av det. Jeg var en tur på Hvaler hvor handlingen foregår, og tok en del bilder. Men sentrum der består stort sett av pølsebuer og videosjapper, så jeg måtte bruke noe annet. Jeg har også kikket en del på gamle bilder fra den tida. Målet har vært å skape en troverdig miljøskildring hvor de historiske detaljene ikke blir for dominerende.

Vi kikker på tegninger og skisser han har gjort på prosjektet, og jeg konstaterer at jeg synes det ser veldig bra ut, men at det er ganske forskjellig fra andre ting jeg har sett fra hans hånd.

-Ja, det stemmer. Og det er vel mye av grunnen til at jeg har bestemt meg for ikke å fullføre serien. Det er en serie i den typisk europeiske albumtradisjonen, og det ligger et godt stykke unna det jeg vil gjøre. Jeg kan bruke en uke på en side, og å få ferdig albumet ville ta meg resten av året.

-En uke på en side!?

-Ting tar tid. Først blyant, så tusj. Jeg er vel kanskje litt udisiplinert også. Hvis jeg for eksempel har problemer med å tegne en hånd, finner jeg på alt mulig annet i stedet for å sette meg ned å gjøre det jeg må. Jeg drømmer meg fort bort og titter mye ut av vinduet.

-Hva vil du si er forskjellen på å jobbe i albumformat i stedet for kortere serier som du pleier?

-Jeg må tenke mye mer i gjennom miljø og personer. Det stilles mye større krav til troverdighet på disse i en lang historie.

-Har du, selv om du ikke har tenkt til å gjøre det ferdig, tanker om hvordan resten av albumet skulle bli?

-Det finnes ikke noen tegninger eller skisser, men jeg har selvfølgelig en del løse tanker og idéer. For eksempel har jeg helt klart for meg hvordan siste side skulle bli. Dessuten hadde jeg tenkt å la den litt Magritte-aktige drømmesekvensen dukke opp tre ganger i løpet av historien med en utvikling fra gang til gang.

Det høres altså spennende ut, og vi kan kanskje beklage at vi sannsynligvis aldri får se det ferdige resultatet. (Den hadde for eksempel passet ypperlig som oppfølger til Jonas Fjeld på TEGN A/L BUM.) Men virkeligheten er hard. De som vil ha oppklaringen av mysteriet, må nok lese boka.

Utvikling

Fra det ene hopper vi like godt til det andre, og ber om en kort redegjørelse for livet hans så langt.

-Jeg kommer fra Molde, og ble født i '65. De første tegneseriene jeg leste var storesøsters Sølvpilen. Siden ble det flere barndomssynder som Lynvingen og Edderkoppen, før jeg i 13-årsalderen oppdaget Tin-Tin. Det inspirerte meg til å lage min første serie. Den het «Tim og Tom på eventyr» eller noe sånn. Jeg husker jeg var helt oppslukt av den serien. Jeg jobbet hele veien som i feber, og klarte nesten ikke å sove om natta fordi jeg ville tegne videre. Jeg har aldri hatt den følelsen igjen.

-Hvorfor ikke, tror du?

-Jeg vet ikke. Av og til når jeg begynner på serier har jeg en følelse som ligner, men så går jeg gjerne lei etter hvert. Som regel fordi det ikke blir slik jeg trodde på forhånd.

-Hva skjedde videre med serietegningen?

-Jeg begynte med humorserier. Da jeg var omtrent 15 debuterte jeg i KOnK, og etter hvert ble det mange serier der. Pengene jeg tjente på KOnK-tegningene brukte jeg til å bestille serier fra Fantask i Danmark. Slik oppdaget jeg de nye franske tegnerne og andre storheter. Helter fra den tida var Bernie Wrightson, Moebius, Hugo Pratt, Hermann osv.

Over: *«- Hei! Har du ventet lenge?» ca. 86*
Til høyre: *En kort periode var Tex Avery en stor inspirasjon. ca. 85*

-Du virket også inspirert av Serge Clerc.

-Ja han var en stor inspirasjonskilde. Jeg hadde en tendens til å skifte stil annenhver uke alt etter hvilke serier jeg leste, men Serge Clerc satt ganske dypt. Dette var på slutten av KOnK-perioden. Inspirert av en bok om afrikansk primitiv kunst dukket også maskeansikter opp på Serge Clerc-kroppene.

-Ja, jeg husker de figurene. Det ble et ganske særegent uttrykk.

-Jeg begynte nok å gå litt lei av bare å gjøre humorserier, og da KOnK virkelig gikk konk i '85 ble det et lite vakum. Jeg husker jeg lagde noen science-fiction-serier som gudskjelov aldri har blitt publisert. På den tida var jeg også ferdig med gymnaset og jeg måtte i militæret. Tilbake derfra ble det en periode med idiotjobber hjemme i Molde. Disse årene tegnet jeg ikke mye i det hele tatt. Jeg gikk grundig lei disse jobbene og derfor begynte jeg på Strykejernet tegne- og maleskole her i Oslo hvor jeg gikk i to år. Tanken var at jeg ville male. Eller egentlig var hva som helst bedre enn det jeg hadde. Å begynne å male og jobbe med store formater var en stor utfordring. Tidligere hadde jeg bare jobbet med småformater i svart/hvitt.

-Og så begynte du på Kunst og Håndverkskolen.

-Ja, på linje for grafisk design og illustrasjon.

-Hva synes du om å gå der?

-Jeg har nok blandede følelser om å gå der. Jeg visste ikke helt hva design var for noe før jeg begynte, men jeg håpet jeg skulle bli interessert mens jeg gikk der. Det viste seg ikke å slå til, og først i fjerde året hadde vi muligheter for å velge bort design.

-Hvordan er forholdene for tegneserier der?

-Jeg vil si de er gode. På tredje året kan man velge et treukers kurs etter Peter Haars sitt opplegg som er veldig godt og nyttig. Her hadde vi som oppdrag å bearbeide et utdrag fra Lillelord av Johan Borgen. Også her hadde jeg Bjørn Ousland som veileder og jeg lærte mye. Å velge tegneserier som hovedfag var også helt greit.

-Består ikke hovedfaget av en teoretisk del også?

-Jo, jeg skrev om ekspresjonisme i tegneserier, og tok for meg Joes Bar, Den stumme og Bål. Selv om jeg kanskje ikke er noen ekspresjonist selv, synes jeg jeg lærte mye av dette også.

Komplekse følelser

-Hva var det som fikk deg til å interessere deg for serier igjen etter perioden uten?

-Det var faktisk etter at jeg leste en novellesamling av Raymond Carver. Jeg begynte å tenke at noe lignende måtte kunne gjøres med serier. Det burde ikke nødvendigvis være slik at det måtte være skurker og helter, men kanskje mer komplekse følelser kunne vises. Resultatet ble Pervo som representerte en helt ny stil for meg.

Pervo vant Norsk Tegneserieforums tegneserie-konkurranse i 1991. Og for egen regning legger TEGNs utsendte til at det er en av de mest poetiske norske seriene som er laget, og at den finnes i Kraftig Kost nummer 12 (som kan bestilles fra TEGNs utsendte). Skildringen av stillheten og ensomheten fortsatte i en serie han lagde for Reporter.

-Ja, eller egentlig var det to serier. Jeg lagde en firesider som de aldri trykte. Det var litt synd, for den var egentlig bedre enn den de trykte.

-Den sosialrealistiske stilen har du fulgt opp med seriene i FIDUS.

-Det er riktig, selv om jeg også legger inn noen småabsurde elementer. Tanken er å ha en fast gjennomgangsfigur som er litt basert på meg selv. Den blir likevel aldri direkte selvbiografisk. Pervo var for så vidt også selvopplevd.

-Du lagde også noen temmelig absurde saker for Humorparaden.

-Det var historiene om Sam Space. Jeg lagde tre stykker, hvorav to gikk i Humorparaden og den siste er det meningen skal i MIX 2 når det en gang kommer ut. Jeg liker surrealistisk humor.

Vi glir sakte over til å snakke om inspirasjonskilder. Nå for tida går det mye i nyere amerikanske hefter som Yummy Fur, Peepshow, Hate og Love & Rockets. Her blir intervjueren meget entusiastisk og vi blir sittende og diskutere disse bladene en stund. Ellers nevner han Herge og Pratt som de store

LARRY MORGUE
PRIVATDETEKTIV
HEI, DOLLFACE! ER MR CAMBELL INNE?
NEI, HAN...
TAKK!
AH! MR CAMBELL...
June
JEG VIL GJERNE VITE HVOR DU VAR FREDAG FØRSTE MARS KLOKKA 7 OM KVELDEN? OG DET LITT KVIKT!

inspirasjonskildene. Han har alltid vært opptatt av «den-klare-linje-tradisjonen» og tilhører vel denne selv. Av norske serieskapere setter han Christopher Nielsen høyest. Han liker tegnere med et personlig uttrykk. De typisk europeiske seriene kan fort bli for svevende og vanskelig å identifisere seg med.

Han synes også det er viktig å få inspirasjon fra annet hold som for eksempel film og bøker. Av filmskapere han liker nevner han Jarmush, Kaurismäki og Monty Python, mens Ragnar Hovland og Paul Auster er to forfattere han liker. Men hvordan ser han egentlig på framtida som serietegner?

-Jeg ser først og fremst seriene som en hobby. Primært kommer jeg nok til å satse på illustrasjon. Illustrasjon er ofte mer spennende enn tegneserier rent teknisk. Her ser jeg på Dave McKean som en stor inspirasjonskilde. Fordelen med serier er jo selvfølgelig at man kan fortelle en historie.

Han tar fram en mappe med farveillustrasjoner som jeg blir sittende å kikke i, og jeg blir imponert. Dette er virkelig bra, selv om inspirajonen fra McKean enkelte steder er meget tydelig.

-Dave McKean er bedre som illustratør enn serietegner, hevder han friskt. Protestene fra TEGNs utsendte er store, og Cages trekkes fram som et mesterverk. John Arne er forsåvidt enig, men finner lite positivt å si om Arkham Asylum bortsett fra at den er pen å se på. TEGNs utsendte konkluderer med at det er ganske mange det går an å si det om, og undres over hva han legger i begrepet satsing.

-Når jeg har bestemt meg for å satse på illustrasjon, betyr det at her kan jeg gjøre alt, mens innenfor serier vil jeg kun gjøre ting jeg tror på og kan stå for. Jeg tror at om jeg skulle gjøre ting jeg ikke synes var noe spennende innenfor serier, som for eksempel standard humorserier for Pyton eller MAD, ville jeg gå lei av formen. Det tar dessuten lang tid.

-Har du noen videre tegneserieplaner?

-Ja, jeg har så vidt begynt på et nytt albumprosjekt på ca. 40 sider, hvorav jeg nå holder på med de første 8.

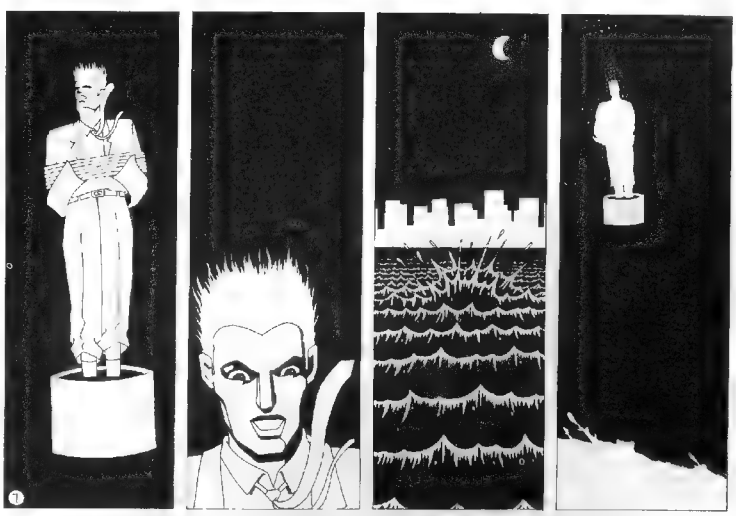

Igjen dukker en bunke ark opp foran meg. Jeg leser gjennom og konstaterer en mellomting mellom absurditetene i Sam Space og sosialrealismen i FIDUS og Pervo. Jeg konstaterer også et langt mer spennende og personlig uttrykk enn i Jernvognen, og begynner å lure på om det kanskje ikke gjør så mye om den aldri blir ferdig. Jeg ser i hvert fall fram til dette prosjektet en gang blir ferdig, og håper at John Arne får mye tid til å jobbe med serier framover. Han tilhører en kvalitetsklasse av serieskapere som det finnes alt for få av her i landet.

Ø.v.: *Samarbeid med Kaj Konrad Clausen fra Norske serier.*
Ø.h. & nederst: *En typisk serie fra slutten av KonK-perioden. Tidligere upublisert. ca. 85.*
I midten: *Utdrag fra en ikke fullført serie ca. 87.*

HVA SKAL JEG GJØRE NÅR JEG MISTER HÅRET?
AV JASON
DET ENKLESTE ER JO Å...
SUKK
MEN DET FINNES SELVSALGT MINDRE DRASTISKE LØSNINGER..
SUKK
JEG KAN JO TA THE EDGE-METODEN: GÅ MED HATT...
A MAN'S GOTTA DO WHAT A MAN'S GOTTA DO ...
BLI KUNSTNER...
DU MÅ POSERE FOR MEG EN GANG.
INGEN FORSTÅR MEG.
BLI TRANSVESTITT...
HVA SKAL JEG SI TIL MAMMA?
BRUKE SKAUT A LA LITTLE STEVEN...
HAR JEG EGENTLIG LYST TIL Å SE UT SOM EI VASKEKONE?
BARBERE SKALLEN...
HAR JEG EGENTLIG LYST TIL Å SE UT SOM SINEAD O'CONNOR?
GRE HÅRET FRAMOVER...
HEI, BEIBI.
HAR JEG IKKE SETT DEG FØR EI STED?
BRUKE TUPÉ...
NEEEI...
ELLER BARE GI FAEN...
VAR DET NOE DU SKULLE HA SAGT, ELLER?!
HÆ?!
KLIPP HÅRET OG FÅ DEG EN JOBB!
I'M BALD & I'M PROUD
VEL, I MELLOMTIDEN...
„MIRAKEL-KUR. FÅ IGJEN HÅRET PÅ TO DAGER."
WOW!
END
JASON-93

Her starter utdraget fra Jasons ufullendte versjon av «Jernvogn».

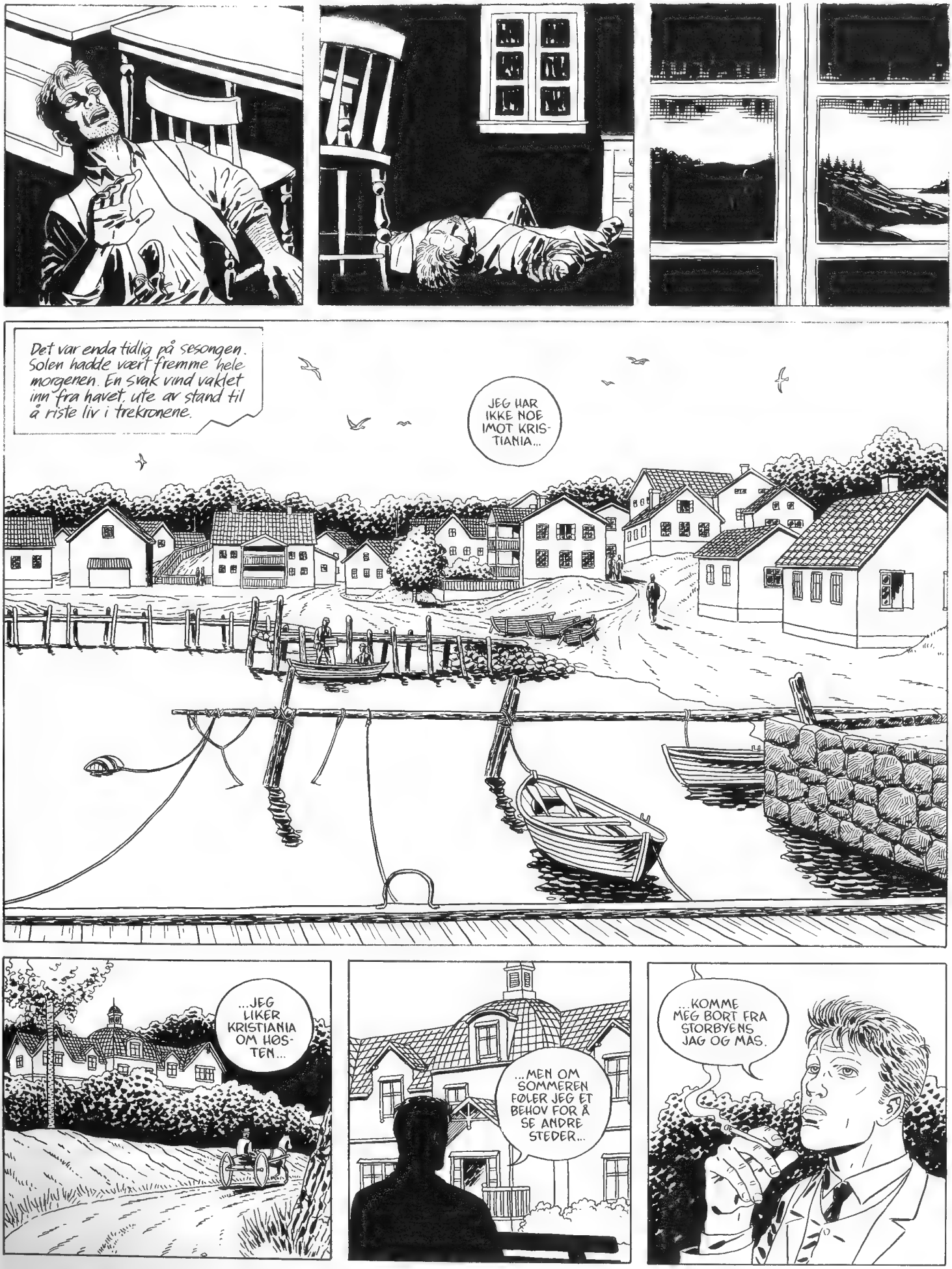
Det var enda tidlig på sesongen. Solen hadde vært fremme hele morgenen. En svak vind vaklet inn fra havet, ute av stand til å riste liv i trekronene.
JEG HAR IKKE NOE IMOT KRISTIANIA...
...JEG LIKER KRISTIANIA OM HØSTEN...
...MEN OM SOMMEREN FØLER JEG ET BEHOV FOR Å SE ANDRE STEDER...
...KOMME MEG BORT FRA STORBYENS JAG OG MAS.

DE HAR VEL HELLER IKKE TENKT Å TILBRINGE DISSE DAGENE MED NESEN I MEDISIN-BØKENE DERES?
NEI. JEG TRENGTE EN PAUSE I MINE STUDIER FAK TISK SÅ LESER JEG EN AV DERES TIDLIGERE ROMANER, „DØDEN KJEDER SEG."

VET DE, SOMMEREN ER ALTFOR KORT JEG TROR DE VIL FINNE MER POESI OG MYSTIKK I ET PIKESMIL.

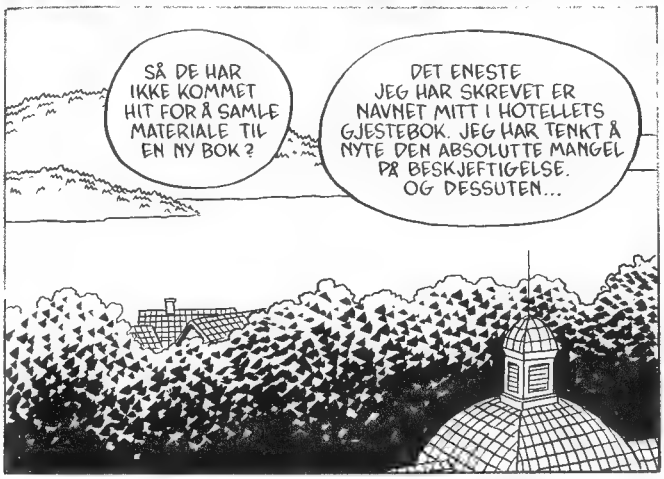
SÅ DE HAR IKKE KOMMET HIT FOR Å SAMLE MATERIALE TIL EN NY BOK?
DET ENESTE JEG HAR SKREVET ER NAVNET MITT I HOTELLETS GJESTEBOK. JEG HAR TENKT Å NYTE DEN ABSOLUTTE MANGEL PÅ BESKJEFTIGELSE. OG DESSUTEN...

DETTE MÅ VÆRE DET FREDELIGSTE STED PÅ GUDS JORD.

Om kvelden gikk jeg utover sletten for å besøke Carsten Gjærnes som jeg kjente fra tidligere. Jeg tenkte vi kunne slå av en passiar eller spille et parti sjakk.

Kanskje kunne jeg også få vekslet noen ord med hans vakre søster, frøken Hilde.

UNNSKYLD MEN DE KAN IKKE FORSTYRRE GODS-EIEREN NÅ.

IKKE DET? ER GJÆRNES SYK, ELLER ER DET NOEN INNE HOS HAM?
NEI, HAN ER ALENE MED SIN SØSTER.
JEG FORSTÅR IKKE. KAN JEG HA FORNÆRMET HAM?
SLETT IKKE. DET VAR FRØKEN HILDE SOM BA MEG OM IKKE Å SLIPPE DEM INN. FARVEL.
Forvalteren var tydelig opp-skaket. Hva var det som foregikk inne på hovedgården?
Et lys flakket fra værelse til værelse. En enkelt gang forekom det meg at jeg hørte opphissede stemmer der innefra.
KRRK
Frøken Hilde... og en mann jeg kjente fra hotellet. En førstmester ved navn Blinde.

Da jeg kom ut på sletten var Blinde forsvunnet. Alt var stille omkring meg. Havet sendte et kjølig pust over øya og fikk meg til å gå raskt tilbake mot hotellet.
RRRR

RRRRRRRRRRRRRRRR
GAMLE GJÆRNES... HAN DRUKNET, GJORDE HAN IKKE?
VI FANT HATTEN OG STOKKEN HANS DREVET I LAND... NOEN DAGER SENERE FANT VI SNEKKA LIGGENDE OG DASKE MOT FJÆRSTEINENE
OG LIKET?
DET BLE ALDRI FUNNET... INGEN KUNNE FORSTÅ HVORDAN GAMLE GJÆRNES KUNNE FINNE PÅ Å RO TIL SJØS I EN LITEN, ÅPEN SNEKKE... JA, VI SNAKKET JO LITT OM DET HER... VI HADDE JO VÅRE MISTANKER...
MENER DE... AT HAN BEGIKK SELVMORD?
HVEM VET? DET ER EN GAMMEL GÅRD, GJÆRNES, SKAL JEG SI DEM, DEN HAR SINE HEMMELIGHETER... JEG KAN HUSKE MIN BESTEFAR FORTALTE OM EN TIDLIGERE EIER...
"EN UNDERLIG SKRUE SOM KASTET BORT ARVEN PÅ ALLE SLAGS HALVGALE PÅFUNN..."
"HAN FIKK BYGGET EN VOGN HELT AV JERN MED TO HJUL OG EN BRED SKJERM FORAN, AKKURAT SOM DE STRIDSVOGNENE DU KAN SE I BILLEDBIBELEN..."
"EN KVELD KJØRTE HAN SEG IHJEL PÅ VIDDEN. NÅR NOE UHYGGELIG SKAL SKJE PÅ GJÆRNES ELLER NOEN SKAL DØ, KAN DU HØRE RASLINGEN AV JERNVOGNEN OVER SLETTEN..."
RRRRRRRRRRRRRRRR
OG DENNE JERNVOGNEN... FINNES DEN ENNÅ?
NOEN TROR DEN ER GJEMT I SIKKERHET PÅ GÅRDEN, MEN INGEN HAR SETT DEN...
RRRRRRRRRRRRRRRR
DEN ETTERLATER SEG INGEN SPOR...

THK
KLNK
GOD MORGEN, PIKER. HVOR SKAL DERE HEN SÅ TIDLIG?
ÅH, BARE SE OM VI KAN FINNE NOEN VANNLILJER.
JEG VET OM ET TJERN IKKE SÅ LANGT UNNA. VI KAN VISE DERE... ETTER AT VI HAR SPILT FERDIG.
NEI, NEI BARE GÅ DERE JEG HAR NOEN ÆREND SOM...
SE DER!
KAN DET HA HENDT NOE?

FORST-
MESTER
BLINDE...
INGEN PULS.
HAN HAR VÆRT
DØD I FLERE
TIMER.
HER ER BEGÅTT
EN FORBRYTELSE. HAN ER
RAMMET I BAKHODET AV ET
STUMPT REDSKAP SÅVIDT JEG
KAN SE... DØDEN MÅ
HA INNTRÅDT ØYE-
BLIKKELIG...
HATTEN ER
NATURLIGVIS FALT
AV IDET HAN FIKK
SLAGET. DET ER BEST
DEN BLIR LIGGENDE
TIL DETEKTIVEN
ANKOMMER.
EN
DETEKTIV?
MENER DE
DET ER NØD-
VENDIG?
JA, NATURLIGVIS
VI MÅ TELEGRAFERE
EFTER EN DETEKTIV.
JEG VET OM AKKURAT
DEN RETTE MANNEN
I KRISTIANIA.
BØR VI
IKKE FØRST
SNAKKE
MED...
...LENS
MANNEN?

ER ALT BRA?
ÅH. RYGGEN MIN...
GODT. SÅ SENDER VI ET TELEGRAM TIL DETEKTIVEN DERES. MEN HAN KAN IKKE VÆRE HER PÅ MANGFOLDIGE TIMER OG DEN DØDE KAN IKKE LIGGE HER UTE.
VI FÅR HØRE MED LENSMANNEN. HAN VET KANSKJE OM ET STED.
VEL, DET LIGGER EN UBRUKT SANDGRAVERHYTTE LIKE I NÆRHETEN HER. VI FÅR VEL FØRE HAM DIT SÅLENGE.
Jeg tenkte på hva den gamle mannen hadde sagt.
"Når noen skal dø kan du høre raslingen av jernvognen over sletten...
MERKET DE DEM DEN DØDES ANSIKTSUTTRYKK?
DET FOREKOM MEG NOKSÅ UTTRYKKSLØST.
HAN SMILTE. ET HÅNSMIL HAR TRUKKET OVER ANSIKTET LIKE FØR DET DREPENDE SLAG TRAFF HAM...
MEN HVEM ER DET SOM KAN HA DREPT HAM?

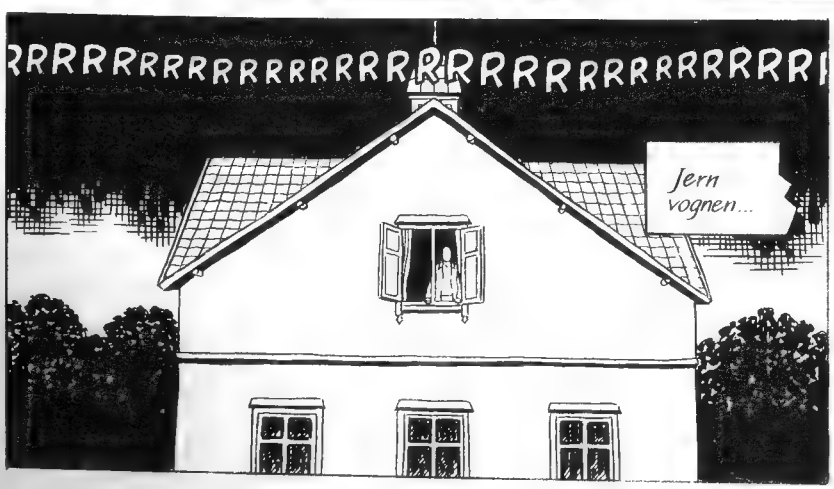
RRRRRRRRRRRRRRRR

BLI BARE LIGGENDE. LA IKKE MEG FORSTYRRE.
HVEM ER DE?
DET HAR DE SIKKERT GJETTET ALLEREDE. MITT NAVN ER ASBJØRN KRAG.
POLITIMANNEN?
DETEKTIVEN. JEG HAR HØRT DE VAR DEN SISTE SOM SÅ DEN DREPTE I LIVE.
JEG SÅ BLINDE KLOKKEN HALV ELLEVE OM KVELDEN.
OG HAN BLE SLÅTT IHJEL TEMMELIG NØYAKTIG VED ELLEVETIDEN. FRA GJÆRNES TIL MORDSTEDET ER DET EN HALV TIMES GANGE.
HVORDAN KAN DE VITE AT HAN IKKE HAR VÆRT ANDRE STEDER?
MIN GODE MANN, DE GLEMMER REGNET! SPORENE VISER AT BLINDE FALT OVERENDE FØR REGNET KOM.
DET ER SLIK EN VAKKER MORGEN. JEG FÅR PRØVE Å NYTE DE TIMENE JEG HAR TIL DISPOSISJON HER.
SKAL DE REISE SÅ SNART?
KANSKJE. MEN IKKE ALENE...
MED HVEM DA?
MED MORDEREN. SELVSAGT! NÅ, JEG SKAL GI DEM TID TIL Å KLE DEM. VI KAN SNAKKE MER VED FROKOSTBORDET.

...KUNNE JEG SE FRØKEN HILDE OG FORSTMESTER BLINDE TA FARVEL. PÅ VEIEN TILBAKE TIL HOTELLET HØRTE JEG SÅ EN LYD, SOM AV RASLENDE LENKER. JEG TØR BANNE PÅ AT DET VAR EN VOGN SOM RULLET OVER SLETTEN.
EN JERN-VOGN?
JEG FORSTÅR AT DE HAR SNAKKET MED DEN GAMLE MANNEN. HVORDAN VIL DE AT JEG SOM ET NOEN-LUNDE FORNUFTIG MENNESKE SKAL TRO PÅ DEN SLAGS FANTASTISKE SAGN?
DET ER EN MEGET INTERESSANT SAK. DER KAN JEG SE LENSMANNEN. HAN HAR KOMMET FOR Å HENTE MEG. HAR DE LYST Å FØLGE MED?
HVOR-HEN?
TIL GJÆRNES GÅRD, MEN FØRST... LENSMANN!
STOPP VED SANDGRAVER-HYTTEN!
KLK
JEG TRODDE DET VAR DEN DØDE DE SKULLE FOTOGRAFERE.
UNNSKYLD, MEN DE HADDE ET SÅ UFORLIGNELIG ANSIKTSUTTRYKK AV UNDRING OG GRU.
JEG HAR SKREVET OM DØDE MENNESKER FØR, MEN DET ER NOE ANNET Å STILLES OVERFOR DEM - ANSIKT TIL ANSIKT.
VEL, SÅNN ER LIVET!
KLK

Den ene av to sider fra Johan Borgens Lillelord, gjort som skoleoppgave ved SHKS.

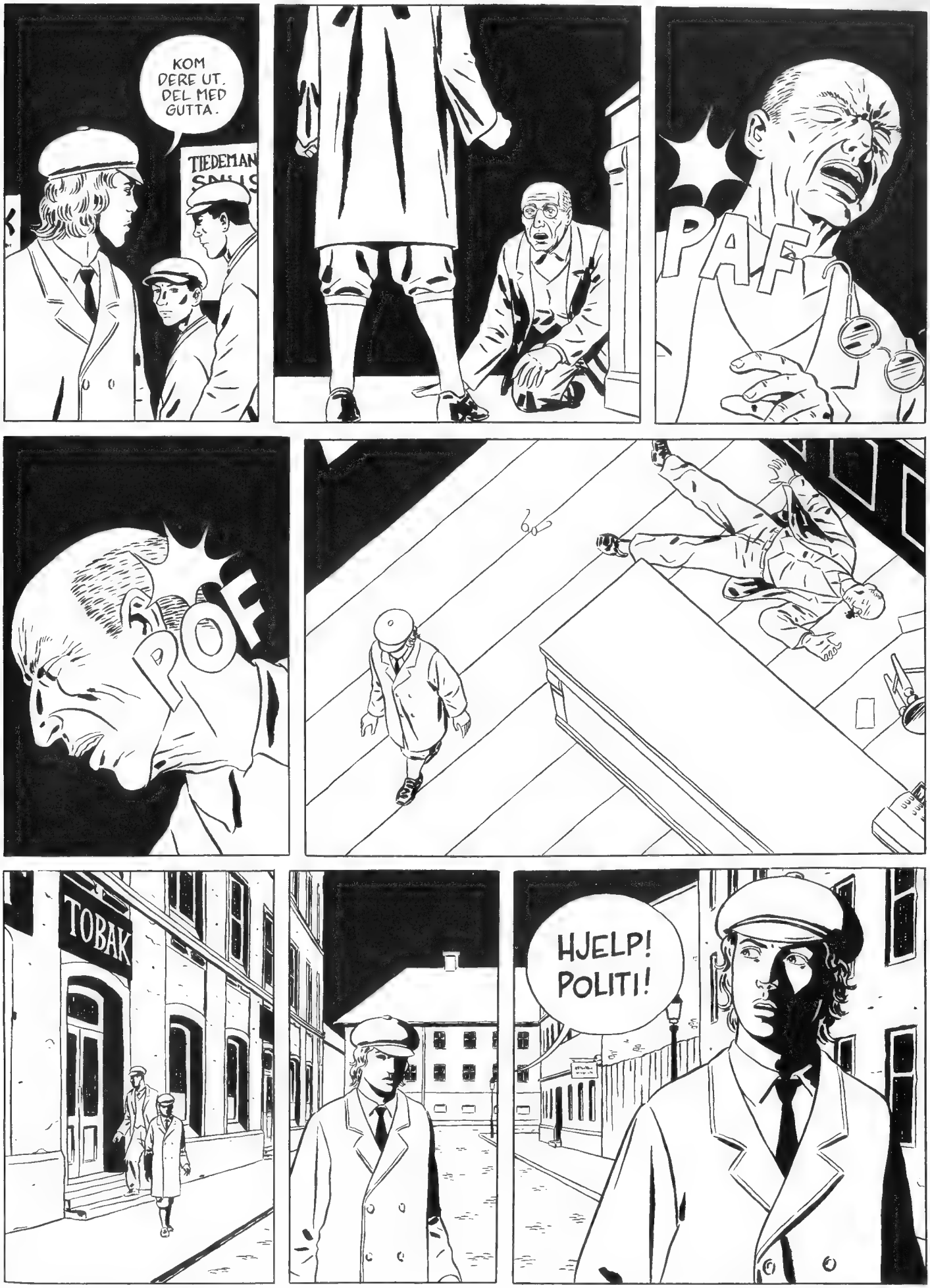

Den usynlige kunsten

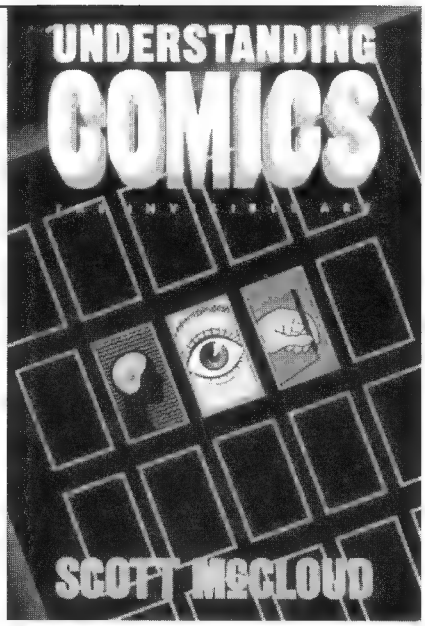

Hvem skulle tro at en av årets største leseropplevelser skulle være en bok om tegneserier, og at det i tillegg også selv er en tegneserie?

Det dreier seg om Scott McClouds Understanding Comics - the invisible art.

Scott McCloud er en serieskaper som nok ikke er regnet blant de fremste og mest bemerkelsesverdige. Hans serie Zot! er mest kjent, utgitt i nærmere 40 nummer på forlagene Eclipse og Dark Horse. Etter å ha avsluttet denne serien gikk han så i gang med sitt neste prosjekt, en serie om serier. Og skrev seg dermed også inn i tegneseriehistorien.

For Understanding Comics er en faktisk en drivende god serie og en viktig bok om tegneserier! Nå høres dette fryktelig ukritisk ut, noen få kritiske kommentarer har jeg også, men i det store og hele mener jeg at McCloud har lykkes med å nå de mål han har satt seg med Understanding Comics.

Siden McCloud selv er en utøvende serieskaper og boken i seg selv også er en serie er den preget av en positiv holdning til seriemediet. Det betyr ikke at han er ukritisk, men istedenfor å legge vekt på å overbevise leseren med at «serier er bra fordi jeg mener det- holdningen», så går han til selve kjernen i mediet: sanseopplevelsen. Det han oppnår med det er å sette tegneserien i et sanselig perspektiv som sjeldent vektlegges av andre. Vanligvis settes forståelsen av seriemediet i et historisk-praktisk lys, der det i større grad legges vekt på enkeltseriers betydning enn mediet selv. Hos McCloud er dette stilt på hodet. Hos McCloud er det mediet i seg selv som er interessant. Riktignok trekkes enkeltserier frem, men da som eksempler på teorier og ikke som kvalitetsvurderinger for å vise at også tegneserier duger opp i mot andre kunstformer. På denne måten går McCloud helt tilbake til steinalderens hulemalerier og viser oss at allerede på det stadiet fantes det en tendens til visuell språkutvikling. De første tegneserier han støter på er egyptiske bildefortellinger, der både tekst og bilder er en enhet, det samme møter han gjennom hele historien. Sveitseren Rudolph Töppfer blir av McCloud holdt frem som viktig for forståelsen av tegneserier, siden han så på seg selv som hverken tegner eller forfatter, og at han skapte og mestret en form som samtidig var begge deler og ingen av dem, et eget språk, slik McCloud selv beskriver det. Et sitat fra Goethe viser at han imidlertid i større grad hadde oppfattet potensialet til dette nye språket enn Töppfer selv, som så på sitt arbeid som enkel avspredelse og en hobby.

McClouds syn på hva som er tegneserie kan kalles liberalt, men det vil ikke være korrekt. En morsom scene i fortellingen (om det nå er et dekkende uttrykk) er der han prøver å definere serier med utgangspunkt i Will Eisners beskrivelse «sequential art» og ender opp med «Sidestilte avbildninger og andre bilder i en bevist sekvens, anvendt til å overføre informasjon og/ eller til å produsere en estetisk respons hos betrakteren». Imidlertid blir dette for vitenskapelig til dagligdags bruk så han går tilbake til «sequential art». Denne episoden viser at hans definasjon av serier er nokså romslig, men han utelukker cartoons, de er like mye tegneserie som et stillbilde er film hevder han. Imidlertid mener undertegnede at dette kan problematiseres med at enkelte «cartoons» riktignok består av kun en rute, men at denne ruten i seg selv beskriver et tidsforløp. Dette drøftes ikke, selv om McCloud senere ser på fenomenet tid i tegneserier. Han utelukker også definasjonen av tegneserier som bilder og ord satt sammen, det blir en altfor restriktiv definisjon for McCloud. Hans definisjon sier ikke noe om hvordan teksten skal stå i forhold til hverandre, annet enn at forholdet mellom dem er bevisst. Dermed vil det som mange kaller billedfortellinger, som den tradisjonelle norske juleheftetradisjonen, også kunne tolkes som tegneserier. Han drøfter imidlertid ikke forholdet mellom tegneserier og billedbøker, selv om også disse kan omfattes av hans definisjon. Årsaken til dette er at han tar for gitt at leseren oppfatter hvilket media han snakker om, men underforstått at forholdet mellom tekst og bilder er nærmere knyttet i tegneserier enn i billedbøker. For å vise dette bruker han flere trekant-lignelser. En som beskriver abstraksjon der de nederste hjørnepunktene står for virkelighet og språk og topp-punktet står for element-nivået. Hos McCloud ligger de flest tegneserier nederst på dette nivådiagrammet, men ikke nødvendigvis helt nede på det ikoniske abstraksjonsnivået. Det ville i såfall innebære at hver strek i en tegning hadde

sin funksjon og nødvendighet. Selv i de enkleste tegninger finnes det unødvendig informasjon, en uklar eller overflødig strek. Neste skritt er at han utvider diagrammet til også å innebære språk, og med bakgrunn i dette har han et kart over tegneserien, der enkelte eksempler trekkes fram for å illustrere graden av abstraksjon. Dette bruker han så på serier og analyserer forholdet mellom tekst og bilder. På bakrunn av disse eksemplene (som er mer subjektive enn objektive, og følgelig ikke holder mål før de er brukt vitenskapelig, men som jeg allikevel godtar fordi de representerer en tendens jeg selv har erfart) kan McCloud konkludere med at i en serie som «Cynicalman» – en fyrstikkfigurserie – så er forholdet mellom tekst og bilde nokså tett, mens i en serie som «X-men» så er forholdet mellom dem nokså sprikende. En serieskaper som Hergé bruker bredden av tekst og bilde, mens en Mary Fleener bruker dybden.

Tilbake til forholdet ord - bilde. En siste trekantmodell viser utviklingen av disse to uttrykksformene, slik vi kjenner dem fra vestens kunst- og litteraturhistorie. Han finner at under den romantiske perioden hadde de utviklet seg fra en enhet i steinalderen til to ytterpunkt: Gjenkjennelse og mening. Bilder hadde blitt mindre og mindre symbolske og abstrakte og mer representative og spesifikke, med det synlige som et mål. Teksten hadde blitt mer og mer spesialisert, mer abstrakt og mindre og mindre bilder. Rik på usynlige verdier, som følelser, sanser, åndelighet, filosofi. Skulle de utvikles videre måtte noe gjøres. Billedkunsten begynte å undersøke rommet opp mot det elementære planet, mens litteraturen ble mer og mer konkret. Imidlertid begynte kunsten og litteraturen å nærme seg hverandre, å kollidere. Dette skjer ifølge McCloud i vårt eget århundre, og trekker fram dadaister, futurister, surrealister og andre kunstnere. I populærkulturen kom også denne sammensmeltningen, men uten kunstens pretensjoner. McCloud hevder at denne kollisjonen mellom bilde og tekst ikke er bedre utforsket enn i tegneseriemediet, og går nok engang tilbake til Töppfer. Han levde på en tid da tekst og bilde var så langt fra hverandre som overhode mulig, men forutså deres avhengighet og brakte dem sammen igjen. Det at moderne tegneserier oppsto samtidig

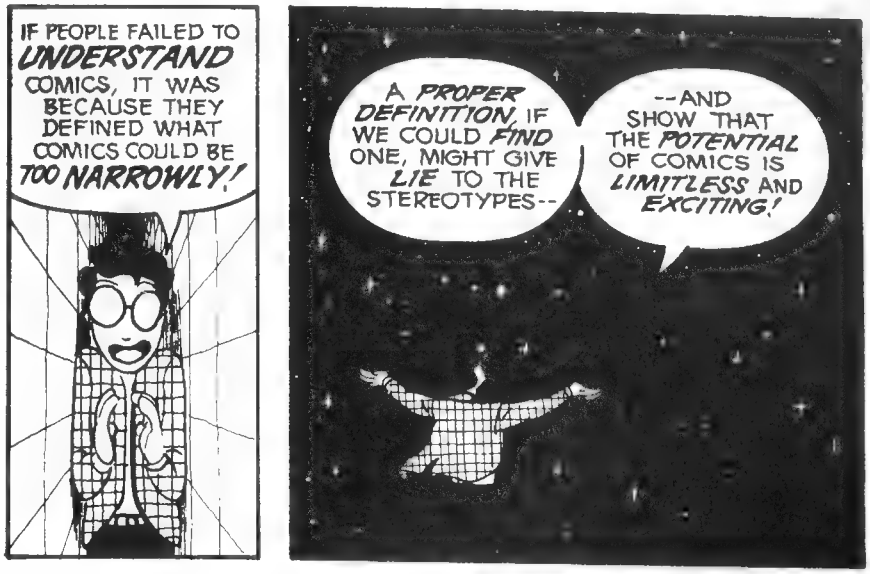
IF PEOPLE FAILED TO UNDERSTAND COMICS, IT WAS BECAUSE THEY DEFINED WHAT COMICS COULD BE TOO NARROWLY!
A PROPER DEFINITION, IF WE COULD FIND ONE, MIGHT GIVE LIE TO THE STEREOTYPES--
--AND SHOW THAT THE POTENTIAL OF COMICS IS LIMITLESS AND EXCITING!

som at kunst og litteratur begynte å skifte retning, er for McCloud spennende. Desverre for tegneserien så har ikke folks oppfatning av hva som er stor kunst eller litteratur forandret seg særlig de siste 150 årene. Det har medført at ankelte serieskapere har vurdert det å tegne og skrive forskjellig, og antatt at disse vil harmonere i kraft av deres kvaliteter alene. Det at den moderne tegneserien er så ny betyr at den blir målt opp mot andre uttrykk, og enkelte serieskapere har som sitt mål å prøve og oppnå et tilsvarende nivå som de eldre og langt mer kultiverte uttrykksformene. McCloud mener at dette representerer et syn der tegneserier er en litteratur- eller kunstgenre, og så lenge dette synet holder seg vil ingenting bli endret.

Dermed blir det tegneseriens egenverdi som er viktig for forståelsen av tegneserien, slik McCloud ser det. Her går altså McCloud til sansene, og vår virkelighetsforståelse. McCloud hevder at denne bygger på antagelser og tro som igjen bygger på vår empiriske erfaringer. Tegneserier består av «fraksjoner av tid og rom, som gir en oppdelt, stakato rytme av usammenhengende bevegelser. Men antagelser gjør oss i stand til å føye disse bevegelsene sammen og mentalt konstruere en kontinuerlig, sammenhengende virkelighet.» Han ser på den visuelle ikonografien som seriens vokabular og antagelsen som dens grammatikk, «og siden vår definisjon av serier dreier seg om arrangementet av elementene, kan serier forstås som antagelser», sier McCloud. Denne antagelsen foregår altså mellom rutene. Serieskapere er dermed ikke alene om å lage serien - det er leseren som til slutt setter bildene sammen, tolker dem og dermed avslutter det arbeidet seriekaperen begynte.

McCloud har 6 modeller på hvordan overganger mellom ruter blir utført. Det er: Øyeblikk til øyeblikk, handling til handling, tema til tema, scene til scene, aspekt til aspekt og endelig en usammenhengende overgang. Når det gjelder den siste katagorien kan man stille seg spørsmål, hevder han, om bildesekvenser kan være ufullstendig urelatert til hverandre. Nei, mener McCloud, ved å skape en sekvens med to eller flere bilder, gir vi dem *én* overskyggende identitet og tvinger betrakteren til å se på dem som en helhet. Uansett hvor forskjellig de er så tilhører de nå en enkelt organisme.

Med bakgrunn i de seks forskjellige typene for overganger kan man sette opp skjemaer for enkelte serier der man teller overgangene og analyserer den prosentvise fordelingen dem i mellom. Han gjør dette på flere vestlige serier av vidt forskjellig karakter, og finner at det i hoveddtrekk er kategori to til fire som blir brukt, og at fordelingen dem i mellom er nokså lik. Når så McCloud bruker den samme modellen på japanske serier eller spiegelmans eksperimentelle arbeid, blir bruken av overganger mer variert. I spiegelmans tilfelle er det snakk om bevisst formbruk, mens i japanske serier er det en klar tendens, nemlig bruken av den femte overgangstypen: aspekt til aspekt. McCloud ser det samme i forholdet mellom vestlig og østlig kultur. Den vestlige er mer målorientert, mens den østlige er mer syklisk og labyrintisk. Tilstedeværelsen er mer viktig enn det å være på vei mot et mål.

I'VE NEVER BEEN IN THE HOUSE ACROSS THE STREET, YET I ASSUME IT HAS AN INTERIOR, THAT IT ISN'T JUST SOME BIG MOVIE SET.!
IN THIS PANEL YOU CAN'T EVEN SEE MY LEGS, YET YOU ASSUME THAT THEY'RE THERE.
EVEN THOUGH THEY'RE NOT.!

Over: Å være skeptiker er ikke forenlig med å være tegneserieleser.

McCloud mener at det som skjer mellom rutene, det usynlige, og det som skjer i rutene, det synlige, forholder seg til hverandre på en måte som kan beskrives som en dans. Denne dansen er unik for tegneserien. Ingen andre kunstformer gir så mye til betrakterne, men heller ingen andre krever så mye av dem. Derfor mener han at det er feil å se på serier som en hybrid mellom kunst og litteratur. Det som skjer mellom rutene er en slags magi som kun tegneserier kan skape. Det er den usynlige kunsten.

Et annet kjennetegn ved seriene er tidsaspektet. Både fortid, nåtid og fremtid er synlig i rutene. Den ruten som leses i øyeblikket er nåtid. Hvor man enn har øynene er nåtid, men samtidig kan øynene oppfatte det omkringliggende landskapet av fortid og framtid. Her kommer McCloud inn på et metaplanet, med utgangspunkt i enkelte ruter i en sekvens kan man lage nye sekvenser, nye historier, til det hele blir som en kryssord-tegneserie. (Forøvrig noe som kanskje burde vært brukt i undervisningssammenheng for å fremme kreativitet og fantasi...). Han ser på andre problemer som blir løst i tegneseriehåndverket, som bevegelse og komposisjon. Også her ser han differanser mellom østlig og vestlig tradisjon.

Når det gjelder hans kunstsyn, sier han at ethvert arbeid i ethvert media vil følge et gitt mønster, bestående av seks trinn. Det er først og fremst ide/mening - som beskriver arbeidets innhold, dernest formen den vil ta - bok, film, serie. Det tredje trinnet i utviklingen er valg av stil og genre, det fjerde er strukturen - hva skal med eller ikke og hvordan komponere elementene. Det femte trinnet er selve håndverket - hvordan få jobben gjort og til slutt det sjette trinnet: Overflaten - finpussen. Med utgangspunkt i dette forteller han om forskjellige serieskapere og prosessen de går gjennom på de forskjellige trinnene. Dette er kanskje en av de fineste sekvensene i hele boken, og for en som selv fusker i faget, nikker man gjenkjennende til de enkelte stadiene, og erkjenner at man nok har et stykke igjen. Det interesante er at McCloud hevder at man begynner i «gale» enden, med overflaten. Man starter sin karriere som en imitator og jobber seg dypere inn i stoffet til man kommer til dem som tar utgangspunkt i at man har noe å si og gjør det gjennom serier. Heldigvis, konkluderer McCloud, kan disse motivene endres med hvert enkelt prosjekt. Det viktigste spørsmålet for en serieskaper er imidlertid: Hvorfor gjør jeg dette? Dette svaret kan imidlertid først bli besvart når man har kommet fram til kjernen: Ideen/meningen, det første trinnet.

Her er vi også ved hva jeg vil kalle Scott McClouds motivasjon. Han har tydeligvis selv noe å fortelle - om serier. Selv om det handler om formen i seg selv, er det like mye et personlig vitnesbyrd. Han bruker seg selv som jeg-person, og tar utgangspunkt i egne teorier om serier. Han har noe viktig å si, om seriemediet, og han velger å gjøre det i seriemediets egen form, for å understreke hvor sterkt og vitalt det egentlig er.

Jeg vil anbefale denne boken for alle som er nysgjerrige på seriemediet, både de som ikke føler at de kan nok og de som mener at de har forstått det meste. Det er en bok til å bli klokere av, det er også en bok til å bli stoltere av, stolt over å jobbe med en uttrykksform som er så spennende og interessant.

La oss håpe at vi vil se flere lignende prosjekter i fremtiden, kanskje flere som går enda dypere enn hva McCloud klarer å gjøre, men jeg har vondt for å tro at det lar seg gjøre å få det morsommere og mer spennende. For dette er såvidt jeg vet den eneste fagboken jeg har lest som jeg ikke klarte å legge fra meg før den var ferdig lest.

Scott McCloud:
Understanding Comics
Tundra/Kitchen Sink 1993
ISBN 0-87816-243-7
ca. 200 kr (Tronsmo)

Tor Arne Hegna

NORSKE SERIER SØKES!

Garfisse
GAD VITE HVORFOR JEG ALDRIG HAR MORGENJERN..
MÅSKE SKULLE JEG GÅ TIL BODYBUILDING..?
©PR
TRO IKKE AT JEG HAR LIGGET OG SOVET HER HELE LIVET. NÆH, NÆH..
PÅ JEG VAR UNG HAVDE JEG PET HØRDT OP KLOKKEN SYV OG PÅ ARBEJDET TIL KLOKKEN NI OM AFTENEN..
JEG ARBEJDEDE I EN SÆD-BANK.
©PR

Speisa, pervers, ultraeksperimenterende, provoserende, morsom og stort sett ganske så gjennomsyret av en viss kvalitet, for å si det passe ullent, det er fahrenheit 48.2 i et nøtteskall. Egentlig er det visst ikke helt min kopp te (inn i mellom blir jeg i tvil), men det er mer et spørsmål om smak, for jeg er ikke blind for at nivået ligger høyt i denne danske/internasjonale tegneserieantologien.

Det siste nummeret, fra februar 1994, har bidrag fra USA, Romania, Nederland, Portugal, Sverige og naturligvis fra Danmark. Norge? spør du.
Desverre, svarer jeg, Norge glimrer med sitt fravær.

Utgiver og redaktør Paw Mathiasen lurte på om det ikke fantes serieskapere som lagde speisa, perverse ultraeksperimenterende, provoserende og morsomme serier i Norge, da vi møttes før jul. Jo, svarte jeg.
Så få dem til å sende meg deres serier, sa Paw med sitt vanlige speisa, perverse, ultraeksperimenterende glimt i øyet. Derfor: Send så de serier for f...!!! (se adresse under).
Det er dermed gjort, Paw.

Og til de av dere som liker å lese slike ultraspeisa, perverse serier av en viss kvalitet. så kan dere abonnere på denne lunkne blekka (cirka 9 grader celsius) for dkr. 115,- pr. år, 4 nummer, ved å kontakte:
Fahrenheit
J. Brochmandsgade 7, st.tv.
DK-2200 København N
Danmark
Det var jammen ikke mye til anmeldelse, sier du.
Nei, svarer jeg, og hva så?

Men hvis du absolutt vil vite det så lo jeg endel av «Måge(de) visen» av danskene Jensen og Kirchgåssner, veldig mye av «Garfisse», se over, (lagd av Nilsson og Liljemark) og klødde meg halvt fordervet av jyden Søren Behncke's «Kahl Egal», jeg skjønte ikke bæret og det var sannsynligvis meningen. Amerikaneren Williams tekstløse «Skinboy» fascinerte meg, uten at jeg helt kan sette fingeren på hvorfor, «Spøgelset i operaen» var stilig, flott, plassert i sitt eget lille tilleggshefte, og Tim Vedels «Tanker» var ærlig talt ikke mye å bruke tid og tanker på. Bare for å nevne noe.

Blandet drops, men som sagt, av en viss kvalitet.

Fahrenheit 48.2
- en tegneserieantologi av diverse danske og utenlandske serieskapere
sv/hv., 40 s. hefteformat
Pris: dkr. 25,-

Kurt Østergaard

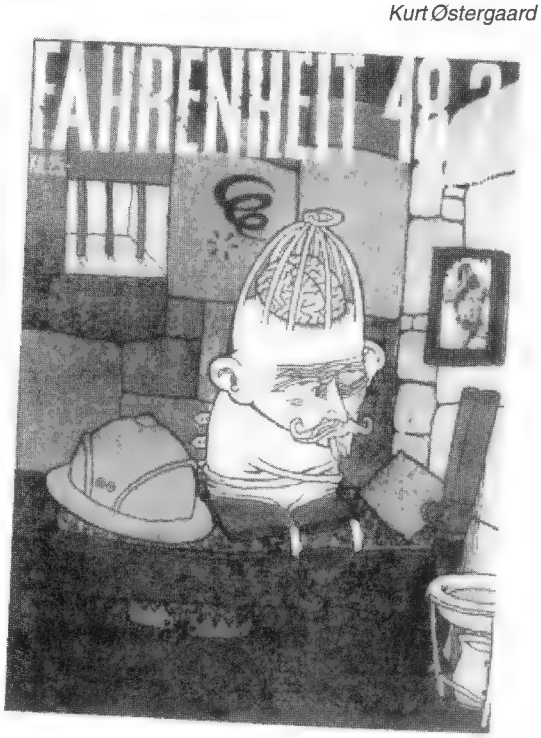

Over: *Direkte oversatt betyr Garfisse Garfitte. En komplementær tittel!*

Eimen av krutt og damer.

Over: Jonah Hex - tøffere enn toget. Man kødder rett og slett ikke med denne karen.

SEMICs nye westernblad «Caliber», blir presentert i velkjent format: 100 sider og halvnaken dame på forsida. Bladet henvender seg til dem som liker å våkne til en eim av kruttslam og billige damer, som det heter i lederen.

Vi får tre serier; den amerikanske «Jonah Hex: Two-Gun Mojo», og de franske «Trio Grande: Adios Palomita» og «Gato Montes». Trio Grande blir altfor stilisert, og lider framfor alt av å ha blitt krympet ned fra albumformat. Ikke etter min smak. Gato Montes henter historien sin fra Argentina, og virker mer lovende. Men det blir for tidlig å si noe mer om serien. Jonah Hex er det mest spennende bidraget, og siden jeg leste serien da den kom ut på engelsk i fjor kan jeg si noe fornuftig om den.

Norske lesere husker kanskje Jonah Hex fra blader som Tomahawk og (såvidt jeg husker) fra sitt eget blad. Serien ble skapt i 1974, som en reaksjon på bl.a. Sergio Leones voldelige og amoralske spaghetti-westerns. Hex var en lovløs, kynisk og brutal kar som stort sett handlet i egeninteresse. I USA endte serien om Hex opp som science fiction og forsvant kort etter.

Som følge av western-renessansen (filmer som «Nådeløse menn» og «Danser med ulver») bestemte forlaget DC at det var på tide å ta Jonah Hex tilbake til røttene. Relanseringen av Jonah Hex falt også sammen med starten av DCs Vertigo-linje, som ble en paraply for kritikerroste serier som «Sandman» og «Hellblazer». Jonah Hex er altså den første Vertigo-serien oversatt til norsk.

Selve serien er brutal og skitten. Den er voldelig, og mange vil kanskje si smakløs. Men den er gjennomført med stil, humor og ironi. Tonen i serien er så tøff at Humphrey Bogart blir Titten Tei i forhold. Det finnes knapt gode mennesker, bare grader av ondskap og egoisme, og serien tegner langtfra et rosenrødt bilde av Det gamle vesten.

Serien er skrevet av Joe R. Lansdale, som har bakgrunn fra skrekkromaner. Han har tidligere bl.a. skrevet skrekkromaner med handling fra Det ville vesten («Dead In The West» og «Magic Wagon»). Denne serien har også et overnaturlig element, og blir en representant for den heller ukjente sjangeren zombie-western. Tegneren Timothy Truman er heller ingen smågutt. Han står bak en rekke serier både som forfatter og tegner, og har bl.a. laget en av tidenes beste westernserier: biografien om Simon Girty, «Wilderness». Han utmerker seg spesielt gjennom en nitidig research og serien hans får en autensitet som er få forunt. Hvis SEMIC virkelig vil satse på kvalitetswestern bør vi få se «Wilderness» på norsk. Truman har også laget en god blanding av science fiction og western i «Scout» og «Scout: War Shaman».

Sammen gir disse to et troverdig bilde av det gamle vesten i miljøbeskrivelsene, selv om selve historien ikke er fullt så troverdig. Serien er langt fra et mesterverk, men som god underholdning er serien absolutt verdt penga. I løpet av seriens fem kapitler kan leseren vente seg alt som hører med i en god western: brå død, desperadoer, dusørjegere, voodoo, indianere, kavaleriet og dueller.

SEMICs pakke er slett ikke verst, men jeg savner opplysninger om hvem som har laget seriene. Det er også gledelig at man koster på seg håndteksting av seriene.

CALIBER 1
kr 22,50
SEMIC 1994

Øyvind Holen

Fjerne strøk under huden

For cirka ett år siden kom sveitseren Cosey ut på dansk med sitt bidrag til Vietnamkrigens etterdønninger: albumet «Saigon - Hanoi».

Følsomt eksperiment

Det er en merkverdig tegneserie, fordi Cosey bryter med en av de reglene som ellers har vært nærmest en selvfølgelighet innenfor mediet; nemlig en forholdsvis konkret fortelling med et like forholdsvis streit melding til leseren, formidlet gjennom et samspill mellom bilde og tekst.

I «Saigon - Hanoi» får du servert en rammefortelling hvor en Vietnam-veteren, Homer, og en 11-årig jente en sein nyttårsaften rent tilfeldig kommer til å snakke i telefonen med hverandre. De kjenner ikke hverandre. Begge er alene og kanskje litt ensomme. Begge ser på TV, samme program. «Tyve år etter. Vietnamveterans pilgrimreise. Et følsomt portrett av både veteranen og dagens Vietnam», som det står i programbladet. Begge skrur ned for lyden, ser på bildene og snakker stort sett om helt andre ting. I praksis betyr det at vi som lesere på billedsiden ser Vietnam og følger pilgrimveteranen, mens vi på tekstsiden følger telefonsamtalen mellom Jenta og Homer.

Resultatet er at vi er overlatt til å lage vår egen kobling mellom de visuelle inntrykk og praten, om det er noen. Alt blir opp til oss, Cosey gir oss inntrykk og spørsmål, svarene og sammenhengen må vi finne selv.

«Saigon - Hanoi» er et spennende eksperiment som vinner ved gjennomlesning, enda det allerede er fascinerende og interessant ved det første, litt forvirrende møte. Det er et bra bevis på at seriemediet stadig har uante muligheter, om noen bare tør forsøke seg på nye veier.

Reklameserie

Cosey kan være en blendende serieforteller. På sitt beste føler man nærmest at han med sine bilder, slentrer rundt i miljøer sammen med leseren, viser fram detaljer, dufter, lyder og ikke minst farger, så vi får hele atmossfæren under huden.

Slik er det med «Saigon - Hanoi», og slik er det langt på vei med det nye albumet «Zeline».

Enda «Zeline» har en syltynn historie å fortelle, som bare er en unnskyldning for å bringe oss rundt i det vakre landet Burkina Faso, velger jeg å godta unnskyldningen og kose meg med rundvisningen.

Zeline er en ung aferikansk jente som år tilbake har blitt adoptert av en sveitsisk familie og nå vender tilbake til sitt hjemland for å finne en gammel venninne. Det meste av tiden reiser hun sammen med u-landsarbeideren Fred, som benytter anledningen til å vise hvilke prosjekter organisasjonen hans (DDA) holder på med. (Albumet er blitt til på oppfordring fra en sveitsisk u-landsstøtte-organisasjon ved navn DDA). Enkelte ganger blir denne framvisningen på grensen til det anmasende, dialogen blir tung og doserende og flyten i fortellingen blir brudt. Likevel blir det gjennom det visuelle et fortryllende og belærende møte med hverdagen i et land som de fleste av oss knapt vet hvor ligger. Og i og med historien i forveien er tynn, føles disse «reklame-innslagene» ikke så forstyrrende.

Over: *Cosey eksperimenterer med formspråket i «Saigon - Hanoi»*
Under: *«Zeline» er en flott reisebrosjyre og informasjonsalbum, men en tynn fortelling.*

Med historien om Zeline får Cosey pustet til gløtne så underegnede er klar til å ta første fly det står «Afrika» på, samtidig med at jeg føler at pengene gitt til rette hjelpeorganisasjon godt gitt ut. Og det siste er naturligvis formålet.

«Zeline» må nemlig ikke tas for mer en hva det er: Et informasjonsalbum, holdt i en søt og velmenende tone, som skal få oss til å åpne for pengepungen. Som sådan fungerer det bra. Ingen reisebrosjyre eller informasjonsfolder kunne gjort det bedre.

Saigon - Hanoi
av Cosey
dansk tekst, farger, 46 s.,
albumformat
Carlsen Comics, DK
Pris: dkr 78,-

Zeline
av Cosey
dansk tekst, farger, 46 s.,
albumformat
Carlsen Comics, DK
Pris: dkr 78,-

Kurt Østergaard

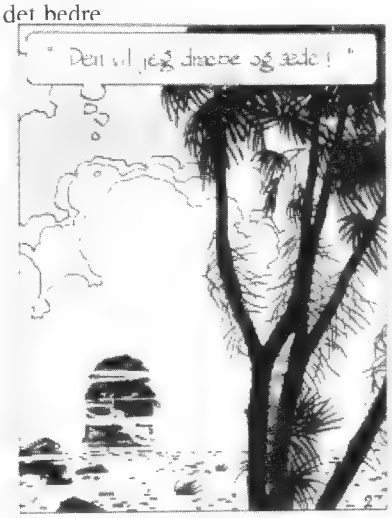

ÅTTI/NITTI-TALLETS BESTE

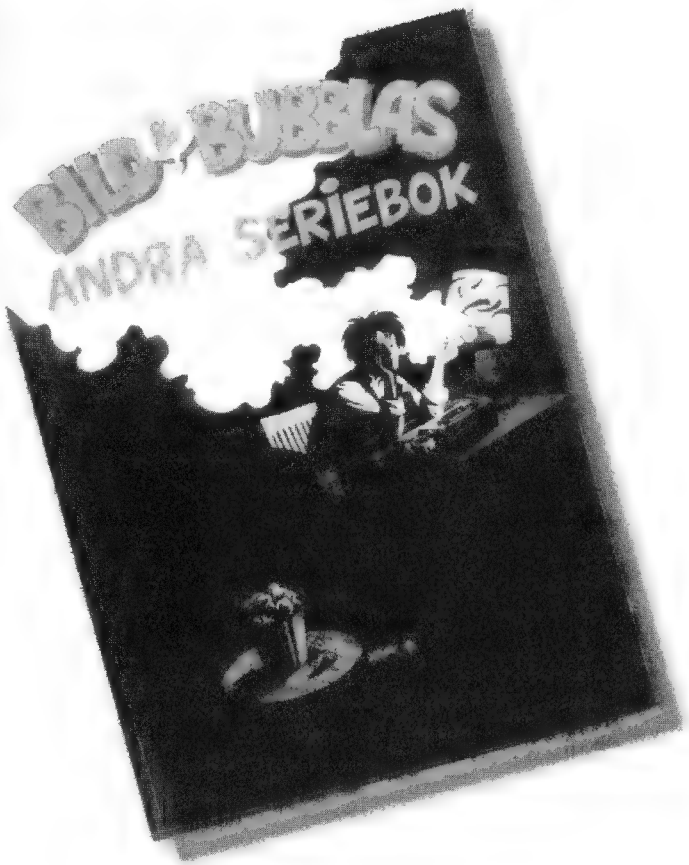

Tegneserien omformer og utvikler seg stadig. Noen mener den nå holder på å omdefinere seg. I en ny stor svensk bok kan man lese om folkene bak disse tendenser.

I 1989 kom boken «Bild & Bubblas stora seriebok». Nå er man klar med en ny og kaller den naturlig nok, om enn litt fantasiløst, «Bild & Bubblas andra seriebok». Også denne boken er stor, et ganske imponerende verk i A4-format og på godt 350 sider fylt med masse spennende stoff.

Boken består av en samling av artikler som tidligere har stått i det svenske tegneserietidsskriftet Bild & Bubbla og den røde tråden er 80- og 90-tallets beste anglo-amerikanske serieskapere. Artiklene er omarbeidet og oppdatert i forhold til boken så selv flere år gamle artikler er som nesten ferske og har en viss nyhetsinteresse.

Å lage en bok om britiske og nordamerikanske serieskapere er absolutt på sin plass etter at konsentrasjonen av nytenkning og nyskaping innenfor mediet de siste årene har flyttet seg fra det mellom-søreuropeiske til de engelsktalende landene. Det er her man finner seriene og folkene som prøver ut nye grenser og setter nye normer for hva som er tegneserie.

NYSKAPERE FRA VENSTRESIDEN

At amerikanerne nå har skjønt at også seriemediet trenger å utvikle seg og forandre seg for å holde oppmerksomheten på seg, visste de fleste ville skje - det var et spørsmål om tid. Men at England, noe av det mest konservative innenfor tegneserie, endelig skulle løsrive seg den konforme og eskapistiske linjen som hadde preget mediet siden århundreskiftet, er nok en overraskelse for en og hver.

Under jernladyen Thatchers 11-årige restriktive styre vokste det fram en ny generasjon av tegnere og forfattere som i hovedsaken befant seg på venstresiden og i sterk opposisjon til regjeringen og det etablerte. Tidsskriftet «2000 AD» (1977) ble stedet hvor serien «Judge Dredd» så dagens lys, en barsk, parodisk utgave av en framtidens lovmann. Samme tidsskrift ble etterhvert ryggraden for den nye engelske tegneserien, båret oppe av seriefiguren Dredds enorme popularitet, og langt de fleste av nittitallets etablerte engelske serieskapere har på et og annet tidspunkt i deres karriere vært innom 2000 AD.

De interessante navnene nærmest boblet fram på øylandet ut over åttitallet: Hunt Emerson, Alan Grant, Robin Smith, Brian Bolland, Carol Swain, Paul

Grist, Dave McKean, Kevin O'Neill, Dave Gibbons, John Wagner - for ikke å glemme de to som allerede nå har blitt utnevnt som 90-åras serieforfattere: Alan Moore og eleven hans, Neil Gaiman. samt forfattere som Grant Morrison og Jamie Delano som også er sterke engelske kandidater til slike utsagn.

Alle disse samt en del canadiske og et hav av amerikanske serieskapere kan man lese om i den nye boken.

SMAKSPRØVER

Artiklene i boken er skrevet av diverse svensker, de fleste garvede skribenter og gjennom flere år leverandører til Bild & Bubbla. Ikke alt er like fengende skrevet, men likevel er standarden høy og folk som Claes Reimerthi og Göran Ribe imponerer med deres innsikt og analytiske vurderinger.

Fanatiske knefall av ukritiske freaks er boken som renset for. Sunn kritisk sans og en naturlig interesse for et medium i stadig vekst og utvikling synes å være et fellestrekk for bokens bakmenn.

Langt de fleste av serieskaperne som omtales i boken er dessuten presentert gjennom en av deres tegneserier - i den grad det har vært mulig å finne en serie som var kort nok til å få plass. Men som redaktøren Daniel Atterbom nevner i sitt forord: «...serier ska läsas i sin helhet, inte presenteras i små portioner». Derfor er de trykte seriene å betrakte som smaksprøver, men viktige sådanne for å gi en et inntrykk av skaperens arbeider.

At serieskapere som Will Eisner, John Byrne og Wendy Pini er utelatt med begrunnelsen at de kun har gjort lengre historier er synd og dumt. Især når man vet at Eisner har lagd et helt album, «Storbyen», bestående utelukkende av korte en- og to-siders historier.

Men at Jim Davis' serie Garfield er utelukket fordi «den er en forulempning mot folks intelligens» (som Tommy og Tigern-skaperen Bill Waterson en gang har uttalt det) finner undertegnede forståelse for.

Bild & Bobblas andra seriebok
artikler av diverse skribenter
354 s., sv/hv ill., svensk tekst,
Lycksalighetens ö / Seriefrämjandet 1992
Pris NKr. 198,-

Kurt Østergaard

Godt supplement

Terry LaBan (33) startet som politisk tegner, og prøvde med sin tegneserie «Unsupervised Existence» å lage den definitive beskrivelsen av amerikansk ungdom som går under betegnelsen «slacker» (hvit middelklasseungdom med rimelige gode utsikter, men som grovt sagt bare tilbringer tida si med å spise pizza, sove, se på MTV og røyke hasj). Serien var ikke helt vellykket og personene i serien endte opp som hippier, og serien ble litt for kjedelig og koselig. Etter å ha laget pornoserien «99 Girls» fikk LaBan ny inspirasjon og energi, og kom opp med bladet «Cud», som så langt er langt bedre enn hans tidligere forsøk.

Cud er laget over samme lesten som Dan Clowes «Eightball», en hovedserie i tillegg til mange flere små og større historier. Det er da også serier i tradisjonen til Clowes og Peter Bagge LaBan lager, og serien kan anbefales alle som liker de forannevnte.

Bladets hovedserie handler om performance-artisten Bob Cudd (Bob Kødd? red. sek.), en figur hentet fra «Unsupervised Existence». Det er en typisk amerikansk suksess-historie. Bob får sin mastersgrad i performance-kunst og drar til storbyen for å gjøre det stort. Som i alle suksesshistorier starter Bob på bunnen og når toppen. Men en ting får ikke Bob, han er dypt forelsket i Fila, som er svært avvisende for alle Bobs ramstøt. Bobs noe ekstreme performance-show provoserer også, og en allianse mellom fundamentalistiske kristne og radikale feminister setter seg fore å ta livet av Bob. Historien kobler sære personligheter og bisarre historier i et naturtro miljø på samme måte som Peter Bagges serier, og det blir spennende å se hvor lenge Bob klarer å holde seg på toppen.

De andre historiene i Cud tar for seg det meste som faller LaBan inn, og utfyller den mer lineære hovedhistorien bra. Høydepunkt så langt har bl.a. vært historien om den hardkokte privatdetektiven/shamanen Muktuk Wolf's-breath og den fortvilte sagaen om forfatterens gjenfødelsessyklus i «Karmin' Around». Her får den ulykkelige forfatteren en safe i hodet og kommer til Perleporten. Han får en ny sjanse: barn i Somalia (Shit!). Ny sjanse: drept av pervers barnemishandler, kvalt av katt, ofret av satanister, kastet til ulver osv. osv.)

Cud er ikke sensasjonelt bra, men det har absolutt potensiale. Hvis du liker Eightball og Hate, kan Cud være et godt supplement.

Terry LaBan
CUD nr. 1-5
Fantagraphics 1992-1993

Øyvind Holen

I'VE ONLY BEEN READING FOR A FEW MINUTES!
RIGHT. EVERY FEW MINUTES.
MAN, I CAN'T WAIT TIL THIS'S OVER. I JUST WANNA GO HOME, MAKE SOME TEA, PUT ON SOME SOFT MUSIC AND MASTURBATE!

Den noe usikre alliansen mellom kristne og feminister som skal ta knekken på Bob Cudd, får uventede følger når de to medlemmene i attentatgruppa forelsker seg i hverandre.

SVENSKE KJØTTKAKER

KARL GIFTE SEJ MED EN TÖS FRÅN TRAKTEN... DET ÄR EN STOR SÄRPRÄGLAD SLÄKT, SÄJER DOM SOM VARIT ÖVER OCH SETT.....
SWEDISH MEATBALLS
A SPECIALITY FROM WHERE I COME, KIDS..
WHATS FOR DINNER, MUM?

Over: *Ulf Lundkvist forteller om hva som egenglig hendte med Carl XII, hvis du vil vite mer om hva som egentlig skjer og har skjedd i tegneserie-Sverige, så er dette utgivelsen for deg!*

«KONSTNÄRER BLIR DOM SOM INTE KAN BLI SERIETECKNARE»

Det er mottoet til svensken Lars Hillersberg og utsagnet er dessuten tittelen på en av seriene hans. Han er en av mange serieskapere som man finner omtalt i et svensk verk som nylig har kommet på markedet: «Svenska Serietecknare» av Nisse Larsson.

«Svenska serietecknare» er en grundig, brukervennlig og informativ bok som tar for seg den svenske tegneseriens historie med utgangspunkt i de menneskene som har skapt seriene.

Nisse Larsson, journalist og serieredaktør i Dagens Nyheter, har delt boken opp i kapitler som samtidig skal være en form for sjangreinndeling. En slik inndeling vil alltid være litt søkt, men fungerer her bra som et middel til å gi leseren oversikt over et svensk seriemiljø som er alt annet enn oversiktlig.

KONG CARL XVS KAMMERHERRE

Forfatteren har valgt å konsentrerer seg om den nye generasjonen av serietegnere, men som han selv antyder i boken, er de nye seriene ikke født ut av ingenting. De svenske seriene og deres opphavsmenn hviler i en rik og mangesidig tradisjon, dominert av humor og satire, men med sterke innslag av eventyr og skarpsynt hverdagsskildring.

Hele dette baklandet er viktig å kjenne til hvis man vil forstå dagens skapere og Nisse Larsson gir seg tid til å presentere de viktigste fra den gamle garde. Blant andre kong Carl XVs kammerherre Fritz von Dardel. Von Dardel regnes som en av de første serieskaperne overhodet, og med sveitseren Rodolph Töpffer som forbilde ga han ut sine første serier på midten av 1800-tallet, et halvt århundre før The Yellow Kid og The Katzenjammer Kids så dagens lys i New York World.

For å holde boken innenfor et rimelig sidetall (boken er på 300 sider) har det vært nødvendig å lage en kraftig utvelgelse fra det store galleriet av svenske serieskapere. Hvem skal så vidt nevnes i en bisetning, og hvem skal få et eget portrett-avsnitt?

I den siste avdelingen savner jeg blant andre Jaime Vallve og Bo «Bovil» Vilson. Men utvalget er bredt og dekkende så mitt «savn» glemmes fort under lesningen om de mange som er med.

Når får vi en slik bok om norske serieskapere?

Svenska Serietecknare
av Nisse Larsson
300 s., sv/hv ill., svensk tekst
Alfabeta Bokförlag AB 1992
Pris NKr. 245,-

Kurt Østergaard

JUNGELBOKEN PÅ VIDEO

«Her er boken av Kipling. Det første jeg vil du skal gjøre er å ikke lese den». Dette var ordene til Walt Disney da han i 1966 satte forfatteren Larry Clemmons i gang med å lage en tegnefilmsmanuskript over Jungelboken.

Resultatet ble et sjarmerende og svingende besøk hos det yrende livet i den indiske jungelen. En ikke alt for fengende handling trer i bakgrunnen for persontegninger som bobler av liv og følelser - noe av den beste animasjon som er lagd noen gang. Ikke minst under filmens høydepunkt når vi besøker den jazzfrelste orangotangen Kong Louie.

Vi følger menneskevalpen Mowgli som er på flukt fra tigeren Shere Khan og får hjelp av den trofaste panteren Bagheera og sin nye venn, bjørnen Baloo. Vi møter de marsjerende elefantene, den hypnotiserende slangen Kaa, gribbekoret og naturligvis Kong Louie og hans nesevise små hjelpere i en festlig og fargerik fortelling, hvor de enkelte sekvensene står sterkere enn helheten.

«For en beat!» sier Baloo, da han og Bagheera nærmer seg Louies rike, og musikken, rytmen - beaten - er en inciterende og viktig del av en film hvor lydsiden står sterk. «Jungelboken» er med norsk tale i en stort sett grei dubbing, med et herlig, friskt språk, og med Harald Heide Steen som Kong Louie er før omtalte høydepunkt ikke mindre høyt.

Et minus er den lille landsby-jenta som til slutt forfører Mowgli med sin sang - hvorfor må hun ha den perfekte stemmen til en trettiåring?!

Walt Disney døde av kreft den 15. desember 1966 og fikk aldri sett «Jungelboken» som ferdig tegnefilm.

«Jungelboken» som videofilm var i salg fram til 31. mars 1994 og kostet kr 249,-.

Kurt Østergaard

Jo flere kokker...

«1963» er et trist blad. Det er ikke noen god tegneserie, men det er jo langt fra unikt i dag. Det som gjør bladet trist er at de ansvarlige for serien er noen av de mer talentfulle av dagens serieskapere. Her har de rett og slett produsert noe som er uleselig for de aller fleste, med få kvaliteter i det hele tatt.

Serien er skrevet av Alan Moore, tegnet av Moores gamle samarbeidspartnere Rick Veitch og Steve Bissette (Swamp Thing), tusjet av Dave Gibbons (Watchmen), John Totleben (Swamp Thing) og Chester Brown (Yummy Fur) og ut av en slik ansamling burde det komme noe lesverdig. Men, nei.

Selve konseptet er en slags hyllest til Marvels første tegneserier som kom ut i 1963. Marvel-stilen er helt gjennomført i dialog, sjargong, tegninger, figurer, annonser og historier. Hvert nummer i serien er en slags versjon av Marvels best kjente superhelter. Derfor blir nr. 1 «Mystery Incorporated» en versjon av Fantastic Four osv. Serien er en hyllest til/parodi på Stan Lee, nylig avdøde Jack Kirby og Steve Ditkos gamle superheltserier. Men hva er poenget? Historiene er utført nøyaktig slik som de gamle 60-tallsseriene, og har bare interesse for nostalgikere (om de skulle finnes) og superheltfantaster.

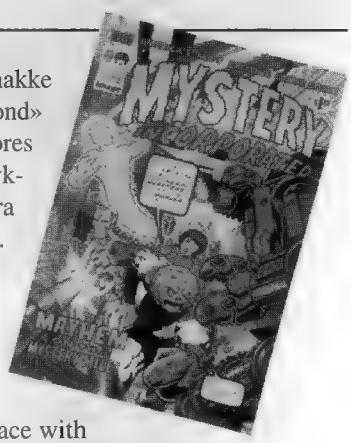

Høydepunktet, om man kan snakke om noe slikt, er kanskje «Johnny Beyond» i nr. 4, en versjon av Dr. Strange. Moores versjon av de mer eller mindre mislykkede forsøkene på «hip» sjargong fra 60-tallet er ganske underholdende. Hipsteren Johnny Beyond foretar en tidsreise og kommer til 90-tallet, og opplever en aldri så liten kulturkollisjon mellom 60- og 90-talls hipstere.

Dame: Uh, well I diarized to interface with my aerobics instructor at somewhere called «The Laundry», but I guess I got differently oriented.
Johnny: Wow! Dig that real gone lingo. I ain't hep to word one of it, except for laundry and that rebop about the orient.

Men som tegneserie er det lite som gjør at 1963 kan anbefales. Vi får bare håpe at Moore har tjent nok penger på serien til å kunne fortsette sine langt bedre serier «From Hell», «Lost Girls» og den savnede «Big Numbers».

Alan Moore, Rick Veitch, Steve Bissette m.fl.
«1963» nr. 1-6
Image 1993

Øyvind Holen

Oppvokste serier?

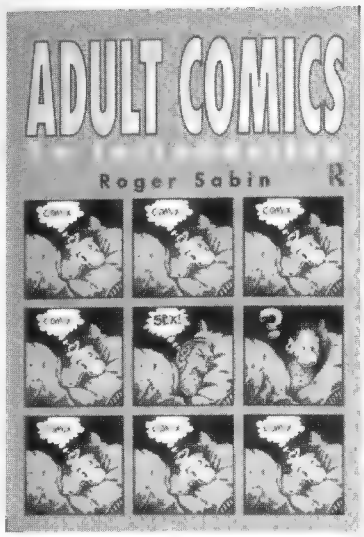

Motetermen om tegneserier i åttiårene var «Serier for voksne». På samtiden kunne det virke som om serier nå, i motsetning til før kunne leses av voksne. At serier så og si hadde vokset opp. Det er denne forestillingen Roger Sabin tar opp til diskusjon i sin bok «Adult Comics - An Introduction».

Til høyre: Her starter den engelske serietradisjonen. Ally Sloper anno 1884.

Bøker om serier handler først og fremst om tegneseriens historie og utvikling - også denne. Det betyr ikke at dette blir repetering av hva vi tidligere har lest. Det som gjør denne unik er at den er skrevet av en engelskmann, og at han ikke bare fokuserer på engelskspråklige kulturområder, men også introduserer begrepet «Worldcomics», serier fra resten av verden. Nå er disse seriene kun avsett et kapittel, vel 25 sider i en 320 siders bok, så vektleggingen er ikke så særlig stor. Til gjengjeld er dette boken for den som er interessert i historien til den britiske serietradisjonen. Halvparten av boken er viet dette emnet.

Boken er skrevet som en introduksjon, og Sabin setter opp flere problemstillinger som han bevisst lar ligge ubesvart. Årsaken til dette ligger i at boken er skrevet ovenfor et akademisk publikum, i første rekke kultur- og mediastudenter. Dette gjør at holdningen til temaet blir mer seriøs enn vi er vant til, siden de fleste bøker om serier til nå er skrevet av folk med en utpreget positiv og unyansert holdning til temaet de beskriver. At Sabin selv er en serie-elsker er likevel tydelig, og av og til klarer han ikke å distansere skikkelig fra temaet. Dessuten er hans forståelse av tegneseriemediet til tider noe uavklart og overfladisk. Det som opptar han i denne boken er imidlertid ikke de enkelte seriers tema, og hvordan disse er behandlet og hvordan dette igjen fungerer, men den rent faktisk historie - og årsakene til denne utviklingen. Sabin er en historiker og ikke en medieforsker, og boken er i så måte et kompendium for dem som ønsker å studere tegneserier ut fra et historisk ståsted. Hans kildehenvisninger er imidlertid omfattende, slik at de som ønsker å fordype seg i enkelte tema som Sabin tar opp kan ta tak i disse. (Det ser ut som om det er en drøss med videointervjuer tilgjengelige av de fremste engelskspråklige serieskaperne).

Sabins målsetting med boken er å vise at serier ikke «vokste opp» i åttiåra, men at denne utviklingen har fulgt seriemediet kanskje helt siden begynnelsen. Det klarer han kanskje, men jeg mener at nettopp det drukner i den historiske fremstillingen.

Ut fra et nordisk ståsted er det interessant å se at den utviklingen som England har hatt langt på vei har paraleller med vår, dessuten er det befriende å lese en engelskspråklig historisk fremstilling der superhelter ikke er den viktigste genren. Anbefalles for alle seriøst nyskjerrige på hva som foregår på andre siden av Nordsjøen.

Roger Sabin:
Adult Comics-An Introduction
Routledge 1993
ISBN 0-415-04419
Pris: 168,- (Tronsmo)

Tor Arne Hegna

MUTERTE KLASSIKERE

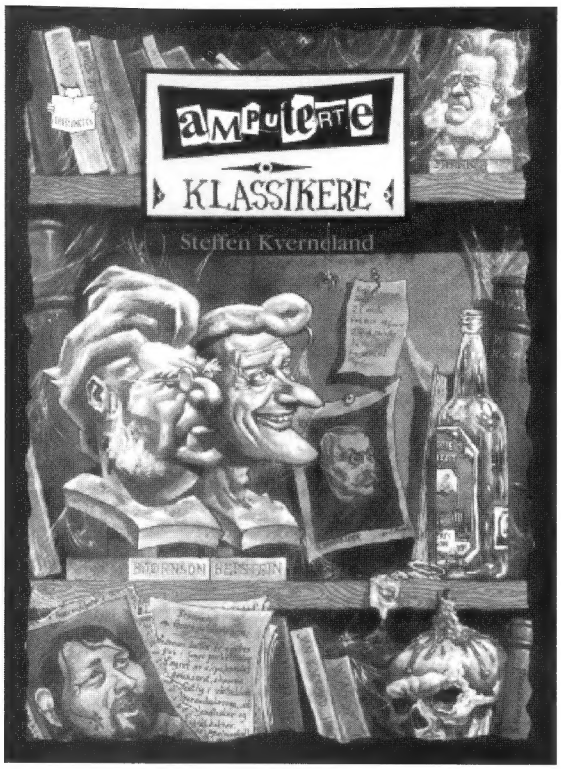

EGENTLIG SKULLE ALLE VÆRE FORFATTERE.
ALLE KAN IKKE VÆRE DET. DET TAR TID. DET KOSTER ARBEID. DET KREVER KUNN - SKAPER.
JEG TROR NOK VI OFTE LAR OSS BINDE AV HVORDAN VI TROR EN ROMAN SKAL SE UT.
RIKTIG! MEN DET GJØR VI SOM LESER OGSÅ.

Jeg er vist kommet på feil klode! Her er så underligt... Slik lyder de siste ord i Steffen Kvernelands nye album, Amputerte Klassikere, og følelsen av å ha tatt feil ett eller annet sted i litteraturhistorien var den følelsen som vår anmelder satt igjen med.

Humor er noe som fungerer best i dirkete kommunikasjon, derfor blir jeg overrasket hver gang jeg leser en tekst, en serie eller ser en film der humoren faktisk fungerer. Dette serialbumet hører til blant disse overraskende øyeblikk.

Nå vil jeg ikke hevde at Kverneland på død og liv prøver å være morsom i hele tiden, men det er klart at ironi, sarkasme og satire er viktige elementer i Kvernelands litteraturtolkninger. For det er nettopp litteraturen som Kverneland henter sin inspirasjon fra denne gangen. Forutsetningen for at dette albumet fungerer, er at leserene har et forhold til de verkene som «behandles». Selv om de færreste har lest disse «klassikerne» så kjenner vi de fleste av dem gjennom omtale. Kverneland henter høyt og lavt og vidt og bredt fra litteraturverdenen, og det er nesten med medfølelse man innser at gutten har lest alt sammen. Det være seg «Finnegans Wake» (som undertegnede i en alder av 14 år konkluderte med at var fullstendig uleselig, etter å funnet et eksemplar på et bibliotek, siden har jeg ikke gjort noe videre forsøk på å tilbakevise den påstanden, før jeg nå ser Kvernelands tolkning) eller Romantikk fra 1956. Det er et tålig bra spenn i genre, men Kverneland gjør det til sitt eget.

Albumet er to-delt. Først er det tre historier fra 88 - 89, og som egentlig ikke fungerer så godt. Det er tydelig at Kverneland har blitt strammere og klarere med årene. Brannen, etter en tekst av Georg Johannesen er også fra 88 - 89, og her merker vi at Kverneland begynner å stramme inn. De beste seriene fant denne anmelderen i de som er utgitt under vignetten Amputerte klassikere i Morgenbladet. Endelig ser vi Jeppe slik han alltid burde vært, Fuglane av Vesaas blir en «turkey» og Wassmo blir et spørsmålstegn. (Den sensurerte versjonen av Det stumme rommet er bare stor!).

Rent grafisk så kjennetegnes albumet av at Kverneland prøver å finne et uttrykk som gjenspeiler den litterære stilen til orginalverket. Derfor blir det en viss forskjell på Holbergs folkelige Jeppe og Obstfelders ekspressive tekst. Dette blir en styrke hos Kverneland og ikke en fiffig effekt. Helheten bevares i og med at vi hele tiden aner at Kverneland har kontroll over hva han driver med.

Svakheter? Klart det er svakheter, spesielt når det blir et så vidt spenn som i dette albumet. Hvorfor bruke to versjoner av «Støv», f.eks., når den ene er en amputert versjon av den andre? Men alt i alt er dette albumet et bevis på at Kverneland er en kunstner under utvikling, og samtidig en som jobber med sitt materiale.

En alternativ litteraturopplevelse, og ikke bare for de som gjerne vil vedkjenne seg å ha lest dem alle fra før.

Steffen Kverneland
Amputerte klassikere
No Comprendo Press 1994
Kr. 65,-

Tor Arne Hegna

50% RABATT PÅ GAMLE TEGN!

Som et resultat av at våre medarbeidere nå har vært på flyttefot må vi kvitte oss med endel av våre lagre. Derfor kjører vi nå ut et tilbud på gamle TEGN. Det kan variere noe på hvor mange vi har igjen av enkelt nummer, så det lønner seg å være tidlig ute! Tilbudet gjelder fra og med 87 til og med 92 årgangen. Halv pris av det som står.

TEGN 1/87 (29,-)
Will Eisner (intervju & omtale), Indian Summer-debatten, John Kåre Raake, Donald-analyse.

TEGN 2/87 (29,-)
Don Martin, Hugo Pratt, Julius Svensen, Ivan Andreasen, Kent Aske Jensen, Cosey & Jonathan, Freddy Milton.

TEGN 3/87 (35,-)
Tema: Franske serier. Minoritetsserier, Jean «Moebius» Giraud, Jon Sveinbjørn Jonson, Vindens passasjer, Tor Bomann-Larsen, Edgar P. Jacobs.

TEGN 4/87 (35,-)
Utstilling i Oslo, F'Murr, Art Spiegelman & MAUS, Jødenes polske lidelseshistorie, Bomann-Larsen-intervju, Pusur/Garfield.

TEGN 1/88 (35,-)
Fantomet: Myte/virkelighet. Eirik Ildahl, Peter Haars & Kåmiks, Espen Schei, Mezieres & Christin, Japanske serier, Jerry Dumas.

TEGN 2-3/88 (64,-)
Jon Gisle, Serie-teori, Rock & tegneserier, Pesta: Ousland & Ildahl, Den mystiske mannen - serieklassiker (26 sider), Milton Carniff, Meningen med livet, Tyske motorsykler.

TEGN 4/88 (35,-)
Donald Duck: Carl Barks, tegnefilm, Walt Disney, Chr. Nielsen, Jodorowsky, Serier i Kenya.

TEGN 1/89 (35,-)
Knut Westad, Morten Myklebust, Ola A. Hegdal, Serieteori, Tintin-slakt, Sensur.

TEGN 2/89 (39,-)
Kunst & serier, Tardi & krigen, Bomann-Larsen, Krazy Kat, Skurker i tegneserier.

TEGN 3/89 (39,-)
Verdens dårligste serier, Robert Crumb, Svenske serier, Dialektikk i Donald. Serier & reklame.

TEGN 4/89 (39,-)
Batman: film & historie, Serieut-dannelse, Finske serier, Humor, Damlog, MAD, Hits & Tits.

TEGN 1/90 (39,-)
Enki Bilal, 80-tallets beste serier, Katolsk bakholds-angrep, Gutta på skauen, Auclair, Klær i serier, Å snekre serier,Utstilling, julebord & priser.

TEGN 2/90 (39,-)
Annie Goetzinger, Sergio Aragones, J. Lob, Midtsideplakat, Olaf Gulbrandsen-serie, Jersey.

TEGN 3/90 (39,-)
Dick Tracy: film & historikk, Knøttene 40 År, Knut Nærum, Serier i avis og i data, Chr. Nielsen, Propagandaserier.

TEGN 4/90 (39,-)
Intervju med redaktører i Pyton og MAD, Verdens tøffeste melkemann, Tore Knutsen, Kunst & Håndverksskolen, Serier.

TEGN 1/91 (39,-)
Steffen Kverneland & De Knyttede never (!!!), Avistegneren Herb, Don Rosa, Carl Barks, Warner Brothers

TEGN 2-3/91 (64,-)
Arild Midthun, Terje Nordberg, Brian Bolland, Lena Ackebo, serier & data (innføring), Hal Foster & Alex Raymond, TEGN-index.

TEGN 4/91 (39,-)
Sussi Bech (intervju), Rocketeer, Amerikansk vold: nyere serier fra USA, Frank Miller, Dave Gibbons, TEGN i Tiden: kaniner, Satan, Sverige, Svineri på boks.

TEGN 1/92 (39,-)
Torpedo, Mandryka, Thore Hansen, Lord Horror, Sandman, Walt Kellys Pogo, Tegnefilm, Claus Deleuran, Julebord

TEGN 2/92 (39,-)
Tommy og Tigern, Gamle sex-serier, Serie-Seminaret i Oslo, Prisvinner Morten Myklebust, A. Moore: «Kunsten å skrive tegneserier...»

TEGN 3/92 (39,-)
Canadiske serietegnere, Jonsson & Goetzinger, Hunt Emerson, Carsten Graabæk, Tyskland, A. Moore: «Kunsten...».

TEGN 4/92 (42,-)
Steffen Kverneland, Inkalill, Trygve Høiseth, Kontrakt med Gud, A. Moore: «Kunsten...», siste del.

TEGN 1-2/93 (64,-)
20 sider Kraftig Kost! Tegneserie-festivalen, Historiske serier, Mad, Holmberg, Journalister. 80 sider!

TEGN 3/93 (45,-)
Waldemar Hepstein, Lars Elling, Japanske serier, Kraftig Kost!, Historiske serier del 2.

TEGN 4/93 (45,-)
Håkon Åsnes, Arne And, Kraftig Kost, Historiske serier 3. del.

Send din bestilling til:
TEGN,
Westye Egebergsgt. 8c,
0172 OSLO.

Leserundersøkelsen TEGN

Noen utvalgte lesere fikk vårt spørreskjema med orrige TEGN. På bakgrunn av de 590 342 besvarelsene vi fikk inn har vi fått følgende statiskisk materiale:

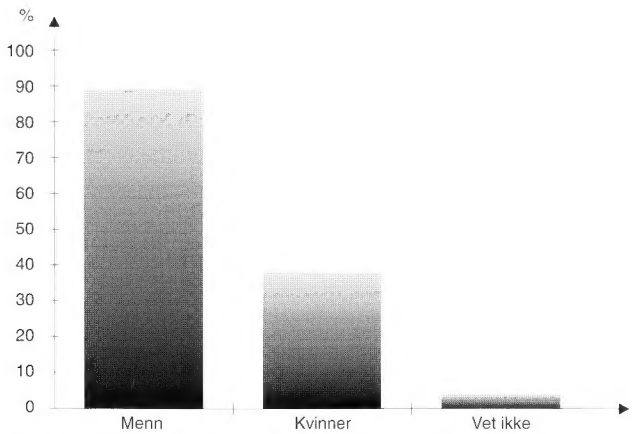

Hvilken kjønnsfordeling har TEGNs lesere?

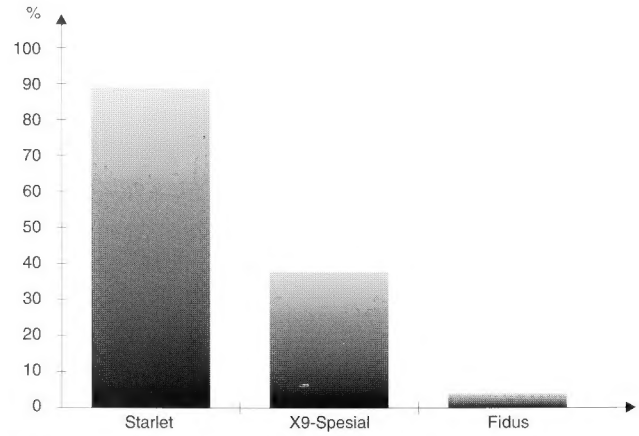

Hvilket seriehefte vil du helst ikke bli avbildet med?

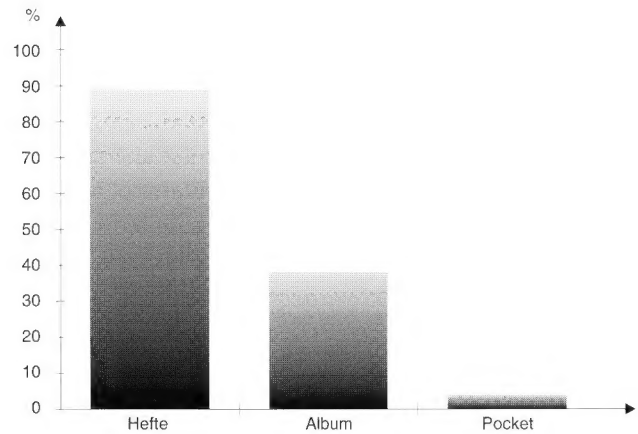

Hva liker du best å lese?

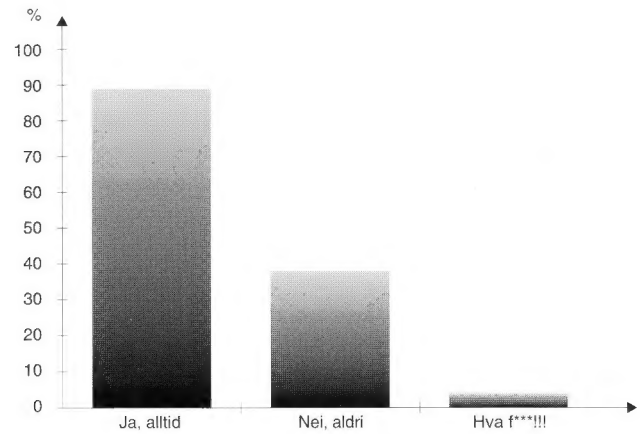

Hva tenker du på når du leser serier?

Kryss av for en eller flere bestillinger. Klipp ut og send inn

Vil ikke også du tilhøre denne utvalgte og eksklusive forsamling av edle mennesker av bekjennende TEGN-abonnenter? Nå er sjansen din, til den simple sum av 160 kr. Kan du la sjansen gå fra deg?

Navn: _____
Adresse: _____
Postnr: _____
Inntekt: _____
Kontonr: _____

Brev

Kan sendes ufrankert i Norge. Addressaten betaler porto!

Svarsendingsavtale nr. 150260/19

Foreningsservice, Fellesinvest
St. Hanshaugen Postkontor
0131 Oslo

Returadresse:
TEGN A/L
Westye Egebergsgt. 8c
0172 OSLO

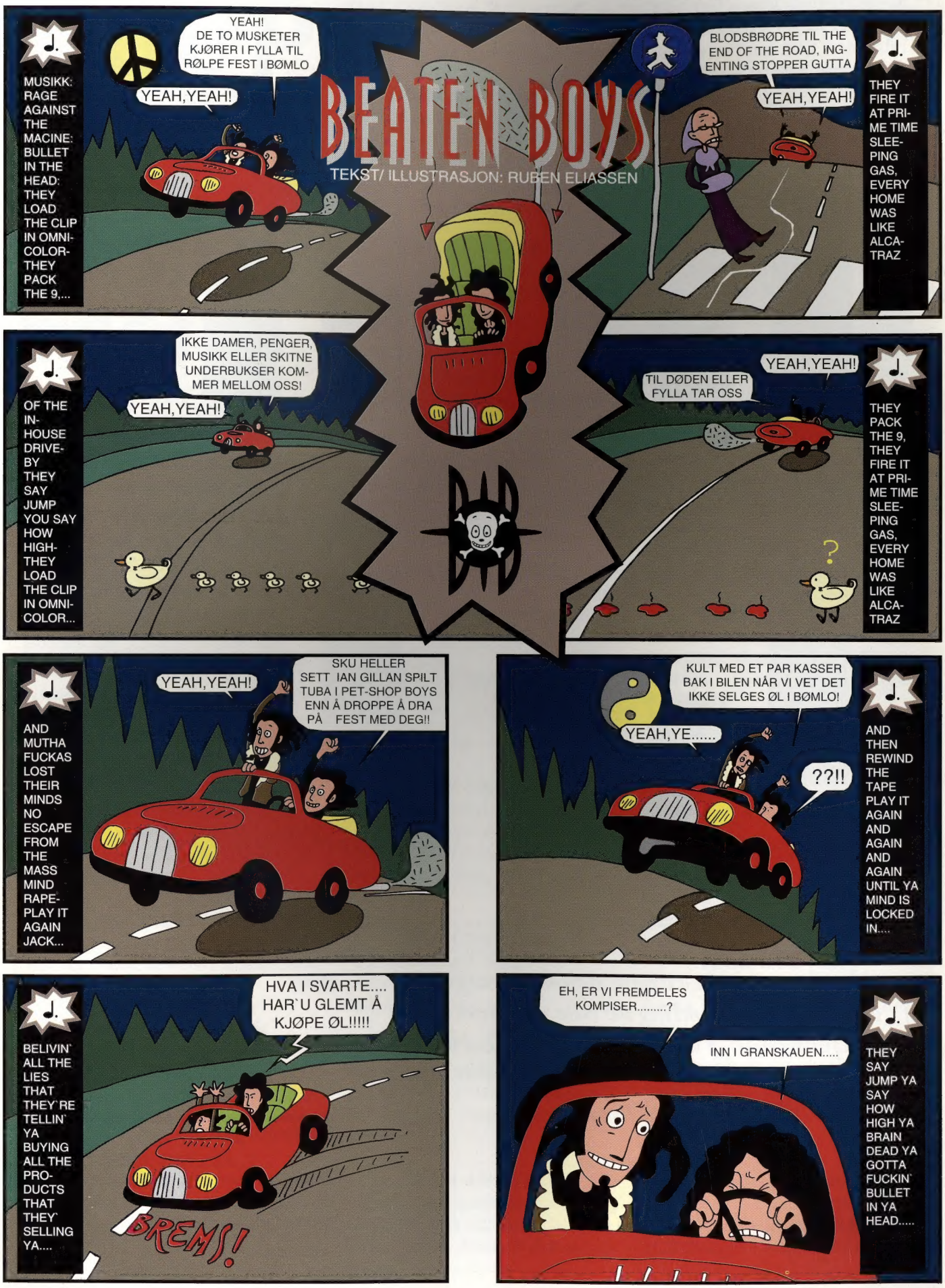
BEATEN BOYS
TEKST/ ILLUSTRASJON: RUBEN ELIASSEN
MUSIKK: RAGE AGAINST THE MACINE: BULLET IN THE HEAD: THEY LOAD THE CLIP IN OMNI-COLOR- THEY PACK THE 9,...
YEAH! DE TO MUSKETER KJØRER I FYLLA TIL RØLPE FEST I BØMLO
YEAH,YEAH!
BLODSBRØDRE TIL THE END OF THE ROAD, INGENTING STOPPER GUTTA
YEAH,YEAH!
THEY FIRE IT AT PRIME TIME SLEEPING GAS, EVERY HOME WAS LIKE ALCATRAZ
OF THE IN-HOUSE DRIVE-BY THEY SAY JUMP YOU SAY HOW HIGH- THEY LOAD THE CLIP IN OMNI-COLOR...
IKKE DAMER, PENGER, MUSIKK ELLER SKITNE UNDERBUKSER KOMMER MELLOM OSS!
YEAH,YEAH!
TIL DØDEN ELLER FYLLA TAR OSS
YEAH,YEAH!
?
THEY PACK THE 9, THEY FIRE IT AT PRIME TIME SLEEPING GAS, EVERY HOME WAS LIKE ALCATRAZ
AND MUTHA FUCKAS LOST THEIR MINDS NO ESCAPE FROM THE MASS MIND RAPE- PLAY IT AGAIN JACK...
YEAH,YEAH!
SKU HELLER SETT IAN GILLAN SPILT TUBA I PET-SHOP BOYS ENN Å DROPPE Å DRA PÅ FEST MED DEG!!
KULT MED ET PAR KASSER BAK I BILEN NÅR VI VET DET IKKE SELGES ØL I BØMLO!
YEAH,YE.....
??!!
AND THEN REWIND THE TAPE PLAY IT AGAIN AND AGAIN AND AGAIN UNTIL YA MIND IS LOCKED IN....
BELIVIN` ALL THE LIES THAT THEY`RE TELLIN` YA BUYING ALL THE PRODUCTS THAT THEY` SELLING YA....
HVA I SVARTE.... HAR`U GLEMT Å KJØPE ØL!!!!!
BREMS!
EH, ER VI FREMDELES KOMPISER.....?
INN I GRANSKAUEN.....
THEY SAY JUMP YA SAY HOW HIGH YA BRAIN DEAD YA GOTTA FUCKIN` BULLET IN YA HEAD.....